

Det norske
Arbeiderparti

PROTOKOLL FRA LANDSMØTET
1933

OSLO 1934
ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

PROTOKOLL

OVER

FORHANDLINGENE PÅ DET NORSKE ARBEIDER-
PARTIS 29. ORDINÆRE LANDSMØTE I OSLO
26—28 MAI 1933

UTARBEIDET VED
ALFRED AAKERMANN

OSLO 1934
ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

DAGSORDEN

for

Det norske Arbeiderpartis 29de ordinære landsmøte

i Oslo 26de til 28de mai

1933

1. **Møtets åpning og konstituering.**
  - a. Fullmaktens godkjennelse.
  - b. Vedtagelse av dags- og forretningsorden.
  - c. Valg av ordstyrere, sekretærer og komitéer.
2. **Beretninger, regnskaper og budjetter.**
3. **Revisjon av partiets lover.**
4. **Prinsipielle program.**
5. **Arbeidsprogrammet.**
6. **Stortingsvalget.**
  - a. Retningslinjer.
  - b. Taktikk.
7. **Kommunevalget.**
  - a. Retningslinjer.
  - b. Taktikk.
8. **Internasjonale forbindelser.**
9. **Fascismen og krigsfaren.**
10. **Klassesamlingen.**
11. **Edruelighetsarbeidet.**
12. **Partiet og ungdommen.**
13. **Forholdet til arbeideridretten.**
14. **Valg.**
15. **Tid og sted for neste landsmøte.**

Innhold.

Landsmøtets åpning	5
Landsmøtets konstituering	12
Beretninger, regnskaper og budjetter	16
Revisjon av partiets lover.	
Arbeideravholdslagene	16
Tilleggskontingenten	17
Landsstyrets sammensetning	18
Fortsatt behandling av lovene	24 og 127
Partiets program.	
Landsstyrets innstilling til prinsipielt program	26
Arbeidsprogram	30
Innledningsforedraget	37
Debatten om det prinsipielle program	44
Arbeidsprogrammet	67
Redaksjonskomitéens innstilling	81
° Partiets stilling til Bygdefolkets krisehjelp	83 og 112
Stortingsvalget	88
Kommunevalget	90
Internasjonale forbindelser	90
Den økonomiske krise og krigsfaren	97 og 112
Klassesamlingen	99
Kommunistpartiets støtteorganisasjoner	115
Valgene	116
Edruelighetsspørsmålet	117
Partiet og ungdommen	118
Arbeidernes speiderbevegelse	120
Forholdet til arbeideridretten	122
Tid og sted for neste landsmøte	127
Landsmøtets avslutning	128

Landsmøtets åpning.

Det norske Arbeiderpartis 29de ordinære landsmøte trådte sammen i Kommunelokalet i Oslo, fredag 26 mai 1933 klokken 11 formiddag.

Landsmøtet blev åpnet med Internasjonalen, sunget av forsamlingen under ledelse av Fagforeningenes mannskor, Trondheim, dirigent Trygve Olsen. Videre sang koret et par andre arbeidersanger, som høstet sterk applaus.

Minneord.

Partiets formann, *Oscar Torp*, tok derefter ordet. Han uttalte, idet forsamlingen reiste sig:

Partifeller!

Vi savner en av våre fremste menn ved vårt landsmøte idag. Partiets næstformann *Edv. Bull* er død.

Bulls død var ikke alene et sterkt slag for de mange som hadde lært å kjenne ham, men det var et ennå større tap for den socialistiske arbeiderbevegelse. Ved Bulls død mistet vi ikke alene en god venn og en trofast kampfelle, men det føltes som om arbeiderbevegelsen blev fattigere når han var borte. Han betød så meget for oss enkeltvis, og vi som arbeidet sammen med ham vet hvad han betød for bevegelsen. *Edv. Bull* inntok en særstilling innenfor bevegelsen. Gjennom sine solide kunnskaper og sin hengivenhet for arbeiderklassens sak kom han frem i første linje.

Det stod ofte strid om *Edv. Bull*. Han var steil når det blev spørsmål om å fravike de revolusjonære retningslinjer. Da sa han fra. Da sparte han ingen. For snarveier til det socialistiske samfundet trodde han ikke noe på. Dit kan arbeiderne bare nå ved organisert kamp. Frigjørelsen må være deres eget verk, sa han.

Og *Bull* var konsekvent. Han var nok klar over at ved å bøie av fra den socialistiske linjen kunde en fordel opnås i nuet, men en slik politikk forstod han lett kunde føre partiet inn på den vei som fører bort fra klassekampen. Utglidningens vei hadde i ham den skarpeste motstander. Derfor kjempet han for at partiet skulde holde sin klare, revolusjonære linje uavkortet. Og selv om standpunktet skaffet ham ubehageligheter, var det sikkert allikevel hans største glede å se hvorledes arbeiderklassen samlet sluttet sig om denne opfatningen.

Edv. Bull var en klok rådgiver og den beste kamerat. Han var glad i arbeiderne og fremfor alt i arbeiderungdommen. Han var sin egen sociale posisjon og sin egen opvekst til tross blitt ett med arbeiderbeve-

gelsen. Han levde og åndet for den. Gav den uavkortet sine krefter, stilte sitt store forråd av kunnskaper til disposisjon. Han ydet, men krevde aldri vederlag. Og arbeiderne var glad i Edv. Bull. De stolte på ham. De følte sig alltid trygg når han var tilstede. Det eiendommelige hendte, at den mest intellektuelle av alle blev arbeidernes naturlige omgangsvenn og kamerat.

Edvard Bulls gjerning i arbeiderbevegelsen vil alltid stå som et levende minne om en høireist foregangsmann, i hvis fotefar arbeiderklassen må gå, skal den nå frem til socialismen.

Rich. Hansen er også død. Ved hans bortgang mistet arbeiderbevegelsen en av sine betydeligste forkjempere i frigjøringskampen. Hans arbeidskraft var sterkest gjort bruk av i den faglige bevegelsen. Han nedla her på sin bramfrie og tillitvekkende måte et betydelig arbeide som blev av grunnleggende betydning for hele arbeiderbevegelsen. Men Rich. Hansen så helheten i klassens kamp og han deltok derfor med styrke også i den politiske bevegelsen. Han var i mange år medlem av partiets centralstyre og nedla også der et stort arbeide. Rich. Hansen var en klok mann hvis råd en gjerne fulgte. Han besatt også evnen til i vanskelige situasjoner å bevare den ro som må til for å kunne gripe inn. Rich. Hansen var med og forhandlet om samlingsgrunnlaget i 1927 og bidrog gjennom dette sitt arbeide til at den gledeligste begivenhet innenfor arbeiderbevegelsen de seneste år blev til virkelighet.

Rich. Hansen har ved sitt virke reist sig et varig minne innen arbeiderbevegelsen.

Formannens åpningstale til landsmøtet.

Formannen fortsatte:

Partifeller!

Jeg hilser landsmøtets deltagere velkommen.

Vi samles til landsmøte under oprevne og vanskelige forhold. Vi befinner oss midt oppe i en periode hvor likesom alt er i oppløsning. Hvor gamle læresetninger og tilvante former endres fra dag til dag, hvor nye problemer melder sig, hvor vanskelighetene tårner sig op og det stående spørsmål for alle er: *hvad skal utgangen bli?*

For oss som tilhører den socialistiske arbeiderbevegelsen, kommer ikke det som hender som nogen overraskelse i og for sig. Vi må riktignok innrømme at de utslag krisen har gitt sig og de midler som anvendes i kampen for å bevare det nuværende samfundssystem, er så brutal, grusom og oprørende, at vi bare for få år tilbake vilde ha sverget på at noget slikt ikke vilde kunne forekomme.

Men med kjensgjerningene for øie må det fastslåes at den høit lovpriste borgerlige kultur ikke er annet enn et stykke middelalder ført inn i det 20. århundre. Ser en derimot bort fra metodene som anvendes for å bevare makten, er utviklingen ellers i samfundslivet gått som ventet.

Det vi idag er stillet overfor, det er på sett og vis: det gamle samfundsystems sammenbrudd med hele den oppløsningsprosess som der-

med følger på alle områder. Skapende sin egen mentalitet som springer ut fra frykten for dagen imorgen og som fører mange fortvilte og usikre mennesker ut i de forferdeligste tilstander. Deres fortvilelse og dertil manglende forståelse av årsakene til krisen gjør dem ofte til et lett bytte for den reaksjonære bevegelse.

Ikke over alt er oppløsningsprosessen nådd like langt. Men virkningene av krisen gjør sig gjeldende i alle kapitalistiske land.

I slike tider stilles det derfor store krav til de sosialistiske arbeiderpartier. De må være klar over situasjonen og de må ha vilje til å gå inn for å løse de problemer som er stillet på dagsordenen. De må ha klart for øie at den nuværende krise bare tilfredsstillende kan løses ved et fullstendig systemskifte i det økonomiske og politiske liv.

Uten et slikt skifte, ingen virkelig løsning.

Det norske Arbeiderpartis landsmøte er kommet sammen for å drøfte mange betydningsfulle spørsmål og alle henger uvegerlig sammen med den alvorlige situasjon som foreligger. Det er grunn til å understreke allerede ved åpningen av vårt landsmøte, at selv om den situasjon vi står overfor, er truende nok, er det dog mange lyspunkter. Og det forekommer mig at nettop disse gir løfter om en seierrik fremgang for arbeiderklassen.

Ser vi tilbake på den siste 3 års perioden, er det åpenbart for alle at krisen er tiltatt i omfang og dybde også hos oss. Flere og flere er kastet ut i arbeidsledighet, bønder og fiskere er blitt mer og mer forarmet gjennom renteplyndring og gjeldsvanskeligheter. Kommunenes økonomi er undergravet, og de som har makten i samfundet viser liten vilje til å gripe regulerende inn i det kaos som råder.

De borgerlige partier har derimot søkt å løse vanskelighetene ved nye tvangsbestemmelser overfor det arbeidende folk og dets organisasjoner. I stedet for å mildne krisen, bidrar en slik politikk bare til å skjerpe den. De første forsøk på å rokke ved den almindelige stemmerett er gjort og det ropes høilydt på forfatningsendringer i reaksjonær henseende. Det norske Arbeiderparti skal erklæres ulovlig. Nye tukthuslover står på trappene. Det er den vei de reaksjonære ønsker går. Og får de bare fri bane, vil veien også bli fulgt.

Men her møter de reaksjonære partier den norske arbeiderklasse. Den er ikke villig til uten kamp å gi tapt. Og de reaksjonære bør ikke være så sikre på hvilket resultat kampen vil gi.

Det lyktes de reaksjonære partier ved valget i 1930, da de for som en åsgårdsrei over landet, å lage panikkstemning med den mest ufyseelige agitasjon, men de fikk svar ved kommunevalgene året etter. Da allerede forstod folk det bedrag de hadde vært utsatt for. Vårt parti hevdet sin sterke stilling fra stortingsvalget 1927, og til tross for den store påkjønning arbeiderklassen har vært utsatt for i de siste årene, er organisasjonen vokset. Den faglige landsorganisasjons medlemstall er øket med 26 000 medlemmer i de siste 3 år; partiet har siden landsmøtet i 1930 hatt en fremgang på 11 000 medlemmer. Partiets kvinneorganisasjon kan opvise en betraktelig fremgang, og ikke minst gledelig er veksten av ungdomsskaren som er kommet til arbeiderbevegelsen gjennom Arbeidernes Ungdomsfylking og Arbeidernes Idrettsforbund.

Dertil kommer den store opslutning om det socialistiske skoleringsarbeide som Arbeidernes Oplysningsforbund har hatt.

Denne fremgang som den samlede arbeiderbevegelse har hatt i de siste årene, forteller oss at arbeiderne har tro på sin egen evne til å løse den oppgave de er stillet overfor. Denne tilslutningen tilkjennegir også at den linje vårt parti har fulgt i sin politikk, har sveiset det arbeidende folk i by som på land sammen i kamp for sine berettigede interesser.

De reaksjonære krefter som driver sitt spill skal sikkerlig komme til å merke at det arbeidende folk i vårt land ikke er tilsinns å la sig kue.

Landsmøtets forhandlinger vil bli fulgt med den største oppmerksomhet. Titusen og atter titusen av arbeidsfolk utover det hele land venter av oss at vi trekker opp retningslinjer som peker frem til nye og lysere kår for den arbeidende klasse i by og på land. De krever av oss at alt skal legges til rette for en samlet opmarsj for å skaffe oss den makt som må til for å gjennomføre effektive botemidler mot krisen.

Det er bare arbeiderbevegelsen som i denne forfallstid kan vise vei ut av uføret. Vårt parti må ved sitt initiativ og ved en fryktløs byggende politikk reise det arbeidende folks vilje til kamp for å forsvare sine dagsinteresser. Men vi må også sørge for at kampen for dagskravene sees som et bevisst ledd i kampen om selve samfundmakten.

Landsmøtet vårt må legge grunnlaget for det arbeidende folks store opmarsj. Beslutningene vi fatter må bli sterke og klare og gi svar på de mange spørsmål som stilles.

I forvissningen om at dette vil bli landsmøtets resultat, hilser jeg gjester og representanter vel møtt og erklærer *Det norske Arbeiderpartis 29. ordinære landsmøte for åpnet.* (Bifall.)

Gjestenes hilsmingstaler.

Som landsmøtets gjester møtte Johs. M. P. Ødegaard fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon (idet den annen representant, Elias Volan, var fraværende på reise), Kaare Hansen og Kaare Haugen fra Arbeidernes Ungdomsfylking, Johs. Fougli fra Arbeidernes Idrettsforbund, Torbjørn Henriksen fra Arbeidernes Oplysningsforbund og Oskar Halvorsen og Bjørn Eriksen fra Arbeidernes Avholdslandslag.

Videre var innbudt stortingsgruppens medlemmer.

Johs. M. P. Ødegaard: Partifeller, kamerater! Jeg har fått i oppdrag av Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat å overbringe Det norske Arbeiderpartis landsmøte en kameratslig og hjertelig hilsen fra broderorganisasjonen, Den faglige Landsorganisasjon. Vi takker meget hjertelig for den innbydelse Landsorganisasjonen har mottatt til å være representert ved deres meget betydningsfulle møte her i disse dager.

De to organisasjoner har alltid stått ved siden av hverandre i alle de kamper arbeiderbevegelsen her i landet har vært nødt til å føre. Man har også erfaring for at den ene er ikke i sig selv nok; den er avhengig av den annen, fordi arbeidsområdet er så stort og kravene så

mange. Det har vist sig så mange ganger at går den ene av hovedorganisasjonene frem, har det direkte innflytelse på den annen; omvendt er det også en vekselvirkning i perioder med tilbakegang. Derfor er samarbeidet mellom partiet og fagorganisasjonen så overordentlig betydningsfullt, fordi de er stort sett ett og det samme, når det gjelder forholdet til borgerskapet og den kapitalistiske klasse.

Nettop i disse tider står man overfor en mer tilspisset situasjon enn nogensinne før. Jeg skal ikke gå i enkeltheter; det er nok å henvise til de ustanselige angrep fra borgerskapets side på arbeiderklassens organisasjoner i den senere tid. Det gjøres også de utalligste angrep på de enkelte medlemmer av organisasjonen. Reaksjonen forbereder i disse dager et stormangrep med sine nye kneblingslover, som har til hensikt å hindre arbeiderorganisasjonenes frie utvikling og frie arbeidsanledning. Dersom disse uhyrligheter blev gjennomført, slik som de fra motstandernes side er tenkt, vilde det også vise sig at man i ikke uvesentlig utstrekning vilde opnå hensikten med denne klasselovgivning.

I dette tegn og under denne situasjon er det at Det norske Arbeiderparti denne gang åpner sitt landsmøte. Det vil komme til å prege landsmøtet og hele vårt samvær. Derfor er det innlysende at om det før har vært nødvendig å pleie det best mulige samarbeide mellom broderorganisasjonene, er det enn mer nødvendig nu.

Under behandlingen av dagsordenen vil man komme inn på de forskjellige forhold og situasjoner som nettop i disse dager krever behandling. Av den grunn skal jeg ikke her gå inn på det som skal behandles; jeg vil innskrenke mig til å uttale det håp at resultatet av arbeidet og beslutningene blir av den art at når man går fra landsmøtet har hver især en levende følelse i sin sjel av at de har gjort et arbeide som betyr et positivt skritt videre mot det mål man har satt sig å nå. Hermed til lykke med forhandlingene. (Bifall.)

Kaare Hansen: Partifeller! På vegne av Arbeidernes Ungdomsfylking overbringer jeg arbeiderungdommens hilsen. Fylkingen representerer idag 18—20 000 politisk organiserte ungdommer, fordelt på 370 lag. Aldri har vel Ungdomsfylkingen vært så stor og sterk som den er idag. Men vår organisasjon kan og skal nå adskillig lenger. Den fremgang vi kan peke på har vi hatt tross de vanskeligheter som særlig ungdommen kjemper med. Men vi har en masse arbeidsløs ungdom som ennå står utenfor rekkene. Denne ungdom har vanskelig for å finne rotfeste, og det er den ungdom vi må vinne for våre idéer.

Måten å føre dette hvervningsarbeide på er et vanskelig problem, og vi klarer det kanskje ikke alene. I en krisetid som nu, hvor ungdommen ikke øiner utvei til å skape sig et utkomme, en fremtid, kommer ungdommens økonomiske interesser kanskje langt sterkere i forgrunnen enn de rent politiske. Derfor ser vi det som en viktig oppgave også å få ungdommen med i våre faglige, våre økonomiske organisasjoner. Det viktigste er og blir å vinne dem for den samlede bevegelse, for arbeiderbevegelsen. De fascistiske organisasjoner er ute efter dem, for å bruke dem mot deres egen klasse. I Tyskland klarte de det; derfra kan vi hente en god del nyttig lærdom.

Ungdommen idag krever handling og kamp. Å få den med avhenger ikke bare av Fylkingens virksomhet, men også av den politikk *partiet* kommer til å følge. Partiet og ungdommen er satt op som et eget punkt på dagsordenen. Det er også av stor betydning. Vi ser landsmøtet i møte med interesse og håp. På centralstyrets vegne takker jeg for innbydelsen og ønsker landsmøtet til lykke med forhandlingene. (Bifall.)

Johs. Fougli: Kamerater! På Arbeidernes Idrettsforbunds vegne takker jeg for innbydelsen. Samtidig skal jeg også overbringe A. I. F.s hilsen til landsmøtet.

Idrettsforbundet teller idag 34 000 medlemmer, fordelt på 332 lag. Det er en fremgang på de ca. 9 år forbundet har bestått, som er kolossal. Gjennom arbeidernes idrettsorganisasjon er det trukket til bevegelsen og det aktive arbeide mange som kanskje ellers ikke hadde søkt hen til bevegelsen i den alder. Og det er noget av det gledeligste.

Vi hadde igår forbundets årlige propagandadag. Den gav oss et tydelig bevis på hvilken sterk stilling arbeideridretten inntar. 9 å 10 000 aktive idrettsfolk deltok i toget gjennom gatene. Det vidner om en interesse som man sjelden ser.

Årsaken til den store interesse og vekst er i første rekke den interesse de øvrige arbeiderorganisasjoner viser arbeideridretten. Uten partiets og fagbevegelsens støtte og interesse vilde det vært umulig for oss å kjempe frem en slik organisasjon.

På dagsordenen er arbeideridretten viet et særskilt punkt. Jeg håper at behandlingen av dette punkt må bli til gagn for arbeiderbevegelsen i Norge og gjennom den til gagn for arbeiderklassen, slik at partiet og A. I. F. også i fremtiden vil kunne arbeide hånd i hånd til gagn for hele klassen og til snarlig gjennomførelse av *socialismen*. (Bifall.)

Bjørn Eriksen: Idet jeg på Arbeidernes Avholdslandslags vegne takker for den inbydelse vi har mottatt, skal jeg overbringe landslagets hilsen med håp om at beslutningene som her fattes vil komme til å styrke klassen og styrke oss i den fortsatte fremmarsj.

Arbeidernes Avholdslandslag blev stiftet i juni ifjor, i nærvær av representanter for bevegelsens hovedorganisasjoner: partiet og Den faglige Landsorganisasjon. Disse representanter gav uttrykk for at det var et behov til stede for dannelsen av en egen arbeidernes avholdsorganisasjon, slik at man på felles front kunde føre vårt arbeide fremover. Vi fører arbeide innen arbeidernes egne rekker for å styrke edruelighetskravet blandt våre kvinner og menn og for derigjennem å bidra vårt til den felles frigjøringskamp. Også stillingen til edruelighetsarbeidet er satt op som et punkt på dette landsmøtes dagsorden. Vi hilser det med glede, i forvissningen om at de beslutninger som det vil foranledige vil danne grunnlaget for å føre arbeidet og kampen videre. Vi hilser Arbeiderpartiets landsmøte, idet vi venter at det herfra vil bli gitt nye impulser for å føre kampen fra vår side og vår sak frem til seier. (Bifall.)

Torbjørn Henriksen: Partifeller! På vegne av Oplysningsforbundet overbringer jeg en hilsen med takk for innbydelsen.

Arbeidernes Oplysningsforbund er også en av de yngste organisasjoner innen arbeiderbevegelsen. Tidligere var det jo så at vi hadde en felleskomité, med representanter for partiet og Landsorganisasjonen, som overvåket og ledet organiseringen av det socialistiske opplysningsarbeide i vårt land. Meget godt og grunnleggende arbeide har derigjennom vært lagt til rette. Forholdene har imidlertid utviklet sig slik at man anså det riktig også på *dette* område å stifte en egen sammenlutning, i fortsettelse av den tidligere felleskomités virke. Landsorganisasjonens kongress fattet herom det første vedtak; partiets landsstyre sluttet sig til, og fra 1 januar 1932 trådte det nye forbund i virksomhet.

Foruten de to hovedorganisasjoner har Arbeidernes Oplysningsforbund tilslutning fra praktisk talt alle fag- og industriforbund samt fra Arbeidernes Ungdomsfylking. Man har også søkt å få lignende tilslutning fra kooperasjonen, men det er dessverre ennå ikke lykket. Det er en arbeidsoppgave for oss alle å bygge Oplysningsforbundet så stort og sterkt som mulig og omfattende alle de grener som arbeiderbevegelsen er interessert i.

Jeg takker for den interesse partiet gjennom alle år har viet Oplysningsarbeidet, og den innsats som dette betyr. Jeg er også forvisset om at denne interesse fra partifellenes side vil fortsette. Med takk for det gode arbeide ønsker jeg landsmøtet til lykke med forhandlingene, idet jeg uttaler håpet om at vi også på *dette* område skal gå styrket ut til vår virksomhet etter dette landsmøte. (Bifall.)

Johan Nygaardsvold: Kamerater! På stortingsgruppens vegne skal jeg få lov å takke for at vi er innbudt til dette landsmøte. Stortingsgruppen er jo landsmøtets — partiets — ombudsmenn i det parlamentariske arbeide, og den føler det som en stor glede å kunne få møte med partiets høieste myndighet, landsmøtet, i drøftelsen av de spørsmål som foreligger og som kommer til å foreligge i den politiske kamp. Der har, efter den erfaring *jeg* har hatt, bestått et intimt og forståelsesfullt samarbeide mellem gruppen og centralstyret, såvelsom med landsstyret. Når vi nu møter her, er det vårt håp at de forhandlinger vi skal føre i disse dagene vil bidra til å gi gruppen *ny* styrke og ny vilje til å hevde arbeiderklassens stilling og dens saker i den politiske kamp som føres.

Stortingsgruppen står dessuten i en noget annen stilling enn de andre organisasjoner som er innbudt. Den holder nu på å synge på det siste vers. Vi står foran *valget*.

Valget og den nærmeste fremtids opgaver gjør det sikkert klart for oss alle, at kanskje det aldri har vært mere behov for en samlet og enig optreden av arbeiderklassen enn nettop nu. Jeg er også sikker på at grunnlaget herfor vil bli lagt til rette gjennom forhandlingene her i disse dager. Jeg ønsker landsmøtet til lykke og hele den norske arbeiderklasse til lykke med de beslutninger som vil bli tatt her. (Bifall.)

Formannen: På landsmøtets vegne takker jeg alle de organisasjoner som har mottatt innbydelsen, og takker for alle gode ønsker som gjestene har båret frem i sine hilsningstaler.

Landsmøtets konstituering.

Fullmaktenes godkjennelse.

Fra den av centralstyret nedsatte fullmaktskomité, bestående av *Jens Teigen, V. Nielsen og Hjalmar Dyrendahl*, referertes meddelelse om at komitéen hadde gjennomgått alle innkomne fullmakter — tilsammen 374 — og funnet dem i orden. Overensstemmende med komitéens innstilling blev derpå fullmaktene enstemmig godkjent.

Oprop.

Følgende representanter var anmeldt:

Østfold: Thorvald Svendsen, Anker Olsen, Hans Eriksen, Einar Magnussen, Nils Gjerset, Jørgen Kr. Jacobsen, Anton Davidsen, Magnus Johansen, Olaf Lislerud, G. Johansen Rodin, Godtfred Lohne, Johannes Solhaug, Olaf Olsen, Håkon Hoff, Sverre Annekstad, Wilhelm Sollie, Knut Stahrfoss, Aksel Wikstrøm, Emil Andersen, Emil Hult, Karl Nordahl, Elise Henriksen, Nils Hønsvald.

Akershus: Harald Halvorsen, Harald Borregård, Edv. Eriksen, K. M. Nordanger, Wilhelm Berntzen, Edv. Olsen, H. Stordalen, K. B. Nordsveen, Leif Larsen, Birger Pettersen, Birger Pedersen, Hilda Olsen, Karl Andersen, Petter B. Martinsen, M. Jul. Halvorsen, Eugen Ludvigsen, Bodil Pedersen, Erling Olsen, Johan Bratvold, Hartvig Svendsen, Alfred Nyhus.

Hedmark: Gunnar Braathen, Kr. Fjeld, August Aastad, Ewald Bosse, Johanne Borchgrevink, Ole Hagerud, Laurits Kavlerud, Reidar Aamo, Arne Kristiansen, Thordis Wold.

Gudbrandsdalen: Lars Moen, Egil Hernæs, Einar Hansen.

Vestopland: H. P. Haugli, H. Ødegaardstuen, Torger Hovi, Bjarne Borgan, J. Molstadkvern.

Buskerud: Inga Horgen, Laura Hansen, Astrid Mogen, Astrid Skare, Johan Jensen, Kittil Berg, Alfred Ljøterud, Eivind Dybendal, Gustav Haugen, Karl Bergum, Gulbrand Johnsrud, Konrad Knudsen, Andreas Nygaard, Mathias Eide, Erland Borgersen, Sigurd Simensen, Johan Andersen, Knut Eilevstøl, Kristian Sandvold, Ingvald Johansen, Ole Nilsedalen.

Vestfold: Louise Nilsen, Henry Anthonissen, Evald Nilsen, D. Vefald, Anker Knudsen, Fr. Tømmeraas, Arne Drogseth, Albert Christiansen, Egil Haugen, Borgar Steinset, Svere Strand, Kristian Lien, Carl Gulbrandsen.

Telemark: Johan Magnussen, Kristian Hansen, Anna Helgesen, Halvor O. Jupskaas, Kristoffer Lunde, A. Frisak, Aslak Nilsen, Oskar Andersen, Karsten Torkildsen.

Aust-Agder: J. Olsen-Hersel, John Haugmoen, Marie Simonsen, Johs. Beck, Abraham Abrahamsen, Aani Rysstad.

Vest-Agder: Arne Sudland, Torkjell Breilid, Olav Schefflo, Gunvor Nygaard, Bergtor Strisland.

Rogaland: A. G. Tothammer, Paul Østraat, Olaf M. Vikre,

Hordaland: Kristian Mugaas, Isak Flatabø, Gurid Almenningen, Knut Huseth, Lars Nilsen Hjelle.

Sogn og Fjordane: Anders Lothe, Hans Kvam, Kåre Fostervold.

Søndmør og Romsdal: Olav Oksvik, N. P. Skrede, Paulus Loe.

Nordmøre: Alf Salvesen, Peder Alsvik.

Sør-Trøndelag: Nicolai Eggen, Ivar Viken, Paul Dahlbø, Bjarne Larsen.

Inn-Trøndelag: Kristian Rothaug, Ida Nordal, Gunvald Engelstad.

Namdal: Magda Sve, O. L. Haugen, E. Aasgaard.

Nord-Helgeland: H. Moe Jakobsen, Harry Jørgensen.

Nordland: Arne Sletbak, Andreas Moan, Jon Mælan, Sigurd Hamran, Aksel Kolberg, Kaare Tolo.

Nordre Salten: Peder Eriksen, Th. Strømsnes, J. Stubberud, Jul. B. Olsen.

Trondenes: Alfons Johansen.

Senjen: Jørgen Rotvik.

Nord-Troms: Martin Aune, Berg Moen, Gitta Jønsson, Henrik Nyvold.

Vest-Finnmark: Gustav Engedal, Olaf Berg-Hansen, Halvdan Larsen, Magne Steinholt.

Øst-Finnmark: Thorbjørn Dahl, Rudolf Olsen, Per Fokstad.

Oslo: Ingvald Rastad, Kr. Aamot, Gunnar Disenæen, Anette Pettersen, Torbjørn Henriksen, Ole Colbjørnsen, Søren Hagen, Håkon Lie, Frank Olsen, Ingvald Haugen, Herman Bjørnsgård, Einar Nilsen, Jørgen Borgen, Carl Søderstrøm, Halvard Lange, Ida Haug, Petter Kaldahl, Kr. Kristensen, Fritz Cederstam, Per Lie, Arne H. Werner, Einar Aasen, Gustav E. Strøm, Edmund Torp, Birger Olsen, Alfred Gundersen, Georg Andresen, Hjalmar Person, Olaf Elvejord, Osvald Johnsen, Sigurd Nilsen, Walfried Nordstrøm, Reidar Olsen, H. E. Engebretsen, Martha Korsmo, Frithjof Pettersen, Olaf Eriksen, Johan Schwingel, Georg Jacobsen, E. Sørli, Peder Borck, Frithjof Mathisen, Karl Hansen, Per O. Breidahl, Oscar Karlsen, Harald Kristiansen, Johan Berg, Erling Berg, Rolf Breen, Antonie Kristiansen, Sverre Johannessen, Oscar Lippestad, A. Skjollby, Fr. Kjos Larsen, Aksel Schultz, Trygve Nilsen, O. M. Haugen, Bj. Klafstad, Bjarne Andersen, Lars Andersen, Petter Andersen, Trygve Johansen, Kristian Kristiansen, Henry Rustad, Kr. Kristoffersen, Magnus Kyken, Frithjof Thorbjørnsen, Rudolf Hansen, Volmer Waldenstrøm, Svere A. Dahlberg, Reidar Johansen, Lorang Larsen, Th. Orning Hansen, Theodor Aas, Eugen Pettersen, William Borgersen, Albert Christensen, Jørgen Hersleb, Bjarne Olstad, Rolf Andresen, Alf Myhrer, Gunnar Myhre, Henry Andersen, M. Christoffersen, Peder Ødegård, Olaf Pedersen, Ingvald Johansen, Erland Neraas, Olav Hindahl, Johs. Hulthin, Severin Arnesen, Karl M. Gullichsen, Leif Normann, Petter Pedersen, Birger Sønstevold, Erling Anthonson, Emil Torkildsen, Pauli Jensen, Anna Hansen, L. B. Larsen, Rolf Forsberg, Håkon Meyer, Finn Moe, Johan Didriksen, Oskar Nilsen, Oskar Hansen, Rikard Blomkvist, Rolf Amundsen, Trygve Warnken, Thom Eilertsen, Rolf Olsen, Tallak Flaten, Birger Aamodt, Josef Larsson,

Aksel Dahlstrøm, Ingvar Eriksen, Karl Svendsen, Eugen Larsen, Gutorm Syversen, E. E. Rudlang, Engebret Nyborg, Olaf Lind, Alf Andersen, Arnold Hansen, Paul Norderud, Eugen Berg, Karl Lie, Aron Ask, H. L. Børsum, Ole Johansen, Jørgen Christensen, Erik Stabben, Per Sigvartsen, Øistein Marthinsen, Ingrid Berg, Wilhelm Pedersen, Hjalmar Haraldsen, Louis Arnesen, Ragnhild Martinsen, Alfin Andersen, Edvin Paulsen, Hans Holth, Alfred Hexum, Bjarne Halvorsen, Lina Madsen, Rolf Hofmo, Asbjørn Gulbrandsen, Kasper Nyborg, Carl Stjernstrøm, Erling Pettersen, Anton Andresen, Esther Samuelson, Nils Iversen, John Johansen, Thv. Kristiansen, Karl Kristiansen, Oskar Andersen, Oskar Johansen, Johs. Jakobsen, Nils Kvale, Anton Ruud, Otto Bjørk, Stener Hansen, Anders Håkonsen, Arne Hansen, Arne Rønning, Ragnhild Pedersen, Julie Ingebretsen, Arthur Arnesen, Trygve Olsen, Georg Ugstad, Konrad Nordahl, Anna Pleym, Harald Bråten, Ferd. Syversen, Olaf Fossum, D. Stien, Aksel Andersen, Torbjørn Larsen.

Drammen: Ivar Opsahl, Kaspara Larsen, Henry Karlsen, Martinus Knudsen, Bernhard Abrahamsen, Sigurd Evensmo.

Stavanger: B. Olsen Hagen, Emanuel Larsen, Olav Emil Wold, G. Natvig Pedersen, Olga Aarvik, Eyvin Dahl, Tjølf Oftedal, Ommund Ommundsen, Andreas Hult, Arne Lindø.

Haugesund: Alfred Westerlund, Ingvald Førre, Karen Westerlund, Sigurd B. Vandvik.

Bergen: Johan Samuelsen, Gunnar Bakke, Oscar Ihlebæk, Mons Lid.

Trondheim: Johan Lysklæth, Svere Dybvik, Trygve Dyrendahl, Ivar Aarseth.

For følgende representanter møtte ved opropet *varamenn*: For Wilh. Berntsen, Akershus, Jon Wiwegh, for Eugen Ludvigsen, Akershus, Sverre Hansen, for Johan Bratvold, Akershus, Martin Johansen, for Lars Moen, Opland, Hans Bruøigard, for Kittil Berg, Buskerud, Peder Nyhus, for Gustav Haugen, Buskerud, Anton Tandberg, for Daniel Vefald, Vestfold, Fr. Haslund, for Anker Knudsen, Vestfold, Jørgen Dahl, for Paul Østraat, Rogaland, I. K. Hognestad, for Jørgen Borgen, Oslo, Henrik Sydow, for Petter Kaldahl, Oslo, Alf Ottesen, for P. Sigvartsen, Oslo, E. B. Bergmann, for Hjalmar Haraldsen, Oslo, Johan Engstrøm, for G. Natvig Pedersen, Stavanger, Andrea Malde.

Videre møtte av *centralstyrets* medlemmer Oscar Torp, Magnus Nilssen, Martin Tranmæl, Halvard Olsen, Alfred Madsen, Einar Gerhardsen, Jens Teigen (i E. A. Gundersens forfall), Valdemar Nielsen, Eugen Johannessen, Eugen Pettersen, Arnfinn Vik, Sigrud Syvertsen og Gerda Brager; av *landsstyret* (utenom representantene): Trygve Lie, Johan Pettersen, Oscar Nilssen, Karl Nedberg, Ole Moen, Anton Jensen, Albert Karlsen, Aasmund Kulien, Nils Norheim, Thure Johanson, Jakob Kolrud, Anders Østensen, M. Landstad, Johan Nygårdsvold, Ole Øisang, Wilhelm Flotvik, Sverre Stople og Peder Holt; av *kvinnesekretariatet*: Inger Kristiansen, Marta Nielsen, Helga Ramstad, Rachel Grepp og Thina Thorleifsen, samt *by- og herredslagets arbeidsutvalg*: Adolf Indrebø og Ingvald Kristiansen, foruten Oscar Torp og V. Nielsen.

Landsmøtets dagsorden.

Som dagsorden var opsatt:

1. *Møtets åpning og konstituering.*
2. *Beretninger, regnskaper og budgetter.*
3. *Revisjon av partiets lover.*
4. *Det prinsipielle program.*
5. *Arbeidsprogrammet.*
6. *Stortingsvalget.*
  - a. *Retningslinjer.*
  - b. *Taktikk.*
7. *Kommunevalget.*
  - a. *Retningslinjer.*
  - b. *Taktikk.*
8. *Internasjonale forbindelser.*
9. *Fascismen og krigsfare.*
10. *Edruelighetsarbeidet.*
11. *Partiet og ungdommen.*
12. *Forholdet til arbeideridretten.*
13. *Valg.*
14. *Tid og sted for neste landsmøte.*

I den omsendte *tilleggsdagsorden* var videre medtatt som et særskilt punkt: *Klassesamlingen*. Etter landsstyrets forslag besluttet denne post behandlet som punkt 10 i rekkefølgen.

Forretningsordenen.

Som forretningsorden var av landsstyret foreslått den vanlig benyttede ved landsmøtene.

Landsstyrets forslag blev vedtatt enstemmig.

Formannen opplyste at man i centralstyret hadde drøftet spørsmålet om offentliggjørelse av referatet. I henhold hertil vilde han fremsette følgende forslag:

Møtets forhandlinger foregår for lukkede dører. Referat fra møtene må godkjennes av centralstyret.

Forslaget blev vedtatt enstemmig.

Møtetiden første dag blev satt fra klokken 11 til 14 og fra 16 til 20.

Valg av ordstyrere, sekretærer og komiteer.

Efter innstilling av landsstyret valgtes som *ordstyrere* Halvard Olsen, Oslo, Johan Nygårdsvold, Trøndelag, Ingvald Rastad, Oslo, og Kr. Fjeld, Hedmark, og som *sekretærer* Rolf Hofmo, Oslo, Mons Lid, Bergen, Olaf Berg-Hansen, Nord-Norge, og Aani Rysstad, Aust-Agder.

Som *valgkomité* var innstillet: Torbjørn Henriksen, Oslo, John Johansen, Oslo, Ingv. Haugen, Oslo, Hilda Olsen, Akershus, G. Johansen Rodin, Østfold, Andreas Nygaard, Buskerud, Bjarne Borgan, Oppland, B. Olsen-Hagen, Stavanger, Kr. Mugaas, Hordaland, Ida Nordal, Trøndelag og Andreas Moan, Nord-Norge.

Ole Moen, Telemark, optok et forslag han hadde stillet i landsstyret om at valgkomitéen skulde bestå av 13 medlemmer, som på forrige landsmøte.

Harald Halvorsen, Akershus, støttet forslaget.

Ved *voteringen* blev det vedtatt at komitéen skulde bestå av 11.

M. Aune foreslo Berg Moen, Troms, i stedet for A. Moan.

Arnesen foreslo Birger Aamodt, Oslo, i stedet for John Johansen.

Ved særskilt valg blev *innstillingen* vedtatt i sin helhet uforandret.

Som medlemmer av *redaksjonskomitéen* innstillet, landsstyret: Oscar Torp, Alfred Madsen, Carl Gulbrandsen, Vestfold, Ole Øisang, Trøndelag, og Peder Alsvik, Møre.

Birger Aamodt foreslo Olav Schefflo i en av de innstilledes sted.

O. E. Wold foreslo Eyvin Dahl, Stavanger, i stedet for P. Alsvik.

B. Olsen-Hagen henstilte til Wold å endre forslaget derhen, at Dahl blev satt inn i stedet for C. Gulbrandsen, Vestfold.

Wold gikk over hertil.

Alfred Madsen hadde uttalt i landsstyret at han helst vilde slippe hvervet, og anbefalte Schefflo i sitt sted.

Formannen anbefalte landsstyrets innstilling.

Ved særskilt valg blev de innstillede valgt.

Til *reisefordelingskomité* valgtes enstemmig H. Stordalen, Akershus, Edvin Paulsen, Oslo, Kr. Rothaug, Trøndelag, og Martin Aune, Nord-Norge.

Dermed var landsmøtet konstituert, og *Ingvald Rastad* inntok ordstyrerplassen med *Rolf Hofmo* og *Aani Rysstad* som sekretærer.

Beretninger, regnskaper og budjetter.

(Dagsordenens sak 2).

Ordstyreren refererte titlene på landsstyrets og stortingsgruppens *beretninger* for årene 1930, 1931 og 1932.

De tre årsberetninger blev hver godkjent enstemmig uten bemerkning.

Likewise godkjentes uten bemerkning *regnskapene* for 1930, 1931 og 1932 samt landsstyrets *budgettforslag*.

Revisjon av partiets lover.

(Dagsordenens sak 3).

Arbeideravholdslagene.

Av *Heggedal Kretsforening*, Asker, var innsendt følgende forslag: «Arbeideravholdslagene gis adgang til kollektivt å tilslutte sig partiet.»

Fra Arbeidernes Avholdslandslag var kommet henstilling om samme.

Landsstyret uttalte:

De foreninger som efter nuværende lover kan optas i partiet, er politiske foreninger, fagforeninger, politiske grupper innen fagforenin-

ger som ikke står tilsluttet partiet, kvinneforeninger og ungdomslag. Det er dette som gir partiet det solide organisasjonsmessige grunnlag og dermed prinsipielle innstilling.

Det vil derfor få uheldige konsekvenser om man slår inn på å opta foreninger og grupper med særformål. Landsstyret vil derfor foreslå at det fattes følgende beslutning:

Bestemmelsen i partiets lover § 2 om foreninger som kan optas i partiet bibeholdes uforandret.

Forslaget blev vedtatt enstemmig.

Tilleggskontingenten.

Rjukan socialistiske Forening foreslo at tilleggskontingenten for de av partiets medlemmer hvis fagforening står utenfor Landsorganisasjonen blev nedsatt til det halve.

Drammen Socialistlag foreslo: Bestemmelsen om tilleggskontingenten opheves.

Landsstyret oprettholdt det prinsipp som var fastslått av landsmøtet i 1930 ved beslutningen om iligning av en tilleggskontingent, men foreslo for å forenkle innbetalingen, at tilleggskontingenten heretter blev å fordele med en halvpart på vedkommende medlems forening og en halvpart på fylkes-, krets- eller til landspartiet direkte tilsluttet byparti. Bestemmelsen i lovene om tilleggskontingenten foresloes i henhold hertil endret til å lyde:

Partimedlemmer som ikke er tilsluttet Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og som har en minsteinntekt av 4 000 kroner pr. år betaler en tilleggskontingent.

Denne fastsettes til 2 kroner pr. måned eller 6 kroner pr. kvartal for medlemmer som har en inntekt på 4 000 til 7 000 kroner og 6 kroner pr. måned eller 18 kroner pr. kvartal for medlemmer som har en inntekt på 7 000 kroner og derover.

Tilleggskontingenten deles med en halvpart på vedkommende medlems forening og en halvpart på fylkes-, krets- eller til landspartiet direkte tilsluttet byparti.

Ved opkreving av tilleggskontingenten benyttes merker påtrykt Kr. 2.00 og Kr. 6.00.

Martin Aune: Etter den foreliggende innstilling skal landspartiet altså fremtidig ikke ha nogen del av tilleggskontingenten. Da vil det rimeligste måtte være at det overlates til de lokale organisasjoner selv å bestemme om denne tilleggskontingent skal gjøres gjeldende for vedkommende fylkes-, krets- eller byparti. Jeg vil derfor foreslå følgende endrings- eller tilleggsforslag til innledningen:

«Fylkes-, krets- eller de til landspartiet direkte tilsluttede bypartier kan bestemme at partimedlemmer, o. s. v.»

Formannen: Det forekommer mig at man må beslutte enten å beholde tilleggskontingenten, som foreslått, eller opheve den. Jeg henstiller, ut fra den motivering som er gitt av landsstyret, at landsmøtet vedtar innstillingen i den sak.

Eugen Johannesen: Landsmøtet må fastholde det prinsipp som de nuværende lover gir uttrykk for, at de som ikke har de kontingentforpliktelser som følger med medlemsskap i fagorganisasjonen, og som har anledning til det, yder en tilleggskontingent. Det er, mener jeg, all grunn til å holde fast ved det uansett hvordan det ordnes med fordelingen. Jeg er personlig ikke stemt for nogen endring, men fordi det er opstått kluss med innkrevningen er jeg gått med på å *forsøke* den nye ordning. Jeg vil anbefale at man ikke river op det som er påbegynt når det gjelder kontingenten til partiet.

Jørgensen: Grunnlaget for tilleggskontingenten var nærmest det at den skulde utligne det misforhold som er mellom arbeidere og funksjonærer når det gjelder lønninger og de respektive ydelser til organisasjonen. Men også de *andre* — de som ikke har anledning til å tilslutte sig den faglige landsorganisasjon — betaler til sine organisasjoner. Jeg mener at hele systemet med tilleggskontingenten bør bortfalle, og jeg vil opta forslag herom.

Ved alternativ votering blev *landsstyrets innstilling* vedtatt med 168 stemmer mot 68, som blev avgitt for Aunes forslag.

Landsstyrets sammensetning.

Sunnmør og Romsdals Kretsparti foreslo at bestemmelsen om at centralstyrets medlemmer skal bo i Oslo og nærmeste omegn, *utgår*.

Fra Aamot Arbeiderparti var innsendt følgende forslag til endring: § 7 forandres til å lyde som følger: Punkt 1: Uforandret.

Punkt 2: Landsstyret består av 35 medlemmer. De velges blandt partimedlemmer fra de forskjellige landsdeler etter landsmøtets nærmere beslutning. Landsmøtet utpeker av disse 20 medlemmer, som skal danne centralstyret (jfr. nedenfor). Av disse skal halvparten være fra Oslo eller fra byene og resten fra landdistriktene. Dessuten tiltredes centralstyret av en representant fra ungdoms- og 2 fra kvinneorganisasjonens styre. Centralstyrets formann, 2 næstformenn og hovedorganets redaktør velges av landsmøtet ved særskilt valg og absolutt flertall. Minst en av næstformennene skal være fra landdistriktene.

Punkt 3: Utgår.

Punkt 4: For centralstyret velges 10 og for landsstyret 8 varamenn.

Punkt 5—7: Uforandret.

I en lengere motivering til forslaget fra Aamot Arbeiderparti uttaltes bl. a.:

Når centralstyret i løpet av året 1931 har holdt 27 møter og behandlet 289 saker, mens landsstyret i det samme år kun har hatt ett møte og behandlet 19 saker vil det være på det rene, at centralstyret praktisk talt på egen hånd har ledet partiet og at den innflytelse som partiets representanter fra landsbygden har kunnet øve på partiets ledelse har vært meget liten.

Videre pekes på i motiveringen at den største del av partiets medlemmer er fra landdistriktene og at det er for å få landbefolkningens

syn på de politiske, økonomiske og organisasjonsmessige oppgaver representert i centralstyret og dermed i den daglige ledelse av partiet at forslaget fremkommer.

Hedmark fylkes Arbeiderpartis forretningsutvalg har gitt forslaget følgende påtegning:

Foretningsutvalget vil uten å komme inn på forslaget premisser gi tanken i forslaget sin tilslutning. Overensstemmende hermed vil man henstille til landsmøtet at foranledige at landdistriktene blir representert i centralstyret.

Landsstyret uttalte:

Det er landsmøtene, hvor alle distrikter i landet er representert, som trekker opp retningslinjene for partiets politikk og organisasjonsvirksomhet.

Mellem landsmøtene er det landsstyret, som er partiets høyeste myndighet. I lovs form er det bestemt at 22 av landsstyrets 35 medlemmer skal velges blandt partimedlemmer fra de forskjellige landsdeler.

Partiets høyeste instanser er således sammensatt av representanter fra det hele land.

Av landsstyrets 35 medlemmer velges 13 (centralstyret) blandt partifeller som bor i i Oslo og nærmeste omegn.

Denne begrensning skyldes at det er nødvendig at medlemmene av centralstyret som forestår den daglige ledelse av partiets anliggender må bo så nær til at de på meget kort varsel kan komme sammen til møter. Det gjelder ikke bare til centralstyremøter, men også for å kunne delta i det daglige arbeide i de forberedende utvalg.

En utvidelse av centralstyrets medlemstall, så at også distriktene kunde bli representert, vil føre til at det blir for tungvint apparat. Det vilde bli umulig for centralstyrets medlemmer å kunne delta i den daglige virksomhet. Og det vilde medføre en forholdsvis stor utgift. For skal distriktene være representert, må det også tas hensyn til de lengere bortliggende distrikter. Hvis ikke vilde distriktsrepresentasjonen bli for ensidig. Landsstyret foreslår derfor at det vedtas følgende beslutning:

Bestemmelsen i partiets lover om landsstyrets sammensetning bibeholdes uforandret.

I sammenheng med § 7 hadde landsstyret foreslått at ordningen med *to næstformenn* blev ophevet.

Ewald Bosse: Til grunn for forslaget såvel fra Sunnmør og Romsdal som fra oss i Aamot ligger én og samme tanke, nemlig at også landsbygdens folk skal være med å bestemme over partiet og partiets linjer. Det er naturlig at forholdet hittil har vært det at partiet ledes av et centralstyre bosatt i Oslo. Men som utviklingen er gått, har landsbygden etter hvert øket medlemstallet i stor grad. I 1931 var det i Oslo ca. 35 000 medlemmer, utenfor Oslo 48 000, og i 1932 er det omtrent det samme. Aamot Arbeiderparti mener ikke å ville øve nogen kritikk

overfor det centralstyre som har sittet, men vi finner det berettiget at distriktene får mere innflytelse innenfor det organ som skal styre i partiet. Vi vet best selv hvor skoen klemmer, og vi vil gjerne anvende de midler som er forhånden og nødvendig for å rette på de vanskelige forhold. Vi må be om at landsmøtet tar hensyn til dette — at våre problemer nu skal komme i forgrunnen også i partiets ledelse; det vil komme hele partiet til gode i det lange løp. Landsstyret mener at det er upraktisk, og det vil jo koste noget mer; men med de kommunikasjoner vi nu har skulde det ikke avskrekke. For imidlertid å ta hensyn til de invendinger som kan komme på landsmøtet, er vi villig til å gjøre en endring i det innsendte forslag. Jeg skal derfor fremlegge følgende som vi fra Aamot og delvis også representanter fra hele Hedmark er blitt overens om, og som vi optar som forslag:

«Punkt 2: Landsstyret består av 40 medlemmer, som velges på landsmøtet. Dette utpeker blandt disse 12 medlemmer, som skal danne partiets centralstyre. Av disse skal 7 være bosatt i eller ved Oslo og 5 i landdistriktene innenfor en sirkel av 20 mil fra Oslo. Dessuten tiltreddes centralstyret av en representant fra ungdoms- og to fra kvinneorganisasjonens styre. Formann, 2 næstformenn og redaktør velges ved særskilt valg og med absolutt flertall. Av disse skal formannen, den ene av næstformennene og redaktøren være bosatt i eller ved Oslo, mens den annen av næstformennene også kan være bosatt i landdistriktene. Centralstyret avgjør i tilfelle formannen har forfall, hvem av næstformennene som skal fungere.

Punkt 3: Utgår.

De øvrige punkter uforandret.»

Formannen: I landsstyret drøftet vi denne sak meget inngående, og den har også vært til behandling på fylkesmøtene. Jeg tilbakeviser straks den påstand at det standpunkt vi inntar og det arbeide som partiet har utført, skulde på nogen måte gi uttrykk for manglende forståelse av eller interesse for landdistriktene. Hvis vi går gjennom beretningene enten fra central- og landsstyret eller stortingsgruppen, vil vi finne at de spørsmål som kanskje har vært viet *størst* interesse, er nettopp landsbygdens, fordi de har vært de mest brennende. Og når det gjelder selve utredningen av sakene har vi alltid søkt å få med folk fra distriktene som har sakkunnskap på de forskjellige områder. Mange praktiske grunner taler, mener jeg, imot å velge et så stort centralstyre; i stedet for å opnå et *bredere* grunnlag for behandlingen av sakene tilsier min erfaring mig at det snarere blir det motsatte, slik som arbeidsordningen ligger an. Jeg tror at den ordning som har vært praktisert gir det beste og sterkeste grunnlag for central- og landsstyrets virksomhet, og jeg vil anbefale på det varmeste at bestemmelsen i loven når det gjelder sammensetningen av landsstyret blir uforandret. Videre anbefaler jeg landsstyrets forslag om at man fra og med dette landsmøte går tilbake til ordningen med én næstformann, og at tallet 6 i lovens § 7 forandres til 7 i konsekvens hermed.

Gunnar Braathen: Vi har drøftet denne sak i Hedmark fylkes Arbeiderparti, og vi er enig i tanken i forslaget fra Aamot, dog ikke ut

fra den begrunnelse det her har fått, men av taktisk-politiske hensyn, begrunnet i hensyn til *partiet*. Jeg tror det er klokt å gå med på en endring her i centralstyrets sammensetning, fordi det vil tilfredsstille et visst ønske som idag er tilstede blandt småbrukerne og skogsarbeiderne, hensett til de foreteelser vi ser idag utover landsbygdene. Jeg vil derfor anbefale at man ikke uten videre stemmer ned Bosses forslag, selv om det kan trenge visse forandringer. Jeg henstiller til landsmøtet å tenke sterkt på den side av saken at man her søker å tilfredsstille det ønske som foreligger fra distriktene der oppe, slik at de kan føle sig i høiere grad enn nu medbestemmende i den daglige ledelse.

Nygaardsvold: Det er nok riktig at vi av og til skal tenke på den agitasjon som føres mot vårt parti, men jeg tror dog ikke at vi skal ta hensyn til en delvis vettaus agitasjon i den grad at vi skal forandre våre lover og kanskje delvis våre retningslinjer. Jeg har inntrykk av at Bosse gikk nokså lett over de vanskeligheter som vil melde sig ved et sådant arrangement som der er gjort forslag om, og jeg vil si at selv om det teoretisk lar sig høre, lar det sig ikke praktisere. Med de erfaringer jeg har hatt nu en del år og *tross* jeg er en representant for landdistriktene må jeg på det skarpeste advare mot at man går til en sådan proforma-forandring av våre lover. Det er snakket om at landbygdenes avdelinger måtte få mer avgjørende innflytelse på den daglige ledelse, og man har nevnt skogsarbeiderne og småbrukerne. Ja, det kunde være en fordel! Men hvis de har et slikt krav på å komme i direkte kontakt med den daglige ledelse, vil jeg spørre: har ikke også fiskerne på Vestlandet og i Nord-Norge rett til å kreve sine medlemmer der — og Sørlandet da? Hvor kommer vi så hen? Det er bare et slag i luften det resonnement som føres. Selv om man opprettet et arbeidsutvalg innen styret, vilde *det* bli bare den samme ordning som nu, på en annen måte.

Efter forslag av *ordstyreren* blev det vedtatt 2 minutters taletid for de som herefter tegnet sig, og maksimum for øvrig 5 minutter, for å bli ferdig med saken i formiddagsmøtet.

Bosse: Jeg skal bøie mig for en tidsinnskrenkning, men ellers vil jeg si at vi bør ta den tid vi trenger for å diskutere et så vitalt spørsmål for partiet. Jeg fastholder hvad jeg tidligere har sagt at det gjelder i et spørsmål som dette å gi partiet en bredere basis; det vil gi mere *tillit* hvis centralstyret tilføres impulser fra landsbygden. Overfor Nygaardsvold vil jeg si at jeg kan ikke innse at vanskelighetene skulde være så store at det skulde strande på det praktiske. Jeg anbefaler at landsmøtet går med på det forslag, mulig i en endret form som Braathen visstnok vil fremsette.

H. Moe Jakobsen: Den tanken å få med representanter også fra fiskerne kan vel vi fra Nord-Norge ta med stor takknemlighet. Men som Torp og Nygaardsvold sier lar det sig ikke gjennomføre efter tanken; det vil bli en haltende ordning. Dessuten: når centralstyret sender ut retningslinjer til jordbrukerne og fiskerne er det klart at det sørger for å være i kontakt med fagfolk på området, så man behøver ikke av den grunn nogen forsterkning. Vi har jo også våre spesielle kommunalkonferanser som gir de retningslinjer o. s. v. som vi har krav på og bruk for. Jeg mener at en geografisk utvidelse til 20 mil fra

Oslo ved valg til partiets centralstyre ikke tjener landsbygdens interesser — det må i tilfelle ligge noget *annet* bak det krav.

Halvard M. Lange: Vi må være på det rene med at hvis vi *har* en fascistisk fare å regne med her i landet, da er det på landsbygden. Det er da et spørsmål om det ikke vil være praktisk mulig å få inn i partiets daglige ledelse folk som direkte kjenner de problemer som trykker på landsbygden. Slik som centralstyret nu er sammensatt, så å si utelukkende av byrepresentanter, kan ikke disse på samme måte føle og sette sig inn i disse problemer ut fra landbefolkningens forutsetninger. Jeg er selv fra byene, men nettop vi bør, mener jeg, være de første til å innrømme dette. Derfor tror jeg det vil være uklokt av landsmøtet å stemme ned ethvert forslag som fremkommer i denne sak, og som sikter på en forandring.

Oscar Nilssen: Den tanke Bosse har gjort sig til talsmann for, har vært drøftet meget nøie i landsstyret. Men det har vist sig å være så liten interesse for den at jeg blev stående alene om et forslag om at det skulde gis adgang for landdistriktene til å bli representert med minst 2 representanter — med andre ord en utvidelse av centralstyret fra 13 til 15. Jeg tror at de praktiske vanskeligheter med dette er blitt overdrevet, og jeg kan ikke skjønne de innvendinger som gjøres mot et *rimelig* forslag. Derimot var det oprinnelige forslag fra Aamot umulig, idet det gav centralstyret flertall over landsstyret. Jeg tror at Torp på vårt fylkesmøte fikk en sterk følelse av det krav som er reist og den saklige tyngde det hadde. Personlig mener jeg at klagen over centralstyret er uberettigede, men spørsmålet lar sig ikke avvise ved det. Jeg henstiller til Bosse å stryke i sitt forslag dette om 20-milsgrensen — den tror jeg ikke vi bør slå fast innen Det norske Arbeiderparti. Skal landsbygden være representert, bør landsmøtet iallfall stå fritt til å bestemme over hvor den representasjon skal tas fra.

Hognestad: Jeg tror Bosse overvurderer betydningen av denne sak, og jeg deler ikke den opfatning at en forandring i lovene som den der er foreslått vil ha nogen reell virkning i den retning som man har ment. Når Braathen taler om den farlige situasjon man står overfor, ved at der agiteres blandt landsbygdens folk for å trekke dem over fra oss til fascismen, så tror jeg heller ikke at man ved å vedta Bosses forslag vil forebygge nogen slik utvikling. Der kan ingen reelle argumenter anføres mot de avgjørelser centralstyret har fattet; skal man gjøre noget i den retning man har villet, er det klart at der må *positive foranstaltninger* til. Jeg har bare det aller beste å si om den forståelse partiets formann har vist for jordbruksspørsmålene, og jeg gir ham min anerkjennelse for den kyndighet han har lagt for dagen. Om Bosses forslag kan det hevdes at det tilsynelatende ser godt ut, men det vil intet være vunnet ved å vedta det; det er min opfatning. —

Efter forslag av *ordstyreren* blev det besluttet satt strek.

Følgende forslag av *Braathen* referertes:

«Paragraf 7 endres derhen at det velges 3 spesielle representanter for landsbygden i partiets centralstyre.»

Formannen: Det forekommer mig at man innbyr nettop til å skape det skille mellem by og land som man vil søke å undgå ved å fremme

forslaget. Det norske Arbeiderparti har i sin politikk — og det er det vesentlige — sin oppgave i å tilkjenne at det representerer alle yrkeslag; hvis det ikke *evner* det i sin politikk, vil det aldri kunne opnåes ved å velge spesielle representanter inn i et styre. Selve spørsmålet som foreligger er jo ingen stor sak. På alle møter hvor det har vært drøftet, så nær som i Hedmark, har man gitt sin tilslutning til landsstyrets standpunkt, og jeg fastholder det.

Braathen repliserte kort bl. a. til Hognestad og uttalte at han var enig i at der ikke skulde være nogen 20-milsgrense.

Bosse: Jeg har også sløifet denne grense i forslaget. Selvfølgelig har vi ingen annen hensikt med det som er foreslått enn å gagne partiet på beste måte. Jeg henviser til at 140 representanter i Hedmark står bak dette krav.

Magnus Nilssen: Hele landsstyret står enig om innstillingen, og det skulde være merkelig om det ikke i landsstyret fantes én som var interessert i småbrukernes sak. Men min erfaring tilsier mig at forslaget vil være upraktisk. Man har nu forlatt det første forslag fra Aamot. Så kom man til 20-milsgrensen, men også den har man innrømmet er mindre bra. I det hele går det etter min mening ikke an, hvis man vil ha en forstandig ordning, å innføre den slags lovregler.

Oksvik: Organisasjonene hjemme har sendt inn et forslag om sløifning av bestemmelsen i lovene om at centralstyrets medlemmer skal bo i Oslo og nærmeste omegn. Vi har ikke idag funnet grunn til å ta dette forslag op. Jeg er ikke helt tilfreds med forslaget fra Hedmark i den endrede form heller, men for å gi en konsesjon til den stemning som ligger bak det, vil jeg stemme for det. Jeg mener at hvis vi ser det som en praktisk vinning, bør det ingen grunn være til å motsette sig et slikt forslag.

Ved *voteringen* blev først landsstyrets innstilling om at ordningen med to næstformenn opheves, vedtatt mot nogen få stemmer.

Ordstyren vilde dernæst la votere over om det skulde være nogen forandring for øvrig i partilovens paragraf 7. Hvis det viste sig flertall for forandring, vilde han foreslå at forslagene til endring blev oversendt redaksjonskomitéen.

Med stort flertall blev det vedtatt at det *ikke skulde foretas nogen forandring*. Dermed bortfalt de stillede endringsforslag.

Et forslag fra Vest-Agder Fylkes Arbeiderparti til paragraf 2 angående *de arbeidsløses foreningers medlemskap i partiet* blev besluttet oversendt redaksjonskomitéen. Forslaget opplystes å være kommet inn først efter forslagsfristens utløp på grunn av Schefflos sykdom.

Møtet hevet.

Eftermiddagsmøtet fredag.

Ordstyrer: *Nygaardsvold*.

Protokollen fra åpningsmøtet blev oplest og godkjent.

Det referertes hilsmingstelegrammer til landsmøtet fra et fellesmøte av Norsk Hotell- og Restaurantarbeiderforbunds forbundsstyre

og avdelingsstyrer i Oslo og omegn, fra Sauda Arbeiderlag, stortingsmann Kr. Tønder og Strømmens Arbeideravholdslag.

Fortsatt behandling av lovene.

Fra Østensjø Kretsforening, Aker, med tilslutning av Akers Arbeiderparti, var innsendt følgende uttalelse med forslag:

«I konsekvens med partiprogrammet og valgordningen til landsmøtene som fastslår den like stemmerett, uttaler landsmøtet:

Partiet anerkjenner etter sine lover ingen representasjon for avdelingene som ikke bygger på like rettigheter for de tilsluttede medlemmer etter deres innbetalte kontingent. Det pålegges centralstyret og landsstyret å gjennomføre dette prinsipp overfor Akershus Fylkes Arbeiderparti under henvisning til de foreliggende krav fra medlemmene og til fylkespartiets styres forslag i saken.»

Landsstyret uttalte: Landsstyret finner det riktigst at en bestemmelse om at det skal være lik representasjonsrett til partimøter fra alle foreninger må fastsettes i lovs form, og foreslår at det i partiets lover § 15 inntas en bestemmelse sålydende:

Reglene for valg av utsendinger til partimøter skal gi like rett for alle foreninger og avdelinger i forhold til medlemstallet.

Forslaget blev uten debatt vedtatt enstemmig.

Paragraf 14, *suspensjon og eksklusjon*, var av landsstyret foreslått gitt følgende endret ordlyd:

1. By- og herredspartiene har rett til å suspendere og ekskludere enkeltmedlemmer og foreninger som begår brudd på partiets program, lover eller nekter å bøie sig for partiets beslutninger.

De suspenderte og ekskluderte har adgang til å anke gjennom by-, fylkes- og kretspartiene til centralstyret. Centralstyrets beslutning kan innbringes for landsstyret eller landsmøtet til avgjørelse.

2. I tilfelle, hvor lokalorganisasjonen undlater å ta sådan forholdsregel, kan centralstyret suspendere enkeltmedlemmer og foreninger.

Rett til i disse tilfelle å foreta eksklusjon har bare landsstyret eller landsmøtet etter å ha innhentet uttalelse fra vedkommende lokalorganisasjon.

Landsstyrets forslag til § 14 blev vedtatt enstemmig.

Ved § 14, *Almindelige bestemmelser*, foreslo landsstyret som et nytt punkt 2:

«Det er uforenlig med medlemsskap i partiet å være medlem av en annen organisasjon som i sin virksomhet motarbeider partiet eller ved valg bekjemper partiets kandidater.»

O. E. Wold: Jeg vil foreslå følgende redaksjon av punktet:

«Det er uforenlig med medlemsskap i partiet å være medlem av en borgerlig idrettsorganisasjon, en borgerlig avholdsorganisasjon eller en annen organisasjon som i sin virksomhet motarbeider partiet eller ved valg bekjemper partiets kandidater.»

Partiet og fagorganisasjonen har gitt uttrykk for sin utvetydige stilling til *arbeideridretten*. Allikevel tolereres det forhold at medlemmer av Det norske Arbeiderparti står tilsluttet det borgerlige landsforbund for idrett. Fascismen vender sig idag til de unge. Skal vi kunne smi et effektivt våpen mot fascismen, må vi også skape en bevegelse som kan klare å ta kampen op. Det samme gjelder stillingen til avholdsorganisasjonene og medlemmenes deltagelse der. Vi har en rekke borgerlige avholdsorganisasjoner som får sin rekruttering fra arbeiderklassen. Nu er Arbeidernes Avholdslandslag dannet. Konsekvensen av at vi tar denne nye organisasjon i klassens tjeneste må være at vi går helt inn for den; en almindelig sympatiuttalelse har liten verdi. I det hele må det skapes en arbeiderbevegelse som er enhetlig, og hvor medlemmene kan stole på de våpen man har. La oss ta konsekvensen av vårt greie standpunkt i disse to spørsmålene.

Formannen: Den beslutning landsstyret her innbyr til å fatte, er jo ikke nogen ny bestemmelse i partiet. Det nye er at landsstyret har ment at den beslutning landsmøtet fattet i 1912 efter forslag av Kyrre Grepp skulde innarbeides i lovene. Den gang gjaldt det Alfred Eriksens stilling til partiet. Vi foreslår altså den ordning som gjelder, innarbeidet i lovteksten.

Til Wolds forslag gjør jeg opmerksom på at forholdet til arbeideridretten er opsatt som et eget punkt, og at i det forslag som foreligger under det punkt er det opsatt regler for hvordan partifellene skal forholde sig til de borgerlige idrettsorganisasjoner. Da vil vel det riktige være å utsette med den sak til vi kommer så langt. Jeg mener at landsstyrets innstilling er tilstrekkelig klar og grei og rammer de forhold som den er ment å ramme.

Tothammer: Jeg finner det upåkrevd å reise nogen større debatt om disse spørsmål. Jeg er enig med Torp i at man kan vedta forslaget som det er, og at Wolds forslag forsåvidt er helt unødvendig.

Hofmo fremsatte forslag om at behandlingen av punkt 2 utstod til postene «Arbeideridretten» og «Klassesamlingen» var behandlet.

Efter enkelte bemerkninger blev ved *voteringen* Hofmos forslag vedtatt mot nogen få stemmer.

I punkt 5, § 15, foreslo landsstyret følgende redaksjon:

«Bare partimedlemmer kan opstilles som partiets kandidater ved valg til offentlige tillitshverv.

Ingen som tar forbehold om å stå fritt i visse saker, kan opstilles.

Hvis nogen som innehar offentlig tillitshverv uttrer av partiet, betraktes vedkommende ikke lenger som partiets representant.»

Forslaget blev vedtatt enstemmig.

Resten av paragrafen blev likeledes vedtatt enstemmig som foreslått av landsstyret.

Formannen gjorde opmerksom på at de nu vedtatte forandringer var gjennomført tilsvarende i mønsterlovene.

Partiets program.

(Dagsordenens sak 4 og 5: Det prinsipielle program og arbeidsprogrammet.)

Landsmøtet 1930 besluttet å nedsette en komité til revisjon av partiets *prinsipielle program*.

Til medlemmer av komitéen blev valgt Oscar Torp, Edv. Bull, Magnus Nilssen, Halvard Olsen, Alfred Madsen, Martin Tranmæl og Kristian Hansen. Videre besluttet at partiets kvinneorganisasjon og Ungdomsfylkingen skulde velge hver sin representant til å tiltre komitéen. Disse organisasjoner valgte Sigrid Syvertsen og Arnfinn Vik.

I møte 15 desember 1930 besluttet centralstyret å foreslå for landsstyret komitéen utvidet med 4 medlemmer og innstilte følgende: Johan Nygårdsvold, Aldor Ingebrigtsen, Peder Vestad og Aasmund Kulien. Disse blev valgt. Finn Moe har vært tilforordnet komitéen som sekretær.

Efter beslutning av landsstyret blev komitéens mandat utvidet til også å fremkomme med forslag til *arbeidsprogram*.

Komitéen utarbeidet forslag til prinsipielt program og arbeidsprogram. Forslaget blev i november 1932 sendt partiets avdelinger til behandling og med adgang til å fremkomme med forslag til endringer før den endelige innstilling blev utarbeidet. Efter at forslaget var behandlet i avdelingene, behandlet komitéen endringsforslagene og utarbeidet den endelige innstilling.

Komitéens innstilling blev behandlet i *landsstyrets møte 18—19 mars*. Landsstyret vedtok enstemmig følgende innstilling for landsmøtet:

Det prinsipielle program.

Det norske Arbeiderparti, som er det politiske organ for den norske arbeiderklasse, setter sig som mål å avskaffe den kapitalistiske utbytning og bygge op et socialistisk, et klasseløst samfund, styrt av håndens og åndens arbeidere.

For å nå dette mål ser partiet det som en hovedopgave å vinne det arbeidende folk for det socialistiske grunnsynet, samle og organisere hele arbeiderklassen i landet, vekke dens vilje til selvhevdelse og dyktiggjøre hele klassen, som utgjør det store flertall, til å føre sin historiske kamp for den sociale revolusjon frem til full seier.

Partiet, som bygger på marxismen og de erfaringer som er vunnet gjennom kamper i Norge og andre land, fastslår sitt syn på utviklingen og de veier partiet vil følge for å nå frem til et socialistisk samfund, i følgende punkter:

I.

1. Det er endringene i de økonomiske forhold som er bestemmende for utviklingen på alle samfundets områder. Nye driftsformer og nye eiendomsforhold trekker efter sig en hel omformning av de sociale, politiske og kulturelle forhold i samfundet. Den måten staten er bygget

op på, dens virksomhet og dens lover er en avspeiling av de økonomiske maktforhold som råder.

2. Landet vårt har allerede i flere mannsaldrer vært med i den almindelige kapitalistiske utvikling. De økonomiske og sociale foreteelser som særmerker alle kapitalistiske stater, finner vi også hos oss. Årsaken til den urettferdige fordeling av samfundsgodene er at en klasse eier og råder over produksjonsmidlene, mens det er en annen som utfører det produktive arbeidet. Lønnsarbeiderne må derfor skaffe sig utkomme ved å selge sin arbeidskraft til dem som eier produksjonsmidlene. Disse får således anledning til å utnytte de eiendomsløse ved at den eiende klassen tilvender sig den merverdi arbeiderne skaper. Dette er en grunnårsak til klassekampen.

3. Den moderne samfundshusholdning har også dratt bønder og fiskere inn under kapitalens herredømme, ved at den velorganiserte kapitalmakt tilegner sig den reelle makt over deres jord og produksjonsmidler, så de gjennom rentesystemet må skatte til den passive kapital, og de får heller ikke den fulle verdi for sine produkter. Bønder og fiskere blir derfor nødt til å verne sine interesser og føre kamp mot kapitalveldet, side om side med lønnsarbeiderne. Klassekampen brer sig til alle områder innen det økonomiske liv, og hele folket er nødt til å treffe sin avgjørelse i den store striden mellom arbeidermakt og kapitalmakt.

4. De kapitalistiske storvirksomheter i bankverden, industri og handel slår sig sammen i trusters og karteller, i arbeidsgiverforeninger, og disse makter kjemper samlet for sine profitt-interesser. I de økonomiske virksomheter går rasjonaliserings-prosessen sin gang, og utbytningen av arbeiderklassen øker, fordi de nye maskiner og den bedre teknikk vesentlig tjener til å øke kapitalistenes utbytte og ikke kommer det arbeidende folk til gode i form av kortere arbeidstid eller høyere lønninger. Derfor skaper rasjonaliseringen en omfattende arbeidsledighet, svekker massenes kjøpeevne og fører samfundet op i veldige kriser. Store finansselskaper strekker sig utover landegrensene og legger under sig stadig større deler av produksjon og omsetning. Gjennom selskaper som bare har til formål å eie aktier og obligasjoner i andre selskaper, gjennom kontrollselskaper og finansinstitutter samler makten over næringslivet sig på stadig færre hender. Disse selskaper driver ingen produktiv virksomhet, men deres papirkapital suger renter ut av det produktive næringslivet som med dette blir pålagt nye byrder. Finanskapitalen får derved et stadig sterkere strupetak på de produktive virksomheter. Den organiserte kapitalmakt behersker landets næringsliv og utnytter de offentlige organer og statsapparatet i sin tjeneste.

5. Typisk for det kapitalistiske produksjonssystemet er at produksjonens formål ikke først og fremst er å skaffe til veie de forbrugsgoder folket behøver, men å skaffe vinning for enkeltmenn. Jakten efter den størst mulige profitt driver kapitalistene til stadig å utvide og modernisere produksjons-apparatet. Og da samfundet ikke har ledelsen av produksjonen, blir denne planløs. Denne planløshet sammen med den

ulike fordeling av produksjonens utbytte fører nødvendigvis til periodiske kriser.

Den nu pågående krise er ikke bare den mest omfattende, hardeste og langvarigste verden hittil har sett, men den er også av en særlig og historisk betydningsfull karakter. Verdenskrisen gjør det klart at den kapitalistiske produksjonsordning ikke lenger kan tilfredsstille samfundets behov og står stengende i veien for videre utvikling. Erfaringen viser stadig tydeligere at innenfor det kapitalistiske systems ramme er det ikke mulig å finne nogen for det arbeidende folk tilfredsstillende løsning. Kapitalismen står maktesløs likeoverfor den krise den selv har fremkalt. Fortsatt økonomisk og sosial fremgang er betinget av at arbeiderklassen overtar samfundsmakten, avskaffer det kapitalistiske samfundssystem og reorganiserer næringslivet på et planmessig, sosialistisk grunnlag.

6. Den økonomiske utvikling har gjort næringslivet modent for sosialisering og lettet overgangen til socialismen ved at privatkapitalismen erstattes av den organiserte kapitalisme og statskapitalismen. Ledelsen av og kontrollen med hele industrigrenene er idag konsentrert på noen få kapitalisters hender, således at samfundet kan tre i deres sted og lede produksjonen ut fra hensynet til det almene vel. Samtidig griper stat og kommuner i stadig stigende grad direkte regulerende inn i det økonomiske liv og driver selv økonomisk virksomhet.

Det norske Arbeiderparti vil arbeide for å utvikle statens egen næringsdrift og for å øke dens kontroll med den organiserte kapitalisme, med truster og karteller.

Men i en kapitalistisk stat vil statskapitalismen bli utnyttet til fordel for borgerskapet.

Det er først når arbeiderklassen erobrer samfundsmakten at staten kan gjennomføre en samfundsmessig ledelse av det økonomiske liv. Et arbeiderstyre kan da, særlig på det økonomiske og industrielle felt, bygge videre på den statskapitalisme som har utviklet sig under det borgerlige styre.

II.

1. Under sin utvikling har kapitalismen selv reist de krefter som vil fullføre undergangen for det kapitalistiske systemet. Kapitalveldet som tvinger lønnsarbeiderne i industrien til direkte å frembringe merverdi for sig, og som i den kapitalistiske samfundshusholdning også utsuger bønder og fiskere, søker å påtvinge det hele folk sin vilje og fastholde det i sitt jerngrep. Men denne undertrykkelse tvinger samtidig det arbeidende folk til å slutte sig sammen og skape sig sterke økonomiske, politiske og kulturelle organisasjoner som kan ta kampen op over den hele frontlinje mot kapitalveldet.

2. Det norske Arbeiderparti som er fremgått av denne utvikling, vil ved sitt opplysnings- og organisasjonsarbeide dyktiggjøre arbeiderklassen til både å forsvare sine dagsinteresser og føre kampen helt frem inntil det arbeidende folk er blitt herre over naturherligheter og arbeidsmidler og fri for den kapitalistiske utbytning. Dette frigjørelsesarbeide må være arbeiderklassens eget verk.

3. Det er arbeidernes egne organisasjoner som er grunnlaget for

det arbeidende folks frigjøringskamp. Det er gjennom sine organisasjoner at arbeiderklassen styrker og utvider sine maktposisjoner og skaper forutsetningen for det endelige maktgjennembrudd. Mulighetene for seier forbinder arbeiderne med sine organisasjoner, som også må danne kjernen i oppbyggingen av det nye samfund.

4. I samarbeide med arbeidernes økonomiske og kooperative sammenslutninger, gjennom det parlamentariske og kommunale arbeide kjemper partiet mot reaksjonen og for alle tiltak som virkelig bedrer det arbeidende folks livsvilkår. Men samtidig skal arbeiderrepresentantene klart fremholde de prinsipielle krav og de mål partiet har satt sig, og påvise hvorledes de borgerlige partier gjør tjeneste som kapitalmaktens redskaper. Ved en fast, rettilinjet parlamentarisk politikk, hvor representantene står ansvarlig like overfor arbeidernes organisasjoner, skal skillelinjene trekkes greie og klare mellom borgerpartiene og Arbeiderpartiet.

5. Enkelte sociale reformer kan ikke avskaffe kapitalismen. De gode arbeiderklassen kan vinne i borgersamfundet er ikke mange, og de er lette å miste igjen. Arbeiderklassen må derfor ikke bare bruke sine krefter for å opnå disse forbedringer, men må sette alt inn på å vinne samfundsmakten og bygge op et socialistisk samfund. Dette er den viktigste oppgaven for partiet. I all sin virksomhet, i agitasjons- og opplysningsarbeidet, ved masseaksjoner og i det parlamentariske arbeide må partiet ha dette mål for øie.

III.

1. I sin virksomhet ønsker partiet å bruke organisatoriske, økonomiske og politiske kampmidler og undgå vold. Men borgerskapet vil ikke frivillig gi makten og sine privilegier fra sig. De kapitalistiske klassorganisasjoner og den borgerlige stats militærvesen er fortrinsvis organisert for å benyttes mot arbeiderklassen.

Efter hvert som den organiserte arbeiderklasse vinner større makt og det endelige maktgjennembrudd nærmer sig, blir den politiske kamp kvassere. Finans- og arbeidsgiverveldet prøver å styrke sin maktstilling ved å tvinge frem særlover og ved ekstraordinære forholdsregler stenge veien for den fremadtregende arbeiderklasse og bryte arbeidernes organisasjoner ned. Det borgerlige demokratis garantier taper mer og mer av sin verdi. Erfaring viser at borgerskapet bryter både lover og grunnlover når det gjelder å knuse arbeiderorganisasjonene og innføre det militaristiske og fascistiske voldsdiktatur — alt for å verne og utvide kapitalveldets maktstilling og holde det arbeidende folk varig nede. Fascismen eller den såkalte nasjonalsocialisme appellerer også til de lag innen det arbeidende folk som lider mest under arbeidsløshet og annen nød som den kapitalistiske krise skaper.

2. Det norske Arbeiderparti vil møte denne fare fra de reaksjonære kreftene i samfundet ved øket agitasjons- og opplysningsarbeide og ved forslag om praktiske rådbøter til avhjelp av krisen. Arbeiderorganisasjonene må sette sig i vernedyktig stand, og arbeiderbevegelsen må gjøre sig klar til å bruke hele sin organisasjonsmessige makt til å slå reaksjonens angrep tilbake, bekjempe borgerstatens militarisme og de

private kapitalistiske kamporganisasjoner som vil hindre arbeiderklassen i dens fremmarsj. I den overgangsperiode da den avgjørende kamp om makten pågår, er partiet forberedt på å bruke alle de midler arbeiderklassen rår over for å bryte ned motstanden fra borgerskapet og grunnlegge det socialistiske oppbyggingsarbeidet.

3. Det er arbeidermaktens oppgave snarest mulig å gjennomføre nye og betryggende former for økonomisk organisasjon, grunnlagt på fullt industrielt demokrati og med gjennomført arbeiderkontroll av bedriftene og industriene. Herunder er de gamle statsorganer helt utilstrekkelige. På arbeidslivets grunn må derfor arbeidere, bønder og fiskere i forening skape de økonomiske og forfatningsmessige organer som svarer til den nye tid, de nye opgaver og arbeidsfolkets behov, og som gir plass både for massenes aktive innsats og for personlig initiativ og ansvarsfølelse.

IV.

1. Kampen mellom finans- og arbeidsgiverveldet på den ene side og det arbeidende folk på den andre, eller mellom kapitalisme og sosialisme, går i nutiden sin gang i alle kapitalistiske land. Fremgang eller tap for arbeidermakten i et land virker inn på arbeidernes stilling i de andre land. Partiet følger derfor den russiske arbeiderklassens forsøk på å bygge op et socialistisk samfund med den største oppmerksomhet. Da sovjetmaktens nederlag vilde være et nederlag for hele verdens arbeiderklasse, vil partiet bekjempe all kapitalistisk blokade-, invasjons- og sabotasjepolitikk like overfor det nye samfund. Partiet vil støtte den russiske arbeiderklasse i dens oppbyggingsarbeide og søke å utvide de kulturelle og økonomiske forbindelser med Sovjet-Samveldet, men vil samtidig fremheve at vi må bygge på de historiske, økonomiske og sociale forutsetninger som er til stede her i landet.

2. For arbeiderklassen er internasjonal samling likeså nødvendig som nasjonal samling. Partiet vil derfor av all kraft arbeide for internasjonal arbeidersamling på klassekampens grunn.

3. Mellom nasjonene har kapitalismen og militarismen ført til utrygghet og krig, og vil føre til nye katastrofer. Den skjerpede konkurransekamp og de tallrike økonomiske konflikter mellom de imperialistiske makter truer stadig med å ende i en ny verdenskrig, enda mer ødeleggende enn den foregående. For å minske krigsfaren kjemper partiet for fullstendig nasjonal og internasjonal avrustning.

Men bare socialismen kan ved å avskaffe utbytning og profit som grunnleggende prinsipp for forholdet mellom mennesker og nasjoner sikre varig gode forhold mellom landene og trygge hele menneskehetens og verdenskulturens fortsatte eksistens og videre utvikling.

Det norske Arbeiderparti kjemper for samforståelse og fred og for et verdensforbund av de socialistiske samfund.

Arbeidsprogram.

Det norske Arbeiderpartis politiske kamp går ut på å vareta det arbeidende folks tarv og kjempe for at arbeiderklassen så hurtig som mulig kan erobre samfundsmakten og skape et socialistisk samfund.

Erfaringen viser at sosialpolitiske og økonomiske reformer under

de nuværende maktforhold i samfundet bare kan gjennomføres når de ikke i vesentlig grad rokker ved kapitalistenes utbytter-interesser.

Det norske Arbeiderparti er sig derfor bevisst at enkelte reformer ikke kan avskaffe kapitalismen. Reformen på et av samfundslivets områder kan tvert imot bli lite effektive, hvis de ikke ledsages av reformer på andre områder.

En effektiv samfundsmessig kontroll som Arbeiderpartiet tilstreber, kan ikke tilfredsstillende utøves av den kapitalistiske stat, men bare av et socialistisk samfund som bygger på arbeidslivets grunn.

Partiets arbeidsprogram må derfor sees i sammenheng. Etter hvert som det skal virkeliggjøres, peker det i stigende grad utover det kapitalistiske samfundssystemets ramme og reiser spørsmålet om arbeiderklassens overtagelse av makten.

Under henvisning til ovenstående og til sitt prinsipielle program oppstiller Det norske Arbeiderparti følgende arbeidsprogram:

Demokratiske rettigheter.

Det norske Arbeiderparti vil opprettholde og utvide alle det arbeidende folks demokratiske rettigheter som organisasjonsfrihet, ytringsfrihet, pressefrihet, religions- og åndsfrihet, og sette sig energisk til motverge mot ethvert inngrep i disse rettigheter. Valgbarheten må opprettholdes uinnskrenket.

Stemmeretten må være almindelig, like og direkte for menn og kvinner, og aldersgrensen settes til 21 år slik at landets ungdom sikres innflytelse på den politiske utvikling.

Folkeoplysningen.

Folkeoplysning på vitenskapelig grunn.

Folkeskolen skal være felles grunnskole for all videregående utdanning og må derfor vernes og utbygges. Organisk sammenheng mellom grunnskolen og dens overbygninger. Så lenge middelskolen består, ordnes dens leseplaner slik at de — overensstemmende med Stortingets vedtak — bygger på avsluttet folkeskole. Ny bevilgning til bygdens kveldskoler. Opprettelse av arbeiderungdomsskoler. Videre utvikling av fag- og husmorskoler. Opprettelse av bedriftsskoler for arbeidere.

Opgaven for skolens fagkrets må være å få en praktisk skole med tidsmessige leseplaner og lærebøker. Snarlig revisjon av lærebøkene i historie. Et fremmed sprog også i grunnskolen.

Fri undervisning og fritt skolemateriell i alle læresteder. Oppholdsbidrag for elever som må bo utenfor hjemmet. Den vitenskapelige forskning vernes og fremmes. Eget undervisningsdepartement.

Folkebibliotekene støttes. På de større steder innordnes disse som aktivt ledd i opplysningsarbeidet ved støtte av studiecirkler, utgivelse av bokoversikter, forelesninger m. v. Film og kringkasting utnyttes i folkeoplysningens tjeneste.

Socialpolitikk.

Loven om arbeidsløshetsstrygd, bygget på tilskudd fra staten, kommunene, arbeidsgiverne og de trygdede, blir snarest vedtatt og satt ut i livet. Den vedtatte lov om alderstrygd må settes i kraft. Aldersgrensen for offentlige tjenestemenn senkes for å skaffe plass for ungdommen. Syketrygden utbedres. Innførelse av barnetrygd. Ulykkestrygden utvides til å omfatte alle erhverv som innbefattes i de øvrige former av socialtrygd, og arbeidsgivernes ansvar overfor skadede skjerpes. Arbeidervern-lovgivningen utvides. Den lovfestede arbeidstid nedsettes fra 8 til 6 timer.

Det må fra statens side treffes foranstaltninger til fremme av samfundsgagnlig boligbygging, først og fremst ved en ordning av boligkreditten, men også ved direkte støtte til boligbyggingen. Arbeidet med lov om kooperative selskaper påskyndes. Bykommuner og landkommuner med bymessig bebyggede strøk gis adgang til å utligne skatt på stort bolighold til støtte for boligbyggingen.

Edruelighets-arbeidet.

Det norske Arbeiderparti ser kampen mot drikkeondet som et ledd i arbeiderklassens frigjøringskamp. Ut fra dette syn hevder partiet at et effektivt opplysningsarbeide må være det grunnleggende i bekjempelsen av drikkeondet.

Undervisningen i skolene i alkoholspørsmålet må omlegges og utvides til å omfatte årsakene til alkoholismen. Stat og kommuner må også på annen måte støtte opplysningsarbeidet i edruelighetskampen, f. eks. ved å bidra til at film og kringkasting tas i bruk til dette formål.

Loven om edruelighetsnevnder må endres slik at utgiftene ved alkoholistforsorgen helt bæres av staten, som har alle inntekter av rusdrikkeomsetningen, og loven må derefter straks settes i kraft.

Privatøkonomiske interesser i rusdrikke-tilvirkning og omsetning fjernes.

Det bevilges de nødvendige midler og gjennomføres en effektiv kontroll for skarp håndhevelse av edruelighets-lovgivningen. Uforsonlig kamp mot smugling, gaiking og hjemmebrenning.

Kommunenes selvbestemmelsesrett i bevillingssaker opprettholdes. Det åpnes adgang til å kreve at spørsmålet om bevilling til salg og skjenkning av rusdrikke og rettighetenes antall avgjøres på grunnlag av forutgående kommunal folkeavstemning.

Note:

Det er ikke meningen at det skal gjennomføres tvungen folkeavstemning i alle kommuner, hvor spørsmålet om rusdrikkebevilling kommer op. Meningen er at dersom dette spørsmål volder særlig strid innen kommunestyret og innen kommunen i det hele, så skal det kunne kreves at spørsmålet skal undergis folkeavstemning. Og resultatet av denne avstemning skal da være bindende som grunnlag for den endelige avgjørelse i kommunestyret.

Innen en slik lovendring er opnådd, kan det foretas rådgivende folkeavstemninger, som likeledes må ansees forpliktende. Iallfall må vårt partis kommunefraksjoner lojalt bøie sig for slike folkeavstemninger.

Folkeavstemninger skal søkes holdt efter vedtak av våre by- eller herredspartier, eller efter henstilling av centralstyret.

Rettsvesen.

Rettsvesenet skal hvile på et demokratisk grunnlag. Juryinstitusjonen opprettholdes. Utvidet adgang til fri rettshjelp for småkårsfolk. Strafferetten må revideres efter sociale og demokratiske synspunkter. Straffens fullbyrdelse omlegges til å tjene humanitære og socialt opdragende formål.

Ingen undtagelses- eller tukthuslover mot arbeiderklassen eller lover som setter nogen arbeider- og funksjonærgruppe, f. eks. statstjenestemenn, i nogen særstilling.

Kommunene.

Det kommunale selvstyre opprettholdes og trygges. Lovbestemmelser om tvangsadministrasjon av kommuner må opheves. Partiet vil sette en stopper for overføring av byrder fra staten til kommunene og hevde statens plikt til kraftig støtte av kommunenes økonomi, først og fremst ved å sørge for en hurtig og effektiv lettelse i kommunenes gjeldsbyrde.

ØKONOMISK POLITIKK.

Arbeidsledighetens bekjempelse.

I kapitalismens nedgangsperiode blir arbeidsledigheten det alt overskyggende sociale spørsmål. Det norske Arbeiderparti ser det som en av sine viktigste oppgaver å skape økede arbeidsmuligheter. Partiet hevder derfor nødvendigheten av en sterkt utvidet økonomisk virksomhet og fortsatt utvikling av landets næringsliv. Videre industrialisering gjennom utbygging av de nuværende og reisning av nye industrier og nasjonaløkonomisk viktige enkeltbedrifter. Utbygging av vårt lands vannkraft. Ytterligere utvikling av jordbruket gjennom en sterkere og allsidigere produksjon. Øket nydyrking og bureising. Omsetningen av landbruksprodukter så vel på det utenlandske som det innenlandske marked må organiseres planmessig på samvirke-grunnlag og under samfundsmessig tilsyn. Landets stambaner og den nasjonale veiplan fullføres gjennom en kraftig økning av anleggsdriften. Statens budgett- og skattepolitikk, penge- og næringspolitikk må være midler til å fremme disse hovedkrav.

Industri, planlegging og forskning.

Arbeiderpartiet kjemper for en rettferdigere fordeling av de produserte goder. Men en høiere levestandard forutsetter at den økonomiske virksomhet frigjøres fra privatkapitalismens stengsler og at produksjonen organiseres under samvirke av arbeidere, jordbrukere, fiskere, teknikere og funksjonærer med full utnyttelse av moderne teknikk og landets naturlige rikdomskilder.

For å fremme dette opprettes: Et centralinstitut med den oppgave å bearbeide, utdype og nyttiggjøre resultatene av det forsknings-, forsøks- og planleggingsarbeide som drives på alle arbeidslivets områder. Et økonomisk råd med representanter fra arbeidslivet, økonomiske og

tekniske sakkyndige til å trekke op hovedlinjene for landets videre utbygging.

Herunder bør for industriens vedkommende i første rekke komme følgende spørsmål:

En rasjonell utnyttelse av våre vannfall.

Inndragning av landets viktigste industrier under samfundets kontroll, for derved å legge grunnlaget til rette for en omfattende sosialisering og gjennomførelse av rasjonell planøkonomi.

En omfattende, planmessig industrireisning under samfundsmessig kontroll, med det formål for øie å dekke behov som ikke tilfredsstillende dekkes av den nuværende industri, eller som man må regne med vil øke.

I alle statsdrevne bedrifter, så vel som i industrien for øvrig, må innføres reell og utstrakt arbeiderkontroll.

Jordbruket.

Landets naturherligheter som jord, skog, havn, jakt og fiske skal på trygge vilkår tilhøre det arbeidende norske folk.

Gårdsbruk, som hensiktsmessig kan drives ved en enkelt families arbeidskraft — med nødvendig skog, myr og beite — forblir brukerens eiendom.

Større eiendommer med udyrket, men dyrkbar, og dårlig dyrket jord socialiseres. Eiendommer som eger sig best for stordrift, forvaltes av samfundsmessige organer, ved samvirkelag eller på annen måte, som sikrer arbeiderne mot utbytning. Jord som er egnet for enkeltmannsbruk, overlates fortrinsvis jordløse arbeidere og småbrukere med for lite jord.

Bureisings- og nydyrknings-virksomheten må utvides for å gi de arbeidsledige og i første rekke landsungdommen jord, arbeidsvilkår og livsmuligheter som jordbrukere. Bureiseren må få større direkte statsbidrag til uthus og opdyrkning, billig og tilstrekkelig jord. Det må tilstribes minst mulig gjeld ved starten og hjelp i de første vanskelige år. Statens støtte til kornproduksjonen føres over i beskatningen. Det gis bidrag til redskapslag. Jordloven revideres slik at de jordløse virkelig kan skaffes jord på rimelige vilkår.

De eldre småbruk og gårder utvides ved billige lån til kjøp av tilskot-jord, hvis opdyrkning skjer ved et høiere statsbidrag enn nu. Småbruk- og Boligbanken styrkes, så den kan yde billige bygge- og driftslån i den fornødne utstrekning.

For å heve jordbrukets lønnsomhet tar staten initiativet til og støtter tiltak til å organisere omsetningen av jordbruksprodukter på samvirke-grunnlag. Småbrukere og bønder som får bidrag eller billige lån, må være med i de samvirkelag som finnes i deres bygd, undtagen ved fritagelse i særlige tilfelle.

Partiet vil arbeide for den best mulige faglige undervisning og utdanning av jordbrukerne, og vil fremme jordbrukets tekniske utvikling.

I hele sin økonomiske politikk vil partiet ha for øie å skape den kjøpekraft blandt industriarbeidere og jordbrukere som skal til for at de kan avta hverandres produkter.

Skogbruk.

Skogbruket socialiseres og legges under samfundsmessig forvaltning.

For å verne tilveksten i skogene gjennomføres tvungen forstmessig kontroll.

For å øke skogenes avkastning, gi skogsarbeiderne jevn og varig beskjeftigelse og skaffe mer råstoff til industrien bevilger staten et større beløp til skogkultur, grøftning, markberedning, plantning og såning.

Gjeldsspørsmålet.

Partiet vil arbeide for å avlaste jordbruket de kvelende rentebyrder og gjennomføre en effektiv gjeldsregulering. Gjelden nedskrives til bruksverdien. Adgang for brukeren til å kreve gjeldsnedskrivning. For å hindre fremtidig gjeldsstiftelse yder staten bare bidrag eller billige lån mot at eiendommen ikke pantsattes uten offentlig samtykke.

Statsbidrag anvendes i statsskoger etter at verdiøkningen er sikret mot kreditorer, og i private skoger mot at eiendommen får en heftelse som forbyr fremtidig pantsetning uten offentlig samtykke.

Fiskeriene.

Fiskeribedriften må frigjøres fra spekulasjonens skadelige innflytelse på produksjonen og omsetningen. Centralisering og regulering av fiskevarenes eksport og øvrige omsetning under samfundsmessig kontroll.

Utvidelse av markeder og økning av det innenlandske forbruk ved en hurtigere og mer betryggende transport. Staten opfører kjølelager og fryserier i fiskevær og på centrale steder i fiskedistriktene og yder bidrag til islager på land og kjølerum i transportfartøier. Effektiv støtte til fiskernes samvirke i tilvirkning og felleskjøp.

Statsbidrag og billige lån til anskaffelse av båter og fiskeredskaper. Fiskeribanken styrkes og utvides, så den kan yde lån til innkjøp av fiskefarkoster og redskaper i større utstrekning enn hittil.

Fiskernes organisasjoner må sikres nødvendig innflytelse på den offentlige administrasjon av fiskeriene.

Sykeforsikring for fiskerne og deres familier på samme måte som for de øvrige arbeidere. Adgang for fiskerne til utdanning ved fagskoler, i likhet med hvad der gjøres for andre næringers vedkommende.

Gjeldsnedskrivning for fiskerne etter samme linjer som for jordbrukere. Som vilkår for bidrag eller billige lån kreves medlemskap i fiskernes samvirke-organisasjoner, hvor dertil er anledning. Likeså kreves garanti mot ny pantsetning.

Samferdselsmidler.

Landets samferdselsmidler utbygges i langt hurtigere tempo enn hittil. Dette er nødvendig både av hensyn til landets videre økonomiske og sociale utvikling og for å råde bot på arbeidsledigheten. Den av Stortinget i 1929 vedtatte første bygge-bolk av den nasjonale veiplan,

som går ut på å skaffe landet det nødtørftigste sammenhengende veinett, må gjennomføres i et tidsrum av 10 år. Riksveien gjennom Nord-Norge bygges hurtigst mulig. Større bevilgninger for at Sørlandsbanen og Nordlandsbanen kan bygges ferdig i den kortest mulige tid. Elektrisering av jernbaner. Arbeiderpartiet vil påskynde utbyggingen av landets havneanlegg og gjennomføre en bedre organisasjon av kystens dampskibsforbindelser, bl. a. ved planmessig samarbeide mellom de statsunderstøttede dampskibsselskaper.

Landets telefonvesen utvikles. Byggearbeidet på de faste anlegg som er nødvendige for opprettelse av de viktigste flyveruter igangsettes.

Finans- og skattepolitikk.

Arbeiderpartiet vil arbeide for at statsbudgettet overensstemmende med statens voksende oppgave og virksomhet på det økonomiske felt blir utvidet og omlagt i sterkere kapitaldannende retning. Statens økede kapitalbehov tilveiebringes fortrinsvis ved øket direkte beskatning som avpasses slik at den i første rekke rammer den passive kapital. Skattebyrden fordeles etter den økonomiske bæreevne, og skattene gjøres sterkere progressive.inntekt av annet enn personlig arbeide ilegges en spesiell skatt, renteskatt. Arveavgiften og den ekstraordinære formuesskatt forhøies. Det må innføres grunnverdiskatt og verdistigningsskatt etter sakkyndig verdsettelse ved periodiske takster. Det må gjennomføres strengere kontroll med selvangivelser og ligningsansettelser og vedtas skarpere forholdsregler mot skattesnyteri.

Penge- og kredittpolitikk.

Landets bankvesen socialiseres. Forsikringsvirksomheten overtas av det offentlige. Det må opprettes et finansråd, som tillegges den øverste ledelse av landets kredittvesen. Rådet må ha besluttende myndighet i spørsmål om fastsettelsen av Norges Banks diskonto og øve kontroll med statens låne- og valutaoperasjoner og med rasjonering av utenlandsk valuta gjennom en statens valutacentral. Hovedoppgaven for landets penge- og kredittpolitikk må være å sørge for et mest mulig stabilt prisnivå og å fremme alle samfunnsnyttige tiltak på det økonomiske område. Gjeldsbyrden reduseres gjennom rentelettelser og effektive gjeldsoppgjør.

Handelspolitikk.

Målet for en sosialistisk handelspolitikk er å nå frem til en rasjonell arbeidsfordeling mellom de forskjellige land og til organisert varebytte mellom statene.

I overensstemmelse hermed vil Det norske Arbeiderparti legge utenrikshandelen inn under en samfundsmessig regulering og kontroll, som må gå ut på tollskrankenens nedsettelse og fremme av det internasjonale varebytte på grunnlag av mest mulig gjensidighet i utvekslingen av varer og tjenester. Partiet kjemper internasjonalt for beskyttelsestollens gradvise avskaffelse ved mellempfolkelige avtaler, og vil na-

sjonalt søke å holde tollsatsene så lave som mulig under hensyntagen til landets interesser.

Beskyttelse må bare ydes til de næringsgrener som har naturlige betingelser i vårt land. Dumpingarted import stanses. Statsstøtte til organisering av omsetning, av eksport og eksportreklame mot gjennomført samfundsmessig kontroll. Importen må reguleres ved fortsatt branchevis statsmonopolisering, for efterhånden å bringe hele importen inn under samfundets herredømme.

Fiskaltollen nedsettes med sikte på dens avskaffelse og erstatning med direkte, progressiv beskatning. Høi toll på virkelige luksusvarer.

Utenrikspolitik.

I utenrikspolitikken vil partiet støtte alle tiltak som kan bidra til varig fred og samforståelse mellem folkene og til fredelig avgjørelse av alle stridsspørsmål mellem statene.

Avrustning. Vaktvern som bare har politimessige oppgaver.

Det norske Arbeiderparti ser i den internasjonalt organiserte arbeiderklassens vilje til fred den eneste effektive garanti mot en krig, og vil derfor i tilfelle av at Norge søkes trukket inn i en krig, oppfordre arbeiderne til generalstreik og motstand mot krigen i enhver form.

Innledningsforedraget.

Martin Tranmæl: Det programforslag som foreligger, ruller jo op en rekke spørsmål av prinsipiell og praktisk art. Centralstyret har ment at det da vilde være praktisk å ta en almindelig debatt om saken i sin helhet.

Innstillingen har vært gjenstand for grundig forberedelse. Hvis man kan tale om kollektivt arbeide fra partiets forskjellige instanser, så må det vel sies her. Og det har vist sig å være en meget nyttig fremgangsmåte, som har ført til en enstemmig innstilling fra central- og landsstyret, og man kan si med enstemmig tilslutning fra de fleste fylkes-, krets- og bypartier som har viet programforslaget en særlig behandling.

Forslaget til prinsipielt program bygger på samlingsprogrammet av 1927, med de forandringer som blev gjort ved revisjonen på landmøtet i 1930. Det er i den foreliggende form nærmere utdypet, sammenfattet og konkretisert, og også mer aktualisert. Programmet trer frem i en mer norsk sprogdrakt enn tidligere, og det er i selve formen sterkere.

Det begynner med å fastslå at vi vil frem til et socialistisk, et klasseløst samfund, styrt av håndens og åndens arbeidere. Men det går så videre og peker på den *klasse* som skal føre saken frem til seier på en slik måte at arbeiderklassens historiske kamp blir virkelig gjort gjennom den sociale revolusjon.

I samlingsprogrammet av 1927 var det et punkt om «folkeflertallet», som var egnet til å skape misforståelser og vekke visse illusjoner. Det har aldri vært tvil om at det må stå et reelt flertall bak en social revolusjon hos oss. Dette har også fått sitt uttrykk i programmet.

Det peker på at arbeiderklassen skal gå inn for oppgaven, og *den* utgjør det store flertall innenfor folket — ikke bare uttrykt gjennom valg, men også organisasjonsmessig, klassemessig. Programmet tydeliggjør at en reell styrke bak oss er forutsetningen for den omdannelse vi tilstreber. I sammenheng hermed fastslåes at det er på marxismen vi bygger vår politikk, med støtte i de erfaringer som er vunnet gjennom kamper her i landet og i andre land.

Dernæst går programmet over til en marxistisk analyse av den økonomiske utvikling i de forskjellige næringsgrener. Det peker på at vårt økonomiske liv er modent for en sosialisering. I den forbindelse gjøres oppmerksom på en rekke faktiske forhold: den konsentrasjon som stadig foregår, i bedriftslivet som i finans- og pengevesen, og som i sitt forløp peker i statskapitalistisk retning. Det er den herskende klasse som idag har innflytelsen over de private foretagender og også de offentlige tiltak. Allikevel har vi i Stortinget på visse områder gått inn for en videregående monopolisering under Staten, til tross for de innvendinger som kan gjøres mot måten hvorpå de offentlige monopoler blir drevet. Oppgaven må være å arbeide for å *utvikle* Statens og kommunenes næringsdrift, samtidig som vi søker gjennomført øket kontroll over de private foretagender, over karteller og truster som er den typiske kapitalistiske form.

Vi er klar over at det er først når arbeiderklassen har erobret makten at vi kan få en organisasjon som svarer til våre interesser. Men det fremholdes nettop derfor at et arbeiderstyre må legge vekt på her å arbeide videre. Vi må til enhver tid følge den organiske utvikling på det økonomiske område, med maktovertagelsen for øie. Vi er idag ikke lenger et agitaspionsparti, men et aksjonsparti. Når vi får makten må vi først bygge på en statssosialistisk ordning, og så organiske utvikle den videre til en fri sosialistisk ordning.

Man går derefter i programmet over til å behandle den rolle arbeiderorganisasjonene har, og som er fremkalt av utbytningen i det nuværende samfund. Og her slåes det fast hvilke oppgaver Det norske Arbeiderparti har satt sig. Det heter i programmet at «Det norske Arbeiderparti som er fremgått av denne utvikling, vil ved sitt opplysnings- og organisasjonsarbeide dyktiggjøre arbeiderklassen til både å forsvare sine dagsinteresser og føre kampen helt frem inntil det arbeidende folk er blitt herre over naturherligheter og arbeidsmidler og fri for den kapitalistiske utbytning.» Og det slutter med det gamle ord at dette frigjørelsesarbeide må være *arbeiderklassens eget verk*. Derfor må arbeiderklassen ruste sig, dyktiggjøre sig, for *den* alene kan føre sin sak frem til seier.

Ut fra dette syn understrekes det sterkere enn i tidligere programmer at det er *arbeiderorganisasjonene* som er grunnlaget for det arbeidende folks gjennomførelse av denne kamp. Det pekes i den forbindelse på forholdet til den faglige og kooperative bevegelse og videre til den parlamentariske virksomhet. Den blir ikke forringet ved at organisasjonene danner det sikre og sterke grunnlag under alle våre aksjoner; tvert om får denne virksomhet derigjennem øket betydning.

Det er dog sterkt begrenset hvad vi kan gjøre innenfor rammen

av det nuværende samfund. Vi må derfor forebygge at der skapes illusjoner, og holde oss fast på jorden. De resultater vi kan opnå må bygge på vår *samlede* styrke, på vår evne til å gå inn for løsningen av de oppgaver som foreligger. Virksomheten innenfor organisasjonene må basere på de fremgangslinjer som har vært de centrale i all arbeiderbevegelse: den politiske, økonomiske og organisatoriske, slik at vi kan ta kampen op på like vilkår med de kapitalistiske organisasjoner og om mulig også være dem overlegne.

Det heter i programmet og vi skal søke å undgå vold i klassekampen så langt det står til oss. Voldstanken i sig selv virker oppløsende og forrående. Vi vet også at de andre på det område er så meget sterkere — gjennom Statens militærvesen, de hvite garder og domstolene. Av disse grunner er det vår oppgave å undgå at voldsanvendelse skal spille nogen rolle i klassekampen. Men vi vet på samme tid at *frivillig* vil kapitalistklassen ikke opgi sine privilegier; kan den ikke slåss med oss på annen måte, må den gripe til voldelige, brutale midler.

Her kommer vi for første gang inn på den fascistiske, den nasjonal-socialistiske fare. Reaksjonen appellerer til de arbeidsløse for sin arbeiderfiendtlige og fascistiske politikk. Og det er et av de viktigste spørsmål vi står overfor i den nuværende situasjon.

De fascistiske, reaksjonære elementer her hjemme optrer ikke på samme måte som sine åndsbrødre i Tyskland — de *kan* ikke gjøre det. Vårt land har ikke vært i krig og er ikke blitt påtvunget en voldsfred. Ser vi hen til Tyskland, så har den dyptgående ødeleggende splittelse og også den forferdelige arbeidsløshet, som er verre enn her, selvfølgelig spillet stor rolle. Men uten voldsfreden og Versailles og appellen til de nasjonale lidenskaper vilde naziene allikevel ikke ha våget å opptre så demagogisk.

Her hjemme har man søkt å finne en egen *norsk* form for fascisme, som forneker folkestyret i gjerning. Den reaksjon som er farligst er ikke de fascistiske apekatter, de er lett gjennomskuelige. Da er de langt farligere de reaksjonære borgerlige partier som søker å finne frem til en norsk fascisme. Derfor er det nødvendig å samle og reise den norske arbeiderklasse mot den fare som truer.

Arbeiderpartiets program sier at det er vårt socialistiske opplysningsarbeide vi vil forsterke. *Oplysning, kunnskap er det sterkeste våben arbeiderklassen nogensinne har hatt og vil få.* Det gjelder å slippe det våben så hardt at det rammer. Opplysningsarbeidet må derfor komme i forgrunnen i langt større utstrekning enn tidligere. Vi må gjennom vår agitasjon og vårt opplysningsarbeide få folket interessert i vår politiske virksomhet, idet vi går inn for praktiske rådbøter mot arbeidsløsheten og krisen. Det kan være ungdom som gir op og da blir et offer for fascismen. Meget avhenger derfor av vår vilje og *evne* til å gå inn for deres sak — noget vi senere kommer tilbake til i forbindelse med det arbeidsprogram som foreligger for landsmøtet.

Arbeiderorganisasjonene må også sette sig i vernedyktig stand. Vi skal arbeide for til enhver tid å vinne nye befolkningslag for vår politikk og organisasjonsvirksomhet, og det fremholdes i programmet

at partiet i den overgangsperiode da den avgjørende kamp om makten pågår skal være «forberedt på å bruke alle de midler arbeiderklassen rår over for å bryte ned motstanden fra borgerskapet og grunnlegge det socialistiske oppbyggingsarbeidet.» Man tenker også her på utbyggingen av de *fysiske forsvarsorganisasjoner* som er grunnlagt gjennom Arbeidervernet. Høiesteret har idag dømt Arbeidervernet ulovlig. Vi er dermed blitt stillet overfor en ny situasjon. Etter den avgjørelse er det enn mer nødvendig enn før at vi styrker og underbygger Arbeidervernet; vi må da finne de former som er de mest hensiktsmessige.

Vi står ikke der hvor venstre stod i 80-årene da det bygget opp skytterlagsbevegelsen; vi får ikke det materiale og de hjelpemidler som er nødvendig. Vi må derfor være henvist til også her å bygge på egen grunn. Hvordan begynte fascismen i Italia? Ved at man ødela arbeiderbevegelsens trykkerier, Folkets Hus og kooperative tiltak. I Finland gjør Lappo det samme. Mot de fascistiske ynglinger og banditter som begår hververk skal vi stille vårt ordensvern. Det er ingen uviktig oppgave. Vi så igår den mønsterverdige og storstilte demonstrasjon av våre arbeidergutter og arbeiderjenter i idrettslagene på A. I. F.s propagandadag. Vi har også sett den innsats som er gjort av Arbeidervernet i Oslo; det fortjener partiets og arbeiderklassens takk for det eksempel det har vist. (Bifall.) Og når det gjelder Statens militærvesen og de hvite garder må vi sette øket kraft i opplysningsarbeidet, utad som innad, og vi må videre sette vår agitasjon inn på moene og i flåten.

Når vi står overfor den fascistiske fare er det frem for alt om å gjøre å bevare hodet kaldt, opre fast og målbevisst og følge en bestemt linje, med front mot utglidning både til høyre og venstre. Det er ikke ved allianser og undfallenhet, men ved en klar og grei og målbevisst kamp mot de andre og ved å bevege oss på realitetens grunn at vi kan rekke frem. Politikk i «sportslike former» er døden for arbeiderklassen. Vår sak, våre interesser er for viktig til å drive sport med. Intet virker så forvirrende og oppløsende i politiske kamper som vrøvl. Ikke slag i luften, men *slag i saken* er det som nu trenges. Man behøver ikke være redd for å opre radikalt og revolusjonært når det gjelder faktiske forhold. Men snakk i sin almindelighet, prek som ligger ved siden av virkeligheten, det skal vi undgå. Ved å utløse den virksomhetstrang og kamplyst som er til stede er det vi skal holde reaksjonen og fascismen på avstand.

Et spørsmål som kanskje ligger litt i periferien når det gjelder vårt program, men som er et av de centrale når det gjelder kampen mot fascismen, er den faglige politikk. I den faglige organisasjons kamp må det ikke vises nogen svakhet fra vår side — det er ingen grunn til det for oss. Det er av betydning innad at vi holder vår organisasjon frisk og levende, og at den omfatter alle klassefeller; vi trenger dem alle og deres innsats i rekkene. Landsorganisasjonen har gått imot monopoltendensene som vi har sett i visse grupper, og den har gått inn for ungdommen. Fagorganisasjonen skal være en bevegelse ikke bare for de som er i arbeide, men også for de arbeidsløse og den arbeidsløse ungdom. De har det ondt nok om de ikke også skal bli stengt utenfor organisasjonen. Vi må hindre at de blir et bytte for de

andre, og vi må derfor skape det brede, samlende grunnlag som vi trenger, innad som utad.

Et spørsmål som der kan bli diskusjon om, er formene for den økonomiske organisasjon. Programmet fastslår her at man må bygge på det industrielle demokrati og på en gjennomført *arbeiderkontroll*, for å levedegjøre det gamle krav.

Med hensyn til den fremtidige samfundsform fastslår vi på ny, som i 1927 og i 1930, at de gamle statsorganer er utilstrekkelige. På *arbeidslivets grunn* må derfor — heter det i programmet — arbeidere, bønder og fiskere i forening skape de økonomiske og forfatningsmessige organer som svarer til den nye tid, de nye oppgaver og arbeidsfolkets behov, og som gir plass både for massenes aktive innsats og for personlig initiativ og ansvarfølelse.

Det som er uttrykt her, er den sterke revolusjonære tanke at vi bygger på ny grunn, ikke bare økonomisk, men også forfatningsmessig. Et dyptgående skifte må til. Det er rådsforfatningens *idé*, men vi er ikke gått inn på dens form, og det er ganske unødvendig her. Hovedsaken er at vi utbygger og utvider rammen for de økonomiske sammenlutninger vi har og arbeider videre på dem.

Når det gjelder diktaturet, skal vi ikke leke med ilden i en slik tid, ikke utlevere oss og svekke oss. Man får derved bare en forvrøvlet diskusjon. Vi må vel ha så megen tillit til oss selv, til våre organisasjoner, at *når vi når frem til makten, så forankrer vi makten*. Dertil skal man være oppmerksom på at dette med diktaturet har fått et annet innhold etter det som er skjedd i Sovjet-Unionen. Vi fordømmer det ikke, men det er nok å si at diktaturet som vi nu ser det, ikke passer hos oss. Vi må bygge på det arbeidende folks og dermed på flertallsviljens grunn.

Dette bringer oss jo straks inn på det internasjonale spørsmål, bl. a. spørsmålet om forholdet til Sovjet-Samveldet. Man har her ført programkomitéens uttalelse, som oprinnelig var inntatt i arbeidsprogrammet, over i det prinsipielle program. Og det betyr en styrkelse for programmet, at vi her og på denne måte gir uttrykk for vår solidaritet med dem som er i ferd med å gjøre en innsats for å bygge opp socialismen. Ikke minst av hensyn til oss selv er det at vi gjør dette. Det uttales derfor i det prinsipielle program at partiet vil støtte den russiske arbeiderklasse i dens oppbyggingsarbeide og søke å utvide de kulturelle og økonomiske forbindelser med Sovjet-Samveldet. Men det sies også — og det vil man fremheve — at vi i vårt arbeide må bygge på de historiske, økonomiske og sociale forutsetninger som er til stede *her i landet*. Vi må finne vår egen naturlige form og knytte båndene med alle arbeidere ute i verden.

I spørsmålet om internasjonal samling, som dernæst melder sig, fastholder vi at for arbeiderklassen er den likeså nødvendig som samling nasjonalt, og at partiet av all kraft vil arbeide for internasjonal arbeidersamling på klassekampens grunn. Vi kommer jo senere tilbake til det spørsmål på dagsordenen, og likeså til spørsmålet om klassesamlingen. Her vil vi bare fastslå at uten sterke enhetlige nasjonale partier blir det heller ingen internasjonal organisatorisk samling av be-

tydning. Opgaven blir derfor å komme frem til en *virkelig* internasjonal arbeidersamling som vi av all evne vil være med på å støtte.

Det neste punkt, i slutten av programmet, nevner krigsfaren. Vår stilling her vil være nokså oplagt. Vi reiser i sammenheng hermed kravet om fullstendig internasjonal og nasjonal avrustning, samtidig som vi erklærer at Det norske Arbeiderparti vil kjempe for samforståelse og fred og for et verdensforbund av de sosialistiske samfund.

Det er det prinsipielle program som danner grunnlaget for det *arbeidsprogram* som er foreslått, og som derfor må sees i sammenheng med det prinsipielle. Det er dem som har spurt om det er nødvendig å ha et særskilt arbeidsprogram, og om det ikke vil bli for langt etter det forslag som er utarbeidet. Det er dog neppe ett spørsmål blandt de som er reist der som det ikke er betimelig og berettiget at partiet sier sin mening om.

Vi har hatt et arbeidsprogram før, som har vært lagt nærmere op til stortingsprogrammet. Men det nye er mer realpolitisk bestemt og aktualisert, og også mere omfattende. Vi kan vel si idag at uten partiets kriseprogram i år og ifjor vilde vi stått svakere. *Det* har vært et slag i saken i disse tider. Derfor skal vi ta op dagskravene og gå inn for dem, som fagorganisasjonen går inn for sine, idet vi begynner med de enkle, umiddelbare kravene.

Om de demokratiske rettigheter, om folkeoplysningen, socialpolitikken og rettsvesenet osv., som arbeidsprogrammet innledes med, er det vel ingen uenighet. Heller ikke om edruelighetsarbeidet. Vi har i programmet reist edruelighetskravet som en klassesak og et kulturkrav innen bevegelsen. Det som diskusjonen i partiet mest har dreiet sig om, er jo den mer *økonomiske* politikk. Det er her lagt frem en arbeidsplan som enhver kan ta og føle på, en sak som angår det hele folk, og som vi skal utnytte i folkets interesse.

Arbeidsløsheten er jo det alt overskyggende sociale spørsmål. Derfor ser Det norske Arbeiderparti en oppgave i å gå inn for *nye* arbeidsmuligheter. Vi kan ikke avskaffe arbeidsløsheten i et kapitalistisk styrt samfund. Men vi kan mildne den. Og vi skal være i stand til å påvise det.

Det centrale må derfor være å kreve *arbeide* gjennom en sterkt utvidet økonomisk virksomhet. I programmet er pekt på en planmessig og fortsatt utvikling av næringslivet, en videre industrialisering med sikte på utbygging av de nuværende og reisning av nye virksomheter, og øket tempo i utviklingen av samferdselsmidlene, vannkraftens utnyttelse osv. Det vil bety en bedring av forholdene i øeblikket, i det hele folks interesse, og det vil innebære muligheter av største betydning for fremtiden. Jo mer vi får undagjort, jo sterkere vil vi stå når vi skal overta den arven som vi skal tilkjempe oss og bære videre.

Bureisingen og jorddyrkingen er det enstemmighet om; derimot har det vært dissens om industrireisingen. Men er det ikke naturlig av oss som et arbeiderparti å tenke på industriarbeiderne? Der ligger store muligheter til rette for øket virksomhet og nyttig produksjon. Er det da ikke for mange fabrikker som det er? vil man spørre. Jo. Det blir da en oppgave og en sak for *oss* å undersøke og avgjøre hvilke

bedrifter bør reises og hvilke bør nedlegges. Skal man kunne heve arbeidernes lønnsstandard, må vi ikke alene frigjøre bedriftslivet fra privatkapitalismens stengsler, men vi må arbeide for å organisere produksjonen på et nytt grunnlag. Det er i den forbindelse reist krav om et centralinstitutt til å utdype, bearbeide og planlegge disse ting, med en nyordning av hele det økonomiske liv for øie.

Av viktighet er det at det i alle statsdrevne bedrifter som i industrien for øvrig etableres en reell arbeiderkontroll, som vi bør gå i gang med straks, *idag*. Den røde tråd må være: *kontroll, regulering, sosialisering* — kontroll og regulering innenfor rammen av det nuværende system, sosialisering når vi får makten.

Innenfor handels- og utenrikspolitikken går det samme igjen. Dette må nødvendigvis medføre også en endring i stillingen til tollspørsmålene. Vi er imot den beskyttelsespolitikk som er drevet. Men vårt land kan ikke alene sette sig utenfor den verden vi befinner oss i. Derfor må der gåes til regulerende foranstaltninger med fortsatt monopolisering av importen for etterhånden å bringe den helt under samfundets herredømme. Det uttales i den forbindelse at beskyttelse bare må ydes til de næringsgrener som har naturlige betingelser i vårt land. Samtidig pekes på kontrollen med omsetningen. Det er intet nytt i noen av disse kravene; det nye er at vi bringer *programmet* i overensstemmelse med de faktiske forhold i partiet.

Under avsnittet utenrikspolitikken er kravet om avrustning kommet med. Det har vært gjort et dyktig arbeide på dette felt, idet vi ved de utredninger som foreligger har vært helt henvist til egne krefter. Praktisk vil dette ha sin store betydning når vi når frem til maktovertagelsen. — Det er også et punkt om krigsfaren, hvor vi sier at Det norske Arbeiderparti «ser i den internasjonalt organiserte arbeiderklassens vilje til fred den eneste effektive garanti mot en krig, og vil derfor i tilfelle av at Norge søkes trukket inn i en krig, opfordre arbeiderne til generalstreik og motstand mot krigen i enhver form». Vi var det første arbeiderparti som programfestet anvendelse av de økonomiske midler gjennom *generalstreiken* for å hindre krigsutbrudd. Det er et krav som også stiller store forpliktelser til oss. Det er derfor ikke nok at det står på papiret; kommer vi op i en situasjon som gjør det nødvendig, da går vi også inn for det vi har programfestet.

Går vi tilbake til det prinsipielle program og sammenholder arbeidsprogrammet med det, vil vi se sammenheng. Vi vil da også være klar over at vi i alt vårt arbeide må ha beina dypt plantet i virkelighetens jord, samtidig som vi har trukket op greie og enkle retningslinjer og også har målet klart for oss. *Stortingsprogrammet* ligger i samme linje. Det er enkelt og klart og særlig aktuelt i forbindelse med høstens valg og de arbeidsoppgaver som melder sig efter valget.

Vi står overfor et valg av avgjørende betydning for den norske arbeiderklassens stilling for mange, mange år fremover. Stillingen tilsier at vi må fremover. Et valgresultat med status quo, for ikke å si tilbakegang, vil gi de reaksjonære krefter blod på tann, og vi vil komme inn i en reaksjonær, ja kanskje fascistisk periode. I en slik tid har vi ikke *råd* til å ta et valgnederlag. Vi må frem til en slik masse-

mønstring av folket i valg at det gir arbeiderklassen offensiven og ledelsen. Vi må ha *vilje* til makt. Vi må konkretisere kravene, og vi må stille op kampen om *regjeringsmakten ved valget i høst*.

Stillingen er den at hvis ikke vi i en nær fremtid marsjerer frem til maktovertagelsen, er det *andre* som gjør det. Vi har ikke noget valg i virkeligheten, det gjelder et enten — eller. Vi må ha for øie at nu gjelder det, om nogen sinne, å gi den riktige marsjordren til den norske arbeiderklasse. Og når marsjordren er gitt, må det ikke være nogen som helst vakling — *alle i samme takten*. Det er derfor nødvendig å skape den fasthet, den seiersbevissthet som trenges for å føre til opslutning av arbeiderne om partiet ved den kanskje avgjørende valgkamp om nogen få måneder. Under den marsjorde som allerede er gitt, går vi frem for et *socialistisk Norge*, for *folket i arbeide*, for *flertallet og regjeringsmakten til arbeiderpartiet!* (Langvarig bifall.)

Efter Tranmæls innledningsforedrag blev ordet gitt fritt til *almindelig debatt* om programmet.

Debatten om det prinsipielle program.

Eyvind Dahl: Det er ikke meget i Tranmæls foredrag som jeg ikke kan underskrive helt og fullt. Allikevel har jeg noget å si når det gjelder selve programmet.

Klassekampen idag krystalliserer sig ut i en kamp mellem de to ytterpartier; mellempartiene spiller ingen rolle i kampen mot den fremrykkende fascisme. Den annen Internasjonales politikk har spillet fallit. Hvilken internasjonale blir det som kommer til å redde arbeiderklassen verden over fra å lide samme overlast som den har lidt i Tyskland? Jeg skal ikke påta mig å besvare det idag, men så meget er sikkert at det blir ikke den såkalte socialistiske arbeiderinternasjonale i dens nuværende form. Til stadighet «å velge det minste onde» vil bare si å påføre arbeiderklassen det *største* onde.

Det prinsipielle program skal være en erklæring om det mål partiet har satt sig, og om på hvilken måte det akter å komme frem til det, slik at man til enhver tid står rede og rustet til å gripe øieblikket og slå til. Kompromisser hører ikke hjemme i et sådant program, og det skal være av den art at det ikke kan misforståes — ikke en rummelig sekk, som det første forslag som blev sendt ut av programkomitéen. Jeg har ikke sett at komitéen har tatt noget som helst hensyn til det forslag som er innsendt fra *Stavanger arbeiderparti*. Dette forslag er idag omdelt til representantene, og det burde være medsendt landsstyrets innstilling. Man kan si at programkomitéens forslag har seiret uten konkurranse, sannsynligvis fordi der ingen konkurranse var. Jeg finner at dens forslag er for lite konsist; det flyller ikke Lenins bud om at et program skal være slik avfattet at enhver vaskekone skal kunne forstå det. Programmet er også åpent for fortolkninger. Ingen skal f. eks. få mig til å tro at programkomitéens medlemmer går helt og fullt inn for den fortolkning av de fysiske forsvarsmedler som Tranmæl gjorde her idag.

Det som står med skutt sats i Stavangerforslaget er det nye vi foreslår; punktene 6, 7 og 9 er uforandret fra komitéens. Vi sier i innledningen at målet er et socialistisk, et klasseløst samfund bygget på rådsforfatningen; et uttrykk som «på arbeidslivets grunn» er ikke konsist nok.

Arbeidervernets betydning er utdypet i vårt forslag. Hvorfor ikke sette dette inn i programmet? Det vi sier er overensstemmende med programmet av 1930 og med landsorganisasjonens siste beslutning på det punkt. Vi trenger klare linjer som ikke kan misbrukes og fortolkes av borgerskapet. Tramæl sa at det var på tide å få programmets ordlyd til å stå i overensstemmelse med partiets praksis; vi vil si at det som er viktigere nu er å bringe partiets praksis i overensstemmelse med dets program. Jeg optar forslaget til prinsipielt program fra Stavanger Arbeiderparti; hvis det faller, er vi forberedt på å opta forskjellige tilleggspunkter i motsetning til den foreliggende innstilling.

Forslaget var sålydende:

Det norske arbeiderparti står på marxismens og den revolusjonære klassekamps grunn. Hele det arbeidende folket, håndens og åndens arbeidere i by og på land, vil partiet reise til kamp for å erobre samfundsmakten. Målet er et socialistisk, et klasseløst samfund bygget på rådsforfatningen.

1. Utviklingen på det økonomiske område er av avgjørende betydning for hele det menneskelige samfundet. Det er produksjonsmidlene og de økonomiske organisasjonene som bestemmer hvorledes samfundet kommer til å se ut socialt og kulturelt.

2. I Norge hersker de samme økonomiske og sociale forholdene som i alle de andre kapitalistiske statene. Folket er splittet i to klasser. Den ene klassen eier og har kontrollen over produksjonsmidlene. Det er kapitalistklassen som er tallmessig lifen.

Det store flertallet av folket hører til den andre klassen, arbeiderklassen. Arbeidskraften er arbeiderklassens eneste eiendom.

Arbeiderne kan bare leve ved å selge arbeidskraften sin til dem som eier produksjonsmidlene. Det arbeidende folket blir utbyttet av den besittende klassen som tilvender sig den merverdien som arbeiderne skaper ved arbeidet sitt. Det er privateiendomsretten til produksjonsmidlene som deler samfundet i to klasser.

Kampen om produksjonsmidlene er kjernepunktet i klassekampen.

Klassekampen føres derfor inn på alle områder av det økonomiske livet. Bønderne og fiskerne tvinges også inn under kapitalistklassens herredømme. Kapitalistene tilegner sig den reelle makten over deres produksjonsmidler, jord og redskaper, og utnytter dem stadig sterkere ved å kreve rente og profitt av arbeidet deres.

Derfor må bønderne og fiskerne føre kampen for livsinteressene sine side om side med lønnsarbeiderne. Hele folket blir nødt til å treffe valget sitt i den vedvige striden mellom kapitalistklassen og arbeiderklassen.

3. De kapitalistiske profittinteressene samler sig til kamp mot det arbeidende folket. Arbeidskjøperne samler sig i arbeidsgiverforeninger. De kapitalistiske storbedriftene innen bankvesenet, industrien og handelen slutter sig sammen i trusters og kartellers, til dels av internasjonalt omfang. Den kapitalistiske rasjonaliseringen går fram med stormskritt innen de økonomiske virksomhetene.

Utbygningen av arbeiderklassen vokser stadig. Den organiserte kapitalmakten behersker nasjonenes økonomiske liv og nytter ut de offentlige organene og statsapparatet til klasseinteressene sine.

4. Det privatkapitalistiske systemet produserer for profittens skyld og ikke for å dekke det behovet for varer som menneskene har. Det karakteristiske for dette systemet er planløsheten.

Det er denne planløsheten som er en av grunnene til den kapitalistiske krisen som gir sig utslag i sviktende kjøpeevne og voldsom arbeidsløshet.

Denne krisen som vi nå lever midt oppe i, er den lengste og hardeste som verden noen gang har sett. Men krisen er også av historisk betydning.

En grundig undersøkelse viser at tilgangen på råstoffene, arbeidskraften og produksjonsmidlene er langt større enn en tidligere mente var tilfelle. Ved en fornuftig, samfundsmessig bruk av disse verdiene har menneskene makt og midler til å skape gode trygge levevilkår for alle menneskene på jorden.

I Sovjet-Samveldet holder en på å legge grunnlaget for et sosialistisk samfund. En sammenligning med forholdene i den kapitalistiske verden viser den sosialistiske planøkonomiens overlegenhet over den kapitalistiske planløsheten.

I Sovjet-Samveldet hersker ingen økonomisk krise, ingen arbeidsløshet. Produksjonen og leveforholdene går fram, mens den går tilbake i alle kapitalistiske land.

5. Det er gjennom den organisatoriske kampen at arbeiderne skaper forutsetningene for den endelige maktovertagelsen.

Arbeidernes maktstilling må bygges ut og befestes.

Det norske Arbeiderparti ser det derfor som en av de viktigste oppgavene å drive et energisk og planmessig sosialistisk opplysnings- og agitasjonsarbeide. På denne måten skal det skapes ny tilslutning til arbeidernes politiske, faglige og kooperative organisasjoner.

Punkt 6 og 7. — Som innstillingen.

8. Borgerskapet vil ikke frivillig gi makten fra sig, eller gi slipp på de økonomiske og politiske privilegiene sine. De kapitalistiske klasseorganisasjonene, politiet og militærvesenet i den borgerlige staten blir benyttet mot arbeiderklassen.

Fascismen eller den såkalte nasjonalsocialismen blir av kapitalistklassen utnyttet til å befeste og bevare maktstillingen for den besittende klassen. Denne reaksjonære bevegelsen finnes også i Norge. Fascismen er beredt til i de avgjørende kampene mot arbeiderklassen å bruke vebnet makt.

Det er ikke nok at Det norske Arbeiderparti møter denne faren og reaksjonens anslag med sosialistisk agitasjon og med sosialistiske forslag til avhjelp av krisen. Det er den største viktighet at arbeiderne bygger sterke forsvarsorganisasjoner som er fullt rustet til å møte et sterkt maktmisbruk fra kapitalistenes side.

Det er derfor absolutt nødvendig at arbeiderne skaper sine fysiske forsvarsorganisasjoner.

Det norske Arbeiderparti erkjenner at det etter erobringen av samfundsmakten sannsynligvis blir nødvendig å oprettholde et arbeidernes klasseherredømme over borgerskapet. I denne overgangsperioden vil arbeidernes fysiske forsvarsorganisasjoner være en av arbeiderklassens viktigste støtter.

Punkt 9. — Som innstillingen.

10. I alle de kapitalistiske landene foregår kampen mellom borgerskapet og arbeiderklassen, mellom kapitalisme og socialisme. Den kampen som arbeider-

klassen i andre land fører mot kapitalismen for å bygge op et socialistisk samfund, er av den største betydningen også for den norske arbeiderklassen. En seier eller et nederlag for et annet lands arbeiderklasse er en seier eller et nederlag også for den norske arbeiderklassen. Et internasjonalt samarbeide mellom den organiserte arbeiderbevegelsen i de forskjellige landene er absolutt nødvendig. Det norske Arbeiderparti vil derfor av alle krefter søke å skape et slikt internasjonalt samarbeide mellom de organiserte arbeiderne i alle land på klassekampens grunn. Målet er en internasjonal samling av alle revolusjonære arbeidere i alle land.

11. Det norske Arbeiderparti går inn for en fullstendig nasjonal og internasjonal avrusting. Viljen til kamp mot krigen høs den internasjonalt organiserte arbeiderklassen er den eneste virkelige garantien mot krig. Det norske Arbeiderparti vil derfor i tilfelle en ny krig reise arbeiderne til generalstreik mot krigen.

Partiet vil drive en intens agitasjon mot den borgerlige fedrelandsideologien og arbeide for på alle måter å gjøre hæren ubrukelig i kampen mot arbeiderne. Det norske Arbeiderparti anser Folkeforbundet og de forskjellige borgerligpasifistiske av- og nedrustingskonferanser som fullstendig ubrukelige våben i kampen mot krigen.

12. Det kapitalistiske samfundssystemet har spillét ut rollen sin i historien og går nu undergangen i møte.

Den private eiendomsretten til produksjonsmidlene som fører til utbytting og klassesdeling må opheves. Bare socialismen kan skape varig harmonisk forhold menneskene i mellom. Gjennom socialismen skal menneskenes eksistens trygges og verdenskulturens utvikling føres videre. Det norske Arbeiderparti kjemper for samforståelse og fred gjennom socialismen. Målet er ett verdensforbund av de socialistiske arbeidersamfundene på rådsforfatningens grunn.

Scheflo: Innlederen understreket til å begynne med at innstillingen til program er helt enstemmig fra landsstyret, og at det dertil har fått enstemmig tilslutning fra en del fylkesorganisasjoner som har behandlet det. Jeg tror det var en uttalelse som lett kan bli misforstått. Jeg håper at man ikke legger deri at etter all denne enstemmighet skal saken dermed være avgjort — hvad ellers skulde det være å snakke om? Jeg håper at landsmøtet drøfter programinnstillingen under *den* forutsetning at ennå er det tid til å gjøre programmet bedre enn det endog er.

Det første utkast vi fikk var ikke særlig rosverdig. Den endelige innstilling fra landsstyret er betydelig bedre; man har virkelig vært lydhøre og forandret — ikke bare formelt, men også reelt på det utkast som forelå. Man innsendte jo sine forskjellige forslag, slik som man var opfordret til, i tillit til en fordomsfri behandling. Ingen bør heller føle sig desavouert om landsmøtet ytterligere retter på en setning eller flere.

Jeg tror arbeidsprogrammet er uskikket som valgprogram, og det har jeg skrevet også. Det foregriper i det hele tatt utviklingens gang. Det er bortkastet tid og arbeide for oss idag å nedsette komitéer til å utrede hvordan vi vil organisere industrien efter maktovertagelsen.

I det prinsipielle program er det særlig to spørsmål jeg vil nevne, og jeg vil opta forslag straks, da jeg neppe kommer til å ta ordet mere.

I punkt 4 står det at partiet vil støtte den russiske arbeiderklasse i dens oppbyggingsarbeide o. s. v., og så heter det videre «men vil samtidig fremheve at vi må bygge på de historiske, økonomiske og sociale forutsetninger som er tilstede her i landet». Jeg foreslår at denne setning flyttes over til programmets *innledning* etter første avsnitt, slik at det kommer til å stå: *Partiet vil bygge på de historiske, økonomiske og sociale forutsetninger som er tilstede her i landet*. Jeg er enig i å understreke at partiet alltid vil arbeide på norsk grunn og ta hensyn til de tradisjoner som ligger bak oss. Men det går an å si dette uten å henge det på en erklæring om vår stilling til de russiske arbeideres kamp en erklæring som — sett i denne forbindelse — kan oppfattes som en reservasjon.

Det neste jeg vil opholde mig ved, er Det norske Arbeiderpartis forhold til *Bygdefolkets Krisehjelp*. Tranmæl sa at det mål vi skal stille op for oss nu er intet mindre enn en marsjordre mot maktovertagelsen. Ja, opmarsjen er der allerede — fra begge sider. Dette landsmøtes hovedoppgave er å treffe slike foranstaltninger at vi føler oss tryggere på, enn da vi kom hit, at det er *vi* som skal overta ledelsen her i landet, ikke de andre. Hovedsaken blir da at Det norske Arbeiderparti fører en slik politikk at det får mange nye medlemmer og mange venner og grupper utenfor. Bondeklassens holdning er her av den største betydning. Bygdefolkets krisehjelp begynte som en kapitalistfiendtlig bevegelse, *ikke* arbeiderfiendtlig, og landsmøtet bør ta et klart standpunkt overfor den bevegelse. I Telemark er tillitsmannen i krisehjelpen blitt ekskludert av partiet. Men det har vist sig at vårt parti i Telemark ikke har evnet å føre en politikk som stod i samsvar med den situasjon som er opstått. Dersom vi på den annen side viser de store bondemasser i krisehjelpen vår tillit, vil den organisasjon sikkert vise oss *sin* tillit. Jeg vil i henhold til hvad jeg har sagt, foreslå følgende tilføyelse til programmets avsnitt I, 3:

«Bygdefolkets krisehjelp er et organisatorisk uttrykk for denne kamp, selv om enkelte av de fremste ledere i denne organisasjon er reaksjonære arbeider- og bondefiendtlige elementer. Arbeiderpartiet opfordrer de av sine medlemmer som har anledning til det, å være aktivt med i Bygdefolkets krisehjelp, og søke å lede organisasjonen over i et slikt spor at den kjemper side om side med arbeiderpartiet.»

Øisang: Dahl fra Stavanger brukte sterke uttrykk om programforslaget og krevde retningslinjer som var så konsise, som han sa, at de evindelige vaskekoner også kunde forstå dem. Jeg er ikke så overbevist om at de vaskekonene vilde forstå dette fra Stavanger bedre. Det hele virket på mig som anstrengt radikalisme og forlorent. Dahl vilde sette frem rådsforfatningen i programmet som det ene saliggjørende. Har landsmøtet nogen rett til å foregripe dette med forfatningsformen, og kan man med nogen grad av sikkerhet forutsi hvordan den vil komme til å se ut? Jeg tror det ikke. Vil det da ikke være tilstrekkelig å si at på arbeidslivets grunn vil de nye organer måttes skapes — så finner vi de hensiktsmessige former når tiden kommer?

Der er andre ting ved forslaget fra Stavanger som er positivt uriktig og forflatet, mens adskillig av det vel skulde være helt selvsagt.

Jeg vil rette et spørsmål til våre kamerater i Stavanger: Har de tenkt på hvad det vil si å være «fullt rustet» — mener man at vi som et opposisjonsparti virkelig skal kunne kappruste med den kapitalistiske stat? — Jeg tror vi kan være enig om at der vil intet være vunnet ved å legge Stavanger Arbeiderpartis forslag til grunn, det vilde bare bety en forkludring av programhandlingen.

Scheflo førte en kritikk som jeg hadde vanskelig for å følge ham i. Spesielt arbeidsprogrammet har vakt en interesse blandt arbeiderne som jeg ikke kan huske noget program nogen sinne har vakt, iallfall i Trøndelag. Hvorfor? Fordi det er noget positivt i det; det er en arbeidsplan, som Tranmæl sa. Den reservasjon med hensyn til Sovjet-Samveldet tror jeg bør stå hvor punktet nu er plasert. Reservasjonen bygger på et strengt saklig grunnlag, og der er grunn til å ta den op nettop i den forbindelse.

Om programmet som helhet er å si at vi har aldri, mener jeg, hatt et så klart, marxistisk og socialistisk program og et så *positivt* som dette. Som partiets formann sa i sin åpningstale, er alles øine i disse dager rettet mot landsmøtet. La oss samle landsmøtet om programforslaget så sterkt og så enig som det er mulig!

Ordstyreren: Landsstyret nedsatte i møte igår en komité til å komme med forslag til uttalelse om partiets stilling til og syn på Krisehjelpen. Da er det vel riktigst at Scheflos siste forslag straks oversendes den komité, og dirigenten *foreslår* det. — Jeg anser oversendelsen enstemmig vedtatt.

A. Frisak: Kravet om reisning av fabrikker må nødvendigvis føre til misforståelser hos mange, idet vi har for mange av dem i denne tid som det er. Det er vel få av oss som tror at statsdrevne bedrifter etter det nuværende system, eller monopoliseringen av en hel industri, vil føre til særlig gode resultater. Det fører iallfall til illusjoner å si det på den måten som det er gjort i programmet. Jeg skulde ville anbefale at partiet gav ut en brosjyre som forklarte hvad socialismen er. Stavanger-utkastet er et skritt i den retning som jeg finner å være riktig.

A. Drogseth: Det kunde sikkert være formet av de store utopister, når det under den økonomiske politikk i arbeidsprogrammet tales om en «omfattende planmessig industrireisning under samfundsmessig kontroll, med det formål for øie å dekke behov som ikke tilfredsstillende dekkes av den nuværende industri eller som man må regne med vil øke» — og alt dette skal vi etter vårt arbeidsprogram kunne opnå innen rammen av det nuværende, borgerlige samfund! Det høres overraskende, og jeg blev nok en del forbløffet da jeg leste det; i det oprinnelige utkast var det jo uttrykt enda krassere. En tillitserklæring til det borgerlige samfund om at det kan gjennomføre planmessig industrireisning og samfundskontroll skal altså fastslåes i vårt arbeidsprogram. Hvis *det* var riktig, vilde vår kamp for et systemskifte være nokså uthulet. Hvis man ikke vil gi fritt løp til forvirringen, må det sies bestemt og avgjort at *planøkonomi* kan bare et socialistisk samfund make å gjennomføre. Der er talt om valget. Vi kan ikke, mener jeg, komme med en appell om å erobre regjeringsmakten, som det er sagt, men en appell om å erobre *makten*. For øvrig anser jeg det for nødvendig at spørsmålet om

og planene for industrien blir tatt op så tidlig og så grundig som bare mulig.

Haakon Meyer: Det avgjørende i Tranmæls innlegg og det som for landsmøtet må bli det viktigste er hans sterke sluttappell til partiet om nu å innstille sig på selv å *ta makten*. Men hvis partiet innstiller sig på nu å erobre makten og følge denne parolen, som jeg tror vi allesammen vil følge, da forekommer det mig å være et spørsmål som vi samtidig plikter å løse for oss selv: *hvilken* makt er det vi kan erobre i øieblikket og hvordan vil vi i tilfelle forankre vår makt?

Slik som situasjonen ligger an i vårt land må vi innrømme for oss selv at den maktkampen vi nu fører og som vi vil føre til høsten, ikke er den samme maktkampen som vi førte f. eks. for 10 år siden eller ennu noget tidligere. Det er ikke nu som da på den økonomiske kampfront vi er sterkere. Vi kjemper nu om å vinne den politiske regjeringsmakt, ikke i første omgang den økonomiske samfundsmakt. Krisen og arbeidsledigheten som undergraver arbeiderklassens økonomiske stilling, har samtidig styrket den parlamentarisk. Men denne utviklingen og vår kamp om den politiske regjeringsmakt bringer mange partifeller til å betrakte partiet med andre øine enn tidligere. Nu ser de partiet først og fremst som parlamentarismens og demokratiets særlige forsvarerer overfor alle diktaturlyster fra deres side som angriper oss. Og ved at vi nu er kommet inn i den stilling at vi ved de kommende valg må kjempe om å vinne folkeflertallet, at vi er parlamentarismens og demokratiets forsvarende, at vi kjemper om å få den politiske regjering, begynner den tanke ganske selvfølgelig å gripe om sig at vi skal vinne frem ad disse veier og uten selv å måtte gripe til noget diktatur på veien.

Hittil har det vært partiets overbevisning at det socialistiske samfund ikke kunde gjennomføres med bibehold av den almindelige stemmerett og den parlamentariske statsforfatning. Dette er ikke blitt anderledes idag. Og når vi derfor formulerer vår parole om flertallet og regjeringsmakten til partiet, da må det bety at vi kjemper for en varig, sterk flertallsregjering, fast forankret i organisasjonene, slik at denne maktovertagelsen reelt betyr for lang tid å etablere arbeiderklassens herredømme i landet. Først da kan en slik regjering få utrettet noget effektivt og gjennomføre socialistiske forholdsregler.

Ole Colbjørnsen: Det fremstilles ofte slik — det har dessverre gått igjen gjennom arbeiderpressen også — at utviklingen i Tyskland skulde ha vist parlamentarismens og demokratiets nytteløshet på enhver måte. Hitler og nazibevegelsen betydde ingenting før de klarte å få 40 procent av stemmene og medlemmene av riksdagen. Da de ad parlamentarisk vei opnådde det, betød de *meget*. Det var betingelsen for deres videre fremgang. Og fortsettelsen kjenner vi. Kommunistene med sine 13 procent av velgerne bak sig var som politisk faktor hele tiden nærmest betydningsløs. Det er et viktig moment å legge merke til at det ikke var mangel på rosenrøde korte perspektiver og diktaturprat i Tyskland. Det som manglet, var evnen til å samle arbeiderbevegelsen i en enig og handlekraftig front om konkrete, praktiske programmer som hadde arbeiderklassens tillit.

Angående forholdet mellem diktatur og demokrati i almindelighet kan der ikke på grunnlag av den klassiske marxisme treffes nogen avgjørelse om det. Diktaturet har på grunnlag av utviklingen i Russland fått en karakter som gjør at vi ikke kan bruke det i programmet kontra demokratiet på den elementære måte som Meyer vil gjøre det. — Schefflo vilde ikke ha den reservasjon han nevnte i forbindelse med punktet om Sovjet-Samveldet. Han skal ikke glemme at sovjets ledere står ferdig til å brennemerke alle som ikke vil følge blindt den samme vei, og de hamrer det inn til stadighet og overalt. Derfor er det nødvendig å gjøre klart hvor vi står. Reservasjonen gjelder *ikke* den solidaritet vi følger med den russiske arbeiderklasse, men den taktikk som russerne og Kominterns ledelse følger likeoverfor den vesteuropeiske arbeiderbevegelse. Og det gir oss opfordring til å si fra.

Til program-diskusjonen som er ført foran og under landsmøtet vil jeg si at det gjelder ikke så meget for oss nu om å ri socialistiske kjepphester, men om hvad det er vi med rimelighet venter og vil søke gjennomført. Det var det tyske socialdemokratis svakhet at det ikke hadde noget utformet arbeidsprogram for den praktiske, dagsaktuelle politikk. Vi har all anledning til å trekke lærdommer av det. Og de skal vi utnytte. Det som det kommer an på er om vi kan gi den store masse av befolkningen noget *bedre* enn det borgerlige styre. Vi kan ikke her regne ut fra erfaringene fra Russland og anvende dem i Norge. Enhver som tenker efter vil innrømme at forholdene her er ganske anderledes.

Om arbeidsprogrammet til slutt nogen ord. Det går nettop ut på å anviser de muligheter og oppgaver som er innenfor rekkevidde og å vise at vi både har evnen og viljen til å gjøre noget og til uten altfor store overgangsvanskeligheter å føre folket over i lysere og bedre forhold. Hvor langt man vil detaljere hver enkelt ting, kan være et spørsmål. Det som det gjelder om er å peke på fremgangslinjene for en slik økonomisk politikk at den ikke bare tilfredsstiller kravet til øieblikkelig hjelp gjennom mer eller mindre omfattende kriseforanstaltninger, men også peker ut over den nuværende økonomiske ordnings ramme og dermed samtidig peker på de videregående foranstaltninger vi vil iverksette når vi kommer frem til mere makt. Vi må da ta sikte på en ekspansjon som bygger på at den økonomiske virksomhet holdes oppe, og skape grunnlaget for en mer omfattende virksomhet over det hele. Der er overordentlig store muligheter tilstede i de grunnleggende næringer, og det gjør en inngående forberedelse og planleggelse nødvendig. Jeg tror personlig at reisning av nye industrielle bedrifter er mere lønnsomt og rasjonelt enn en sosialisering av mange av de gamle. Vi må ta sikte på moderne, effektive statsbedrifter, og av disse har vi altfor få. Jeg understreker også betydningen av arbeidsprogrammet politisk like overfor den fascistiske agitasjon som drives, med spekulasjon i arbeidsledigheten og annet. (Tal. måtte her avbryte sitt innlegg.)

Finn Moe: Jeg kan ikke forstå grunnen til at partifellene i Stavanger vil at deres programforslag skal legges til grunn. Leser man

de to forslag nærmere igjennem, vil man se at det er så liten forskjell at de næsten ikke avviker fra hverandre. Stavanger-utkastet har kanskje mer karakteren av et manifest. Med hensyn til Sovjet-Samveldet er det riktig at der står adskillig mer om det i forslaget fra Stavanger. Jeg hadde også, i likhet med Schefflo, betenkeligheter overfor den reservasjon han nevnte, da den først kom op. Men jeg tror dog den forsvarer sin plass. Vi har sett at Sovjet-Samveldet nekter å gå inn for boikotten av Hitler-Tyskland, og at det tvert imot er gått til å slutte avtale med den tyske regjering. Likeså har man vært vidne til nektelsen av å støtte de streikende finske sjømenn, og at Sovjet-Samveldet som en av de første stater går inn for å bryte den moralske blokade som de vesteuropeiske makter tross alt har etablert overfor Japan. At vi da betingelsesløst skal slutte op om den statspolitikk Komintern finner for godt å føre, det kan man ikke forlange.

Det program som er fremlagt, finner jeg å være et klart marxistisk, revolusjonært program. Det har vært innvendt mot arbeidsprogrammet at det vilde tendere mot statskapitalisme som har skapt illusjoner blandt arbeiderne i mange land. Det er riktig at man er inne på det som en overgangsform under det nuværende økonomiske samfundssystem, men det slås fast at det er først når arbeiderne overtar makten at det kan bli en virkelig og effektiv samfundsmessig ledelse av det økonomiske liv, gjennom den socialistiske planøkonomi vi tilstreper. Det borgerlige demokrati og parlamentarismen kommer til til kort, når den oppgave skal løses. Allikevel byr det borgerlige demokrati, hvor ufullstendig det enn er, dog den beste arbeidsmark for arbeiderbevegelsen og vår propaganda. Jeg tror at utviklingen særlig i Tyskland har vist at vi har ikke i vår hånd å skape en revolusjonær situasjon, og at vi ikke gjennomfører en revolusjon uten at vi har folkets store masse bak oss. Da blir det ikke spørsmål om et blott og bart politisk skifte, men om hvem som har den største sociale tyngde, hvem som har offensiven. Det kan hende at vi vil måtte ta et oppgjør med folkestyrets fiender, men da kanskje med alt annet enn demokratiske midler. Derfor må vi stå beredt til å ta en avgjørende kamp.

Jeg tror at de som bare vil ha et konkret dagsprogram, ikke er opmerksom på at det nettop er et systemskifte, et maktskifte som er behovet. Det er dette vårt arbeidsprogram direkte peker på. Og nettop deri har det sin store verdi. Programmet reiser straks spørsmålet om arbeiderklassens overtagelse av makten, og det vi skal si til arbeiderne er: gi arbeiderpartiet *makt* — først da er de politiske betingelser gitt for programmets gjennomførelse. Det står så tydelig i programmets innledning at det ikke skulde være grunn til å kritisere programmet ut fra det syn.

Overfor Colbjørnsens resonnement om utviklingen og krisen i Tyskland vil jeg si at jeg tror ikke den vesentligste grunn til nederlaget var at det tyske socialdemokrati ikke hadde et samlende og aktuelt arbeidsprogram; årsakene til sammenbruddet lå, foruten i splittelsen, i den gjennomført reformistiske politikk som var blitt ført. — Spørsmålet om stillingen til Bygdefolkets krisehjelp kommer vi jo senere

tilbake til. Min mening er kort den at vi skal ikke slutte op om Bygdefolkets krisehjelp, men fremholde de forarmede og forgjeldede bønderes interesser og krav slik at bønderne slutter op om Det norske arbeiderparti.

Møtet hevet klokken 19.30.

Lørdag 27 mai.

Ordstyrer: *Halvard Olsen.*

Møtet blev satt klokken 9, med oplesning av protokollen som godkjentes.

Fra Kirkenes arbeiderparti referertes hilsningstelegram til landsmøtet.

Efter forslag av *ordstyreren* blev det gitt bemyndigelse til å overbringe en hilsen fra landsmøtet til centralstyrets medlem A. E. Gundersen, som var syk og nettop kommet hjem fra et opphold på sykehuset. Likeså besluttetes sendt en hilsen til Helga Karlsen.

Ordstyreren fremla rapport fra *reisefordelingskomiteen* om at utgiftene ved reisefordelingen blev 30 kroner pr. representant.

Fortsatt behandling av det prinsipielle program.

Halvard M Lange: Det var et uttrykk i Tranmæls foredrag som jeg tror karakteriserer partiets situasjon idag. Han sa at vi må gjøre oss fortrolig med at vi ikke lenger er bare et agitasjonsparti, men at vi er et *aksjonsparti*. Vurderer vi de aksjonsmuligheter vi har i den nuværende situasjon og former vårt program efter det, da er stillingen den at vi faktisk står oppe i en kamp om makten, men riktignok med helt andre perspektiver enn den revolusjonære situasjon for 10—12 år siden. De aksjonsmuligheter vi kan peke på under den økonomiske krise som herjer ligger først og fremst på det politiske felt — iallfall muligheten for å komme over i *offensiven*. Men den offensive kamp vi kan føre, kan bare føres på folkestyrets grunn, i kamp mot den reaksjon som er på fremmarsj — slik som det er kommet til uttrykk i manifestet om den økonomiske krise og fascismen — og med *demokratiske* midler. Det utelukker ikke det som kan utrettes ved *utenomparlamentarisk* aksjon, ved demonstrasjoner og lignende, for å støtte op under den politisk-parlamentariske kamp.

I programmets avsnitt III uttales det at «i sin viskomhet ønsker partiet å bruke organisatoriske, økonomiske og politiske kampmidler og *undgå vold*.» Det er det *prinsipale* standpunkt som vi må innta i den nuværende situasjon. Jeg understreker det spørsmål Øisang igår rettet til Stavangerkameratene: Tror man vi kan bygge vår kamp om makten på de fysiske forsvarsorganisasjoner? Erfaringene fra Tyskland, og ikke mindre Østerrike, i de siste år og måneder, skulde gi oss noget å tenke på her. Det østerrikske arbeidervern er i stor utstrekning oppløst, og man har ikke kunnet tenke på å sette det inn. Vi er inne på den riktige vei når vi i spørsmålet om *avrustning* viser praktisk

hvordan vi vil gjennomføre det, hvis folket gir oss makten til det. Og det er den samme praktiske arbeidslinje vi må føre også på *andre* områder.

Scheflos forslag om stillingen til Krisehjelpen tror jeg ikke hører hjemme i det prinsipielle program, men jeg håper det kommer op som et spesielt spørsmål fra den komité som er nedsatt.

Oscar Torp: En taler, Dahl fra Stavanger, benyttet en vending igår, som ikke bør stå uten at den er påtalt. Han kunde fortelle oss at programkomiteens medlemmer hadde «sittet som durkdrevne kortspillere og lurt hverandre». Ordene er så sjofle i sig selv at det kunde være overflødig å si noget mer; jeg antar at partifellene i Stavanger selv vil ta det oppgjør de finner grunn til. Jeg vil imidlertid fra denne plass ha sagt at det er et sjeldent dyktig og godt arbeide som er nedlagt av den nedsatte programkomité, og der har vært et *godt samarbeide*. Neppe har man også ved nogen tidligere programbehandling fått hele partiets medlemsstokk så fulltallig med som denne gang. I en programdebatt vil særopfatninger gjerne komme frem, og det kan være riktig at det kan være adskillig å si på det første utkast som blev levert. Men grunnlaget for en virkelig debatt i et parti som vårt, når det gjelder program og retningslinjer, er at medlemmene søker å finne frem til det som er det *viktigste og vesentligste*. Og det kan man si er lykkes denne gang, og i større utstrekning enn ved kanskje nogen tidligere programbehandling. Debatten her har også fortalt oss at det resultat komiteen og landsstyret er nådd frem til er først og fremst et program som tydelig presiserer den *prinsipielle innstilling Det norske arbeiderparti har hatt og må ha for å kunne føre massene frem til full og hel frigjørelse*. Jeg tror derfor det er riktig at programbehandling ble slik som den blev. Og jeg vil understreke at der er intet i det prinsipielle program, slik som det foreligger efter behandlingen, som forteller at Det norske arbeiderparti er inne på utglidningens vei, og heller intet i den praktiske politikk som gir nogen som helst grunn til å påstå det.

Vi ser oppløsningen bre sig innenfor det borgerlige samfund, og vi er også opmerksom på det trykk som i en krisetid som denne gjør sig gjeldende innenfor våre *egne* rekker. Det bærer bud til oss alle om at *fotfestet* er en må ha, nødvendigvis må ligge innenfor den organiserte arbeiderbevegelse. Organisasjonen og solidariteten er vårt sterkeste våben. Når arbeiderne i store land har *tapt* fotfestet, ser vi tydelig årsaken til det. Følgen er at de har *mistet* sitt våben når de for alvor trengte det. Det er dette Det norsk arbeiderparti *kan* undgå, og det er det vi må sørge for aldri skal inntreffe i vårt land. Heri ligger dette landsmøtes store oppgave.

Vår stilling til *demokratiet* er ikke endret. Man kan si at demokratiet er *mindre* idag enn det var den gang vi sterkest angrep det borgerlige demokrati. Når jeg er med på den appell dette landsmøte vil sende ut, er det ikke for at jeg tror at det borgerlige demokrati på nogen måte svarer til den forfatningsform Det norske arbeiderparti vil gjennomføre, når tiden er inne til det. Men vi skal ikke glemme at dette for oss fiktive begrep demokratiet spiller en stor rolle for mange

som vi må ha *med* oss for å kunne gjennomføre det demokrati i samfundet, fra øverst til nederst som betyr det *virkelige* folkestyre.

Meyer vilde gi det inntrykk av at vi gjennom det prinsipielle program hadde sviktet den opfatning at seiren og makten må forankres i det arbeidende folks organisasjoner. Intet kan være mer uriktig. Vår opfatning av den ting er uttrykt ikke én gang, men på mange punkter i det prinsipielle program som foreligger.

På side 18 i forslaget finner vi (punkt I): «det er først når arbeiderklassen erobrer samfundsmakten at staten kan gjennomføre en samfundsmessig ledelse av det økonomiske liv.» Det fastslåes videre at «det er arbeidernes egne organisasjoner som er grunnlaget for det arbeidende folks frigjøringskamp». Og i samme punkt sier vi: «muligheten for seir forbinder arbeiderne med sine organisasjoner, som også må danne kjernen i oppbyggingen av det nye samfund.» Det står videre: «Enkelte sociale reformer kan ikke avskaffe kapitalismen. De goder arbeiderklassen kan vinne i borgersamfundet er ikke mange, og de er lette å miste igjen». Derfor må, som vi sier, «alt settes inn på å vinne samfundsmakten og bygge op et socialistisk samfund. Dette er den viktigste oppgave for partiet.» Det er understreket og gjentatt at makten *bare* kan befestes ved hjelp av arbeidernes egne organisasjoner.

Meyer var også inne på, som det er hevdet i begrunnelsen for forslaget fra Stavanger, at vi skal uten reservasjon si at det som er hendt i Russland skal i detaljer også overføres på vårt land. En slik fullmakt kan vi ikke utstede på vårt landsmøte. Man *seirer* bare gjennom den sociale revolusjon. Og den sannhet må vi se i øinene.

Vi har forsøkt å reise et *arbeidervern*. Det er innlysende og selvsagt at det viktigste og vesentligste i kampen er arbeiderklassens politiske og faglige organisasjoner. Men pluss til de øvrige organer og til tyngdeloven, om jeg så skal si, ligger i arbeidervernet. Lange nevnte Østerrike. Er det noget bedre eksempel for oss å hente enn den østerrikske arbeiderklasse, slik som den befinner sig i en verden omgitt av fascistiske diktaturregjeringer? Vi har sett en samlet arbeiderklasse med vilje til å gå inn for å løse oppgaven og forsvare den frihet de har selv innenfor den samfundsforfatning som rå i Østerrike idag. Det er disse to ting: organisasjonen og pluss, som har vært avgjørende for at arbeiderklassen der har kunnet holde stillingen. Den østerrikske arbeiderklassens stilling er langt på vei avgjørende for vår egen stilling her hjemme.

Vi har ikke rukket langt enda med organiseringen av arbeidervernet. Men dog har vi på mange måter seiret i dette spørsmål. Nu står igjen et nøisommelig, planmessig og iherdig organisasjonsarbeide for å bygge det op. Det kan imidlertid slås fast at arbeidervernet har *seiret i arbeidernes sinn*, og de vil også vite å bære det frem til resultater som kan tjene arbeiderklassens interesser. Ingen høiesterrettsdom kan hindre oss i det.

Vi har også forsøkt å drive antimilitær virksomhet. Vårt avrustningsprogram har vært klart. Vi kan, som det er sagt, ikke vente å kappruste med den kapitalistiske stat. Men vi plikter å søke å gjøre

de borgerliges maktmidler på dette område ubrukelig til anvendelse mot arbeiderklassen.

Nogen ord til slutt om «Krisehjelpen». Det kan ikke være alvorlig ment av Olav Scheflo dette tillegg han har foreslått, iallfall ikke til det prinsipielle program. Hvad er det som har gitt Bygdefolkets krisehjelp grunnlag å stå på? Det er først og fremst Det norske arbeiderpartis virksomhet, men *dernæst* manglende aktivitet innenfor partiets rekke. (Tilrop: Det er riktig!) Det er det vi skal være klar over. I stedet for å støtte op under Krisehjelpen skal vår oppgave være å ta plattformen vekk fra den. Og det gjør vi i *handling* ved at vi er med i og tar ledelsen av organiseringen av boikott av tvangsauksjonene på landsbygden og viser at småkårsfolkets krav er det *vår* oppgave å gjennomføre. Men skal det skje, skal vi huske på *disciplinen*, kamerater. Hvis det forsømmes og man går hver sin vei, *da* kan Krisehjelpen bli en støtte for den reaksjonære bevegelse i vårt land.

Arnfinn Vik: Til Eyvin Dahl vil jeg si at det kan godt være at der er spilt kort om det forslag som er forelagt her fra Stavanger. Men hans uttalelse rammer iallfall ikke programkomiteen. Jeg er, ut fra den opfatning jeg har hatt, ikke tilfreds med programforslaget. Men jeg har allikevel sett det som min oppgave å arbeide for at dette forslag kunde bli så godt og brukbart etter min opfatning som vel mulig. Kan de som taler for forslaget fra Stavanger gi svar på de ting det spørres om? Jeg tror nei. En ting ved det som gjør skade er at man legger frem og opprettholder et særforlag som etter sigende skulde ligge til venstre, uaktet man vet, etter de uttalelser som er falt, at det eneste resultat man vil opnå er å skyve det hele over til høire. For ikke å få den tendens lagt i voteringen — med en høire-vurdering av programinnstillingen — skulde jeg ha villet henstille til kameratene fra Stavanger, og særlig til Dahl, om ikke å opprettholde forslaget. Men jeg skal la det være. I den nuværende situasjon blir dette vurderingsspørsmål en sekundær ting. Det som i særlig grad har vakt interesse omkring denne programbehandling er sakene i *arbeidsprogrammet*. Og det er det folk spør etter. Et folk i nød spør ikke etter former, men etter utveier til løsning av krisen og det økonomiske kaos.

Herunder melder sig sterkere enn nogen gang spørsmålet om ungdommens stilling; det vil i den nærmeste fremtid stå i brennpunktet i den politiske kamp også hos oss. Man skal gjøre regning med i en tid som nu at man ikke kan føre den politiske aksjon i de gamle, makelige former, at der kreves noget *annet* i den tid vi går i møte. Når det gjelder kampen som skal skaffe oss grunnlaget for selve makttovertagelsen i samfundet, må vi alltid ha for øie at den kamp makter arbeiderklassen og partiet ikke uten ungdommens innsats, og uten at partiet selv erkjenner nødvendigheten av at ungdommen kommer med. Og her har særlig de *økonomiske krav* sin veldige betydning i den felles kamp. Vi må tilrettelegge programmet slik at det evner å samle ungdommen og utfylle dens behov. Et slikt program, samlende og sterkt, er nødvendig som utgangspunkt for den maktkamp som det her er talt så meget om. Oppgaven idag er å levendegjøre det økonomiske program som er aktuelt idag og skape en folkereisning omkring det; med det som det bærende

grunnlag er vi også med på å skape den innstilling blandt arbeiderne og den underbygning av makten som må til. Men jeg vil pointere her at det som fremtidig kreves, er det som er uttrykt i programforslaget angående *ungdommen og partiet*, fordi ungdommen er i kontakt med tiden, og fordi den i sterkere grad kan sette inn på de felter hvor det nu gjelder å sette inn. Det er ikke bare i beslutninger vi skal slå dette fast, men det skal være en del av selve opmarsjen, slik at ungdommen kan si med full og hel rett at Det norske arbeiderparti er *ungdommens parti*.

Bosse: Vi fra landsbygden har god grunn til å være fornøyd med det prinsipielle program og de uttalelser som er falt her, ikke minst Tranmæls utredning. Særlig tiltalende for oss er det at hele arbeiderbevegelsens linje nu er lagt så positivt og aktivt an at vi kan si at vi er med. Men da må vi også få en linje i den politikk som i første rekke interesserer oss. Og der hvor disse interesser er krystallisert er i *jordbruksprogrammet*. Der er det visse ting vi vil ha forandret, for å undgå delvise misforståelser. Jeg tenker her først og fremst på hvad det er sagt i programforslaget om sosialisering av større bruk. Det er en ting som vil vise sig ganske upraktisk i vårt land. Vi vil ha *småbruk* av de store eiendommer, men vi vil ha ekspropriasjon, ikke sosialisering. I flukt hermed vil vi ha en ny jordlov. Hvis vi ikke tar en grei linje her og positivt anlegger vårt arbeide efter det er det andre som står ferdig til å ta fatt og ta luven fra oss. Vi vil at partiet skal ta småbrukerne under armene. Vi opnår aldri flertallet hvis vi ikke får småbrukerbefolkningen med oss. Vi krever således at man med alle midler nu engang får slutt på tvangsauksjonene. Og Scheflos forslag bør danne grunnlaget for en bestemt stilling overfor boikottbevegelsen.

Posten om jordbruket nevner noget om at vi skal få støtte til redskapslag; vi har så meget mer å kreve enn det som står i den posten. Det er ting vi *må* ha, for ellers går småbrukerne til grunne. Vi har 90 000 småbruk i landet. Hvor meget monner det, tror man, med en klatt bidrag her og en klatt der? Selve tallet forteller om hvilken rolle småbrukerne spiller; det er en uhyre viktig samfundsklasse, det er de som holder hele landssamfundet sammen. Jeg vet ikke om denne forsamling er helt opmerksom på det. Der blåser én ny vind utover de store land, den vind som vil føre til at kapitalen blir mere social enn den er nu. Bl. a. har vi sett i England og Danmark en voksende erkjennelse av at *her* har vi den store hjelp som skal sette samfundet på benene igjen.

I jordbruksposten på arbeidsprogrammet savner jeg et punkt om innkjøp av eiendommer til utstyking. Jeg vil be om at det må bli tatt op. Tidligere er det sendt inn et forslag om en *fagorganisasjon for småbrukerne*. Den organisasjon de nu har er svak og står under ingen omstendighet på vår side. Vi må derfor få en ny, en *egen* organisasjon som sammen med Norsk skog- og landarbeiderforbund kan arbeide for en løsning av spørsmålene på landsbygden.

Jeg har to forslag jeg vil fremsette, et om nedsettelse av en komité til særskilt å behandle disse spørsmål og et forslag til forandring i jordbruksparagraffen. Forslagene lyder:

I.

«Landsmøtet nedsetter en småbrukerkomiteé, bestående av 5 medlemmer, som får i oppdrag:

1. å utarbeide forslag til nødvendige endringer i jordloven.
2. å utarbeide bestemte retningslinjer for beskyttelse av og hjelp til småbrukeren. Positive forslag til forhindring av tvangssalg, til gjenkjøp og finansiering og til å gjøre brukene uangripelige fra kreditorenes side, samt til direkte hjelp til småbrukeren i hans vanskelige stilling skal fremlegges.
3. å ta stilling til det innkomne forslag om en fagorganisasjon for småbrukere og eventuelt sette denne ut i livet i samarbeide med fagorganisasjonen og centralstyret.

Komiteen pålegges å fremlegge disse forslag for centralstyret snarest mulig.»

II.

Jordbruksparagraffen i arbeidsprogrammet forandres således, at den kommer til å lyde som følger:

Landets naturherligheter som jord, skog, havn, jakt og fiske skal på trygge vilkår tilhøre det arbeidende norske folk.

Det er partiets mål at enhver arbeider som er skikket til å drive jord skal få sig overlatt denne uten vederlag og at han dessuten i form av bidrag og rentefrie lån skal få stillet til disposisjon den nødvendige kapital til innkjøp av besetning, maskiner, redskaper, kunstgjødsel, såkorn og settepoteter samt til nødvendig ånehjelp. På denne måte mener partiet å kunne tilføre det arbeidende folk på landsbygden de nødvendige produksjonsmidler og kunne bedre de fortvilte økonomiske forhold, som hersker på landsbygden. Partiet vil sette alt inn på å sysselsette den arbeidsløse landsungdom som for en stor del tar skade under de nuværende forhold og blandt annet derved redusere de farlige moralske, økonomiske og sociologiske følger av arbeidsløsheten.

Partiets nærmeste oppgave er å sørge for at alle tvangsauksjoner over småbruk ophører, at gjenerhvervelse finansieres, basert på den tidligere eiers betalingsevne og at gjelden nedskrives til eiendommens bruksverdi. Partiet vil fortsatt arbeide for økning av bidragene til bureising og jorddyrking og på rentefrie lån i forbindelse hermed.

Småbruk- og Boligbanken styrkes, så dens virksomhet kan utvides.

Større eiendommer innkjøpes eller eksproprieres og opstykket i småbruk. Midler til dette stilles til disposisjon av staten.

Partiet vil arbeide for en revisjon av jordloven, således at denne kan bli til virkelig nytte for alle, som vil ha jord og som er skikket til å drive denne.

Det er nødvendig hurtigst mulig å søke fremmet en lov, som gjør ethvert småbruk uangripelig for kreditorer.

Samvirkebevegelsen skal søkes fremmet på alle områder av småbrukerens virksomhet — såvel i produksjon som i innkjøp og salg. Denne bevegelse skal støttes av staten.

Partiet vil arbeide for den best mulige faglige undervisning i jordbruket.

I hele sin økonomiske politikk vil partiet ha for øie å skape den kjøpekraft blandt industriarbeidere og jordbrukere som skal til for at de kan avta hverandres produkter.

Efter forslag av *Ingvald Johansen* besluttedes satt strek med de inntegnede talere.

Bjarne Borgan: Programinnstillingen er blitt angrepet fra forskjellige hold. Men stort sett er det enighet om at den er bra. Det kritiseres bl. a. at der foreligger enstemmighet fra komitéen og styret. Men om der ingen enstemmighet hadde vært vilde vi ha fått kritikken da også. — I det distrikt jeg representerer, Randsfjorddistriktet, er også forslagene diskutert. Arbeiderne der oppe har vært i kamp i tre år og står i kamp fremdeles. Der oppe hos oss har programmet virket beroligende og godt på gemyttene, som er i kok. Enstemmigheten har bevirket at folk har den opfatning at nu er det alvor bak det om at man må frem til en enhetlig fremmarsjlinje.

Det er snakket om at vi må vinne *bønderne*. Det er riktig at vi har veldige felter å pløie og vinne gjennom vår agitasjon. Schefflo sier at man må legge politikken slik an at vi kan få mange medlemmer til bevegelsen. Men vi trekker dem ikke inn ved stadige dissenser og fortsatt diskusjon; det viktigste for partiet og dets medlemmer er å samle sig på et positivt grunnlag og drive opplysningsarbeidet på det. Det gjelder om ikke bare å preke, men å ta fatt, hver på vår plass og gå ut til hver enkelt og rive dem med i vår organisasjon. Overfor Schefflo vil jeg minne om at de som er gått i spissen for «Krisehjelpen» er nettop de som har utbyttet småbrukerne og skogsarbeiderne gjennom mange år. Vi i Randsfjord gikk organisasjonens vei i stedet. Og det er med *organisasjonstanken* vi må gå ut til bønderne og skogsarbeiderne. Har vi organisasjonen i orden, da kommer også arbeidervernet som en moden frukt.

Eyv. Dahl: Øisang reduserer Stavangerforslaget til ingenting. Han kom ikke særlig godt fra det. Bl. a. fant han vårt forslag uklart. Men jeg savnet hans bevisførsel for det. «Marxistisk» kan fortolkes på uendelig mange måter, iallfall hvis man skal tro Øisangs og Colbjørnsens fortolkning. Man behøver ikke å gå lenger enn til nabolandene for å finne såkalte sosialistiske arbeiderregjeringer som også mener sig å stå på marxistisk grunn, men hvor de ikke har forstått å løse noget av det som vi forstår med sosialisme. Det samme har vi oplevd i England. — Øisang var helt uenig i arbeidervern og forsøkte endog å latterliggjøre det. Men de fleste — også Tranmæl — har gått inn for at det er noget vi også her i landet har bruk for. Så advarte Øisang mot dissenterende forslag. For at borgerskapet ikke skal få noget å henge sig på skal vi altså løpe på hvilket som helst forslag som fremlegges her, uten hensyn til avvikende opfatning. Hvor blir det så av Øisangs høit lovpriste demokrati? Det er jo diktatur i langt høiere grad enn noget annet. Det er forunderlig å høre alle angrepene på Sovjet-Russland og så sammenholde det med programmet. Det rimer ikke sammen — det er noget som halter. Jeg anbefaler at forslaget fra Stavanger Arbeiderparti som er optatt blir lagt til grunn. Det peker på at det må en ganske

annen systemforandring til, *bort* fra det borgerlige statsapparat, hvis vi skal forankre makten der hvor vi vil at den skal legges.

Magnus Nilssen: Når jeg hører på alle disse teoretikere og eksperter tror jeg det er gått mange som mig, at det blir teorier og formodninger og sannsynligheter ut av det. Jeg sier at programmet er *godt* jeg, hvis vi bare kan leve etter programmet, føre det frem og levende-gjøre det. Opgaven for oss må være å verge arbeiderklassen idag og føre den et skritt fremover, til makten. Dahl snakket om kortspill og annet i samme smak i forbindelse med programkomitéens arbeide. Vi som er opdradd og skolert i arbeiderbevegelsen sitter ikke i møter på den måte og behandler arbeiderklassens dyreste interesser. Så vel i komitéen som i landsstyret har vi vært besjelet av ett: å finne frem til et klart og godt program som Det norske Arbeiderparti kan stå på og vinne fremgang på. Det som er om å gjøre, er å søke frem til en fellesnevner, et program som gir uttrykk for den opfatning som nu preger vårt partis medlemmer — tilkjennegi vår socialistiske opfatning og de praktiske arbeidsoppgaver vi tar op. Og det er ikke søkt benektet, selv ikke av Dahl, at dette er opnådd. Jeg gjentar at stort sett kan dette programmet være et uttrykk for parties opfatning, og at det kan samle partimedlemmene. Den vaskekona som er stått op igjen fra Moskva-tesene gir uttrykk for en overklassearroganse som ikke burde høres i en arbeiderforsamling. Det hevdes at vi skal ha inn i programmet hvad vi skal gjøre da og da, og gå frem etter den streken. Jeg tror at når vi kommer frem til den bestemte situasjon, så er det fornuftige og skolede socialistere og organisasjonsfolk som vil treffe sine rådslagninger og beslutninger om hvad det foreligger å gjøre. Begivenheter og forhold kan arte sig helt anderledes enn vi her idag kan forutsi, og det er ikke så avgjort at det går alt etter en strek. *Makten* er selvfølgelig den at man understøttes av organisasjonen, av villende og kjempende arbeidere som er medlem av denne organisasjon, *det* vet vi alle. Men å bestemme at slik og slik skal det foregå, det kan ingen av oss. Det er også snakket om at kapitalismen befinner sig i sin siste fase. Ja, det kan gjøres mange betraktninger her. Ved programbehandlinger i Kristiansand blev det fattet beslutning om at man skulde si følgende: «Man har mot utkastet den innvending å gjøre at det ikke slår tydelig nok fast at kapitalismen under verdenskrigen er gått inn i sin siste fase.» Men så heter det: «om denne fase blir *langvarig* eller *kortvarig*, kan ingen vite.» Det er den slags som almindelige folk ikke forstår. Vi vet at det kapitalistiske samfund *må* falle i kraft av utviklingens ubønhørlige lov og *må* vike for fellesskapet. Men om det er den «siste fase» den vi gjennomløper kan vi ikke idag ha nogen avgjørende mening om. La oss i det hele i en tid som vår ikke hengi oss til illusjoner. La oss være klar over at vi trenger å innstille oss fremdeles på at det vil vare en tid, og at vi trenger å organisere oss sterkere og sterkere og dyktiggjøre oss på alle måter. La oss sveise partiet sterkt og ubrytelig sammen om retningslinjene og de nærmeste oppgaver, slik at vi kan gå ut og slå den forenede reaksjon ned og føre arbeiderpartiet og socialismen i Norge et skritt videre fremover!

Trygve Lie: Overfor programmet som foreligger må det vel sies å være godt. Den innvending som er gjort hos oss har vært at det er litt for langt å arbeide sig igjennem. Men den almindelige arbeider har vært fornøid, også med den enstemmighet som rår. Vi har gjennom 12—15 år slåss innbyrdes om teser og retningslinjer. Så skal det vekke indignasjon hos enkelte her når vi kommer med et enstemmig forslag! Vi skal huske på 1921 og 1923 og de efterfølgende begivenheter og valg. Vi har et eneste årstall å peke på med ære, og det er 1927. Det år var fremgangen så stor at det var dem som var redd for at det skulde bli for stor vekst. Nu er vi kommet til 1933. Jeg tror at dette enstemmige programforslag skal vise sig å bli noget av det samme som vi opnådde i 1927 ved samlingen. Og hvis det er riktig, da er programmet *godt*. Det er et kollektivt gjennearbeidet forslag som gir uttrykk for det store flertalls opfatning og vilje innenfor Det norske Arbeiderparti.

Overfor alle de fantastiske kannestøperier vi hører vil jeg si at det idag ikke er spørsmål om proletariatets diktatur, om rådssystemet og bevæbning, men om det *fascistiske* diktatur. Alt snakk i skrift og tale om diktaturet som vi har hørt, har nettop gitt det moralske grunnlag for fascismen overalt. Det blir bare diktatur på papiret. Hvordan er stillingen i vårt land idag? Er vi i den sterke stilling at vi kan sette op post 1, 2, 3 og 4 i nummerorden og nøiaktig angi hvad vi skal gjøre f. eks. efter valget i 1933? Vi har sett en rekke dommer i det siste i classesaker, hvor avgjørelsen juridisk sett burde ha gått i vårt favør. Men dommene kan sies å avspeile den tidsperiode vi befinner oss i. Fagbevegelsen som søkes gjort upopulær og stadig angripes, vil i løpet av inneværende år stå overfor den alvorligste situasjon som nogen gang har meldt sig. Vi må stå på *forsvar* idag for å verge lovene av 1927. Vi er inne i en periode da det gjelder for vår bevegelse å vinne de store masser, den brede middelstand, til *forsvar for folkestyret i Norge*, fordi folkestyret gir oss visse rettigheter som fascismen vil ta fra oss. Efter nazienes overtagelse av makten i Tyskland er alle organisasjoner oppløst og ethvert organisasjonsarbeide der nede forbudt. Jeg antar at sporene skremmer. Valget i Norge til høsten blir et oppgjør med fascismen og folkestyrets fiender, og det kan gjelde spørsmålet om beståen eller ikke beståen for den norske arbeiderbevegelse. Det er under *de* perspektiver at programdiskusjonen må føres. Og da må særmeninger falle bort. La oss holde hodet kaldt og la oss ikke provosere av de andre, la oss være klar over at *kampen* blir om organisasjonens være eller ikke være — det gjelder den organiserte norske arbeiderklasses liv eller død.

Gunnar Braathen: Jeg er helt enig i landsstyrets forslag. Det kan i det hele tatt ikke anføres noget argument mot det prinsipielle program. Det jeg vil be landsmøtet om er at man når det gjelder selve arbeidsprogrammet, hvor man skal trekke op den praktiske linje for å vinne tilslutning til partiet blandt landsbygdens arbeiderklasse — særlig småbrukerne — vedtar Bosses forslag om en spesialkomité til å utrede dette spørsmål. Vi står der overfor det rent *økonomiske* spørsmål, idet vi ikke kan vente å vinne den tilslutning vi må ha bare ved almindelig politisk agitasjon. Ved et praktisk arbeide på dette felt er

det at vi overflødiggjør «krisehjelpen». Når bondepartiet har fått slik tilslutning, er det ikke så meget på grunn av dets politikk, men på grunn av sine økonomiske organisasjoner i første rekke. Det er den samme linje vi må slå inn på, en praktisk økonomisk linje som tilfredsstiller landsbygdens befolkning og gir utløsning for de krav som der er de brennende. Folk spør ikke etter diktatur eller demokrati, men etter praktiske tiltak fra partiets side. Derfor vil jeg henstille til landsmøtet at det så enstemmig som mulig vedtar det forslag om en komité til å utrede disse ting, og at man i forbindelse hermed også får bestemte retningslinjer å gå etter når det gjelder kampen mot tvangssalgene. Det er nødvendig at det er *våre* folk som får ledelsen av disse affærer.

Jørgen Dahl: Ved fascismens reising i Tyskland er fascismen rykket oss nærmere, ikke bare geografisk, men også politisk. Og det er naturlig at dette har preget både det prinsipielle program og arbeidsprogrammet. Så liten støtte som Stavangerforslaget har fått, skulde det vel ikke være nødvendig å oprettholde dette lenger. Med hensyn til arbeidsprogrammet er vi alle klar over at enhver arbeiderpolitikk idag må ta sitt utgangspunkt i arbeidsløshetssituasjonen. Scheflo sa igår at de arbeidsløse vil ikke ha nye fabrikker, men *arbeide*. Hvor skal vi anvisse arbeide? Det er ikke annet å velge mellom enn en industrireisning eller fortsatt bureising og jorddyrking. Vi importerer en rekke varer som vi *kan* produsere i Norge og skaffe tusener av ledige beskjeftigelse ved det. Men vi kan ikke by industriarbeiderne bureising og nydyrking; det er heller intet socialistisk tiltak. Vi ser at det er særlig Mussolini og naziene som med demagogiske fraser har slått sig på jordbruket og kolonisasjon med løfte om at *det* skal skaffe arbeidsløsheten i de store byer. Den beste antifascistiske propaganda vi kan utføre er å anvisse positiv virksomhet. Og da må skaffes de arbeidsmuligheter som vi naturlig har innen landet, først innen rammen av det nuværende samfunds resurser og etter hvert utvikle dem videre inntil vi får omdannet forholdene.

Scheflo: Magnus Nilssen avla en visitt til oss i Kristiansand. Det lød nokså ironisk i hans munn at vi tok den reservasjon at den siste fase av kapitalismen kanskje blir nokså langvarig. Den siste fase er alltid blitt meget, meget lenger enn vi trodde da verdenskrigen sluttet. Hvorfor? Bl. a. fordi vi har hatt arbeiderpartier rundt om i verden, og først og fremst i Tyskland, som ikke vilde tro på at kapitalismen måtte gå sin undergang i møte, og som tok kampen op for det borgerlige demokrati som arbeiderklassens ideal. Det er næsten uhyggelig nu å høre at vi skal så å si fortape oss i kampen for det borgerlige demokrati. Det var arbeiderklassens ideal og et absolutt gode da det blev kjempet frem og i den første tid. Men som alt annet blir det innhentet av utviklingen. Det som *var* et gode, er ikke lenger noget gode som kan sidestilles med den forfatning *vi* vil innføre, når vi en gang får makt til det. Det demokratiske prinsipp skal *da* bestå i at arbeiderklassens fiender ikke får noget å si. Vi må ikke glemme å skjelve mellom virkelig demokrati og skinn-demokrati. Den parolen om at vi skal «verne

om folkestyret» er en farlig parole som kan føre til at vi opgir å ha et ideal når det gjelder landets forfatning.

Man har villet gi det utseende av at enigheten i partiet var i fare fordi om vi diskuterte programmet her. Nei, det betyr intet brudd på enheten å drøfte spørsmålene. Først når programmet er vedtatt, kan det stilles krav til disiplinen. Vi kan kanskje trenge *mer* av disiplin i Det norske Arbeiderparti enn vi har idag; det er ofte så som så med den. Men disiplinen må ikke være slik at man skal gå omkring og bevare sin jomfrudom.

Jeg vil be om at det forslag jeg fremsatte igår ikke bare blir behandlet av den spesialkomité som er nedsatt, men også av redaksjonskomitéen. Jeg skal være like fornøyd om det blir vedtatt en egen uttalelse — uten at denne nødvendigvis kommer med i programmet — når man bare i en uttalelse og beslutning av landsmøtet gir uttrykk for at vi skal stille oss velvillig overfor den bevegelse som har gitt sig utslag bl. a. i de store aksjoner vi har sett nede i Telemark.

Haslund: Jeg forstår ikke hvad Stavanger-kameratene vil opnå ved her å fremlegge et avvikende forslag, når dette forslag ikke innbærer andre og mer radikale realiteter enn det gjør. Det forslag vi har, er ganske sikkert ikke fullt så klart som enkelte av oss kunde ønske, men det er så klart som vi kan få det. Når det gjelder arbeidsprogrammet, så har vi der fått en samlet sum av de erfaringer den norske arbeiderklasse har høstet på sin parlamentariske fremmarsj. Og det er *gode* erfaringer. Programmet byr dog på en del romantiske innslag. Det er således en utopi og illusjon å snakke om en omfattende og planmessig industrireising; det vil være å kaste folk blår i øinene. Den illusjon man *her* vil opvekke bør vi ta avstand fra. Til min hederskronede og gamle partifelle Magnus Nilssen har jeg et ord å si. Vi skal, sier han, bare si til de arbeidsløse at vi må være forberedt på at de nuværende forhold vil vare en stund endda. Vi arbeidsløse sier *nei!* Vi lar oss ikke by det; nu vil vi kreve en forandring. I Torps tale så vi partiets vilje til å gjøre noget, og *det* må bli stående som resultatet av dette landsmøtes behandling. Hvis den viljen er til stede hos oss, viljen til å ta makten og forankre den, slik at det skaffes arbeide og eksistensmuligheter, da kommer de unge og de arbeidsløse til oss, og da har vi beseiret den fascistiske fare. Til slutt vil jeg si at jeg gjerne stemmer for den forandring Schefflo foreslår at avsnittet under punkt IV flyttes fremover til innledningen.

Ommundsen: Eyvin Dahl har forsvart og redegjort for det forslag Stavanger Arbeiderparti har fremsatt til det prinsipielle program. I realiteten konstaterer jeg idag gjennom hele debatten at nogen vesensforskjell på de to forslag finnes det ikke. *Forskjellen* er at innstillingen fra landsstyret er inntullet i vatt og bomull, mens Stavangerforslaget fører åpent visir. Og deri har vårt forslag selvsagt en betydning. Har vi satt oss som mål i Det norske Arbeiderparti utelukkende å drive parlamentarisk politikk? Nei, det siste landsmøte og også den siste fagkongress vedtok beslutninger som lå *langt* til venstre for det som fremlegges her idag. Men det viser en hel del feighet i den

stilling enkelte her inntar overfor Stavanger-forslaget idag, fordi de vet at Stavanger-forslaget betinger et *skifte av ledelsen*.

Olaf Lind: Colbjørnsen sier at fascistene fikk makten i Tyskland fordi de samlet velgerne om sig. Ja, men hvorfor fikk Hitler så mange procent av stemmene og en tilsvarende representasjon i riksdagen? Jo, fordi han ikke var så nøie med løftene og sa til folket at jeg skal *handle*. De gamle kapitalistiske partiene var ikke handledyktige nok til å slå den reaksjonære bevegelse ned. Den mann som kan «handle», har lett for å rive massene med sig. Skal arbeiderklassen forankre makten, må det uvegerlig føre til proletariatets diktatur, det er ingen vei forbi. Og den stilling må opprettholdes inntil man har gjennomført det klasse-løse samfund. Å snakke om et folkestyre idag når vi ser hvordan en mann som Quisling grasserer med sin agitasjon og med «Leidangen» og annet som han driver på å organisere hører intet sted hjemme. Hvis partiet ikke idag tar rene linjer og vil *handle*, hjelper det ikke hvad slags program man setter op. Torp nevnte Østerrike. Ja, det østerrikske arbeidervern har holdt igjen overfor angrepene i lang tid, men vi ser at også det står i ferd med å bli oppløst. Det siste fra Østerrike idag er at det kommunistiske parti er blitt kneblet for godt. Hvad har man igjen når man, som i Tyskland, bøier sig for regjeringens forordninger og oppløser det vern vi har? Til Magnus Nilssen vil jeg si at kapitalismens siste fase står det til *arbeiderklassen* å forlenge eller forkorte. Han sa at man ikke skulde vekke illusjoner. Hans tale gikk ut på å vekke illusjoner om velsignelsen av det borgerlige demokrati. Jeg tror den tyske arbeiderklasse iallfall betakker sig for slike illusjoner.

Kulien: Skal vårt parti være i stand til å foreta et fremstøt mot regjeringsmakten til høsten, må det vesentligste fremstøt gjøres i *land-distriktene*. Er et slikt fremstøt mulig? Som medlem av programkomitéen og som gårdbruker vil jeg si nogen få ord. Med mitt kjennskap til bøndene og forholdene vil jeg si at de økonomiske tilstander for en stor del er slike at de *ikke kan bli verre*. Jeg mener at det arbeidsprogram vi har behandlet peker på de skritt som må tas; det dekker de foranstaltninger som må til for så langt som mulig innen det kapitalistiske samfunds ramme å lindre den økonomiske krise for vårt jordbruk, og det legger grunnen for vår erobring av den arbeidende jordbrukerklasse. Det uttales i posten om jordbruket at «i hele sin økonomiske politikk vil partiet ha for øie å skape den kjøpekraft blandt industriarbeidere og jordbrukere som skal til for at de kan avta hverandres produkter.» Det er nettop veien man må gå. Også når det gjelder handelspolitikken og statsstøtten til organisasjon og forbedring av omsetningen er vi inne på det samme som i jordbruksprogrammet for øvrig. Mulighetene er til stede for å vinne den arbeidende jordbrukerbefolkning og også for å sette nyttige og produktive tiltak ut i livet. Vi kan skaffe plass for dobbelt så mange mennesker som det er bare i jordbruket idag. Vi har pekt på dette, og de borgerlige partier er også opmerksom på det. Et stort venstremøte som blev holdt nede i Kristiansand kom til praktisk talt det samme resultat. Og

akkurat i år er det psykologiske øieblikk inne, hvis vi går inn for parolen: *regjeringsmakten for arbeiderklassen.*

Med hensyn til det faglige spørsmål for landsbygden er vi klar over at vi ikke kan reise noget nytt bondelag, men vi kan danne bøndernes fagorganisasjon gjennom det kooperative samvirke. Vårt parti må legge all kraft inn på å lære bøndene å forstå at det går ikke an å organisere de norske bønder i ett faglig parti. Bondepartiet lager et skille mellem bondeklassen og arbeiderklassen; vi må sette frem at klasseskillet går *ters igjennem bondestanden.*

O. E. Wold: Jeg er av debatten blitt bestyrket i at det var *riktig* av Stavanger Arbeiderparti å legge dette forslag frem for landsmøtet. Vi kan trekke op den prinsipielle forskjell slik: Man mener at i den foreliggende situasjon er arbeidsløsheten, krisen og den truende fascisme de spørsmål som må bli avgjørende. Spørsmålet blir da hvilken *taktikk* er riktig å møte arbeidsløsheten og den fascistiske fare med. Arnfinn Vik trøster sig til arbeidsprogrammet. Jeg vil gå den omvendte vei og si: la oss først få et klart og greit prinsipielt program — så skal vi nok bli enig om hvilke midler i det avgjørende øieblikk må anvendes. Det prinsipielle skille i synet mellem de to retninger er at vi mener man må ha et prinsipielt program som ikke kan mistydes og fortolkes. Det vil ikke være klok politikk av partiet å utsette de prinsipielle avgjørelser til vi *har* den situasjon at vi trenger en enig og vel disiplinert og handlelyktig arbeiderklasse; gjør vi det, vil vi uvegerlig oppleve noget av det samme som man oplevet ved den tyske revolusjon da arbeiderne splittet sig på spørsmålet demokrati og diktatur, og vi vil gå undergangen i møte. Ut fra disse forutsetninger mener jeg at Stavanger-forslaget er bygget på den rette opfatning av situasjonen idag.

Tranmæl: Den behandlingsmåte saken har vært underkastet viser jo nettop at man har villet ha de flest mulige av medlemmene med i drøftelsene og utformningen. Derfor kommer det som det nu klages over av Stavangerrepresentantene noget post festum. Det er *også* politikk i sportslige former, og derfor går det hus forbi. Det må de føle selv.

Med hensyn til de andre forslag så kommer vi jo senere tilbake til stillingen til «Krisehjelpen». I Schefflos forslag om overflytning av punktet i avsnitt IV ligger det en realitet, som Finn Moe klart påviste igår. Man må fraråde det.

Meyer befinner sig fremdeles på asfalten — han synes ikke å komme ut av det. Vi vet hvordan diktaturet er i Sovjet-Samveldet, og vi må forstå at vi kan ikke by det frem for den norske arbeiderklasse. Vi ser utviklingslinjen og tyngden i at der skapes og vokser frem økonomiske maktorganer på arbeidslivets grunn, som vi skal dyrke; og vi skal ta dem op, men på det bredest mulige grunnlag. I Kristianiaforslaget i 1922 fastslo vi den gamle sannhet at arbeiderklassens frigjørelse må være dens eget verk. Det gjelder ikke bare kampen forut for maktovertagelsen, det gjelder også etterpå. Idealet for oss er ikke diktaturet, men *friheten* som skal skape nye utviklingsmuligheter og tilfredshet. Diktaturet kan aldri oprettholdes i det lange løp på noget bredt klassegrunnlag. Derfor skal vi være varsom med å leke med slike ord, med henblikk på vår egen frigjøringskamp og vår fremtid og med

henblikk ikke minst på den kampstilling hvori vi står idag med angrep av borgerskapet og arbeidsskjøperklassen. Vi skal overfor dette huske det ansvar vi har.

Når det gjelder det borgerlige demokrati, så vet vi at det er et tomt skall *nu*. Vi kan ikke bygge på det, men vi må bygge på *arbeider*-demokratiet. Det er der det nye, bærende demokrati skal vokse frem, det sociale demokrati som må forankres i arbeiderklassens egne organisasjoner. Det er jo det som uttrykkes i det prinsipielle program, og som arbeidsprogrammet slutter sig til.

Jeg anbefaler at man ikke bare vedtar landsstyrets innstilling, men også vedtar de punkter som slutter sig til, slik at vi får et *helstøpt, gjennomført og godt program* som vi kan gå ut i kampen og arbeidet for å virkeliggjøre.

Voteringen.

Ordstyreren, *Halvard Olsen*: Debatten om det prinsipielle program er avsluttet, og vi voterer alternativt mellom landsstyrets innstilling og Stavangerforslaget, med adgang til etterpå å sende den av Schefflo foreslåtte ombytning av en av postene til redaksjonskomitéen til behandling.

Ved den prinsipielle votering blev landsstyrets innstilling vedtatt mot nogen få stemmer.

Ordstyreren: Dermed mener jeg at Stavangerforslagets forskjellige punkter er avgjort.

Eyv. Dahl: Jeg protesterer mot det efter det forbehold jeg har tatt. Det første forslag til endring vi akter å opta, gjelder innledningen.

Torp: Jeg foreslår at Dahl gis adgang til ganske kort å opta de dissenterende punkter overfor innstillingen med påfølgende votering. Debatten er vi jo ferdig med.

Ingen innvending blev reist herimot.

I *innledningen*, første avsnitt, foreslo Dahl (jfr. det uthevede):

«Det norske Arbeiderparti, som er det politiske organ for den norske arbeiderklasse, setter sig som mål å avskaffe den kapitalistiske utbytning og bygge op et socialistisk, et klasseløst samfund, *bygget på rådsforfatningen*, styrt av håndens og åndens arbeidere.»

Ved alternativ votering blev landsstyrets forslag vedtatt mot få stemmer.

Dahl optok ved avsnitt 1, punkt 2, følgende endring:

«Årsaken til den urettferdige fordelingen av samfundsgodene er at én klasse, kapitalistklassen, eier og rår over produksjonsmidlene, mens den andre klassen, arbeiderklassen, utfører det produktive arbeidet og intet annet eier enn sin arbeidskraft. Lønnsarbeiderne», o. s. v.

Innstillingen blev vedtatt mot 15 stemmer.

I samme avsnitt, foran punkt 6, foreslo Dahl som *tillegg*:

«I Sovjet-Samveldet holder en på å legge grunnlaget for et socialistisk samfund. En sammenligning med forholdene i den kapitalistiske verden viser den socialistiske planøkonomiens overlegenhet over den

kapitalistiske planløsheten. I Sovjet-Samveldet går produksjonen og leveforholdene frem, mens de går tilbake i alle de kapitalistiske land.»

Forslaget blev forkastet mot nogen få stemmer.

Dessuten foreslo Dahl *strøket* siste punktum i avsnitt I, sålydende:

«Et arbeiderstyre kan da, særlig på det økonomiske og industrielle felt bygge videre på den statskapitalisme, som har utviklet sig under det borgerlige styre.»

Innstillingen blev vedtatt mot få stemmer.

Et av *Knut Stahr*foss innsendt forslag til II, punkt 1, med sløfning av ordet *kulturelle* organisasjoner blev tatt tilbake.

Dahl optok ved III, 2, følgende forslag til tilføielse (uthevet nedenfor):

«Det norske Arbeiderparti vil møte denne fare fra de reaksjonære kreftene i samfundet ved øket agitasjons- og opplysningsarbeide og ved forslag om praktiske rådbøter til avhjelp av krisen.

Men dette er ikke nok. Det er absolutt nødvendig at arbeiderne skaper egne, sterke forsvarsorganisasjoner som er fullt rustet til å møte et slikt maktmisbruk fra kapitalistenes side.

Arbeiderorganisasjonene må sette sig i vernedyktig stand,» o. s. v. Forslaget blev forkastet mot nogen få stemmer.

Under avsnitt IV foreslo Dahl sløifet følgende:

«Men bare socialismen kan ved å avskaffe utbytning og profitt som grunnleggende prinsipp for forholdet mellem mennesker og nasjoner, sikre varig gode forhold mellem landene og trygge hele menneskehetens og verdenskulturens fortsatte eksistens og videre utvikling.

Det norske Arbeiderparti kjemper for samforståelse og fred og for et verdensforbund av de socialistiske samfund.»

I stedet optok forslagsstilleren Stavangerforslagets punkt 11.

Forslaget blev ved voteringen forkastet.

Enstemmig besluttedes å oversende til *redaksjonskomitéen* Scheflos forslag om at punkt 1 i IV, siste setning, skulde flyttes over til programmets innledning.

Arbeidsprogrammet.

Rastad overtok ordstyrerplassen.

I forbindelse med forslaget fra landsstyret til arbeidsprogram referertes det av Bosse tidligere fremsatte forslag, som besluttedes behandlet samtidig, om nedsettelse av en særskilt småbrukerkomité.

Uten debatt blev ved voteringen den prinsipielle *innledning* vedtatt enstemmig.

Demokratiske rettigheter.

Fostervold: I posten om de demokratiske rettigheter er tatt med organisasjonsfriheten, ytrings- og pressefriheten. Men jeg savner et ord: religionsfrihet. Vi trenger å understreke nu at partiet også på dette område går inn for den personlige frihet. Vi vet hvordan vi møter forkjettringen utover i bygdene for at vi her inntar en særstilling. Ar-

beiderpartiet hevder toleransen, og det vilde være godt om dette kunde få uttrykk også i programmet. Jeg skal dog ikke nu stille noget forslag, men jeg vil si at det var all grunn til å ta det med, og jeg har villet gjøre opmerksom på det for en senere anledning.

Meyer: Det er jo ikke noget spørsmål som det er så håpløst å reise som religionsspørsmålet. Fra forskjellige organisasjoners side har det siden valget i 1930 vært gjort henvendelse til programkomitéen om å ta det op. Men komitéen har ikke villet gjøre det. Arbeidernes Ungdomsfylking har heller ikke villet vedta nogen uttalelse før partilandsmøtet har gjort det. Vårt parti vil være tjent med politisk at det vedtar en religionspost i sitt arbeidsprogram. Når det har kunnet skje de misbruk av de borgerlige som vi har sett, skyldes det jo nettop at partiet ikke har hatt noget standpunkt; da er det lett å spille religionen ut mot partiet. De største socialdemokratiske partier har pleiet å ha en religionspost, gjerne enslydende, og det har ikke forringet deres styrke og innflytelse, selv ikke i land hvor kirken utøver en langt sterkere selvstendig makt enn hos oss. Jeg vil opta følgende forslag til tillegg under posten folkeoplysningen:

«Bekjennelsesfri religionsundervisning gjennomføres.

Religionen er en privatsak. Statskirken opheves. De kirkelige fonds inndras i Staten. Det offentlige yder ingen økonomisk støtte til troessamfund. Ethvert kirke- eller religionssamfund har rett til å lære og virke efter sin tro. Intet samfundsmedlem kan tvinges enten til økonomisk ydelse eller tilslutning til noget troessamfund.»

Lange: Jeg foreslår at der under posten demokratiske rettigheter tilføies: «Religions- og åndsfrihet».

Alf Myhrer: Jeg anser det uheldig at vi med hensyn til aldersgrensen for stemmeretten binder oss til minimum 21 år, og foreslår tallet sløifet der det står.

Ordstyreren foreslo at de av Meyer, Lange og Myhrer fremsatte forslag blev sendt til redaksjonskomitéen.

Bosse: Jeg advarer mot forslaget fra Meyer og stemmer for avsnittet som det er foreslått av landsstyret.

Tranmæl: Det er intet som skaper så meget vrøvl og intet de andre heller ønsker enn at vi tar dette op. Det fører stikk imot den hensikt vi vil fremme. Forsterk heller det marxistiske og socialistiske opplysningsarbeide, forsterk arbeidet på det felt hvor det kan ha en positiv og nyttig virkning på hele arbeiderklassen! Det er bare det som vil føre frem.

Meyer: Jeg vil bare si at det er Tranmæl, ikke mig, som her avviker fra hvad enhver socialistisk bevegelse hittil har hatt på sitt program.

Ved *voteringen* blev ordstyrerens forslag om oversendelse til redaksjonskomitéen vedtatt enstemmig.

Folkeoplysningen.

Ordstyreren refererte følgende forslag fremsatt av *Wold:*

«Til slutten av næstsiste passus føies følgende: Naturvidenskap, teknikk og samfundslære gis en bredere plass i undervisningen.»

Tothammer: Jeg vilde gjerne sett at fagskolene var ofret mere plass på programmet, og mener at det er nødvendig at så skjer i forbindelse med stortingsgruppens arbeide i de kommende år. Det er av største viktighet at vi får flere fagskoler, bl. a. for den arbeidsløse ungdom, så den ikke kommer ut på arbeidsmarkedet så tidlig og uten fagutdannelse. Fagskolene må videre utvikles derhen at de kan gi all den ledige ungdom i bygd og by en solid faglig utdannelse etter evner og anlegg. La ungdommen gå automatisk over fra folkeskolen til en praktisk arbeidsskole!

Wold begrunnet kort sitt forslag og anbefalte også *Meyers* under samme post.

Stahrhoff: Jeg finner ikke at der under denne post i den form den har er trukket op linjene for en socialistisk skolepolitikk, iallfall slik som Østfold Arbeiderparti har villet ha den formet. Det foreligger i denne materie, foruten fra fylkespartiet, også en uttalelse fra A. U. F.s landsmøte og fra kvinneorganisasjonene i Østfold. Jeg foreslår ikke at Arbeiderpartiet skal programfeste en bestemt skoleordning, men at vi skal forlange at det gæes igang for offentlige midler med utredning av spørsmålet om en utvidelse av folkeskolen med et åttende år, bygget på enhetsskolens grunn, og det herunder tas hensyn til alle muligheter for en slik ordning på et praktisk grunnlag. Jeg optar mindretallets forslag fra partiets skolekomité. Vi har herunder bibeholdt det som stod på det oprinnelige utkast om at den *tekniske og faglige* undervisning må vies særlig oppmerksomhet, og at der skaffes mer plass til naturkunnskap og samfundslære. Forslaget lyder:

«Arbeiderpartiet vil fremme en folkeoplysning som kan skape en sann folkekultur i stedet for den gamle klassekulturen.

Folkeskolen må derfor forbedres og utbygges, så den gir hvert barn anledning til å utvikle sine evner og anlegg, og så vi fortsatt kan hevde en stilling blandt de lengst fremskredne land på folkeoplysningens område.

For å nå dette mål må først og fremst den tvungne folkeskole utvides med et åttende år. Først når skolen beholder barna til 15-års alder blir denne varighet lang nok for et sammenhengende fremadskridende kurs med vesentlige høiere mål enn den nuværende folkeskoles. Arbeiderpartiet krever en allsidig offentlig utredning av denne for folkets fremtid så viktige sak. — Det må være en forutsetning for denne utredning av oppbygningen av skolevesenet også ved en forlengelse av folkeskolen, skal skje på enhetsskolens grunn, og at det tilstrebes en mest mulig ensartet ordning av barneskolen i by og på land.

Arbeiderpartiet krever at skolevesenets administrasjon adskilles fra kirkens og får sitt eget departement.

All videregående utdannelse må være gratis. Ved stipendier må det sørges for at den blir uavhengig av bosted og personlig økonomi. Partiet vil arbeide for utvidelse av skolebespisningen og for at gratis skolemateriell blir fastsatt ved lov.

Det forlanges en modernisering av skolens lærebøker og spesielt en revisjon av lærebøkene i historie.

Naturvidenskap og samfundslære gis en bredere plass, og utviklingen av det faglige og tekniske skolevesen vies en særlig oppmerksomhet. Arbeiderpartiet krever en utvidet støtte til folkebiblioteker og til kringkasting og film i folkeoplysningens tjeneste.»

Ordstyreren refererte videre følgende forslag av *Kr. Nordsvæen*:

«Opgaven for skolens fagkrets må være å få en praktisk skole med tidsmessige leseplaner og lærebøker.»

3dje avsnitt, side 22, hvor det heter: «som først og fremst setter menneskene istand til å klare de nærmeste krav», utgår.»

Strek blev satt.

Steinnes: Stahrfoss' forslag kan være bra, det er jo ikke nytt for oss som har sittet og arbeidet sammen i skolekomitéen, men vi kan ikke få rum for dette inn på et program. Det står i forslaget vårt at der skal være organisk sammenheng mellom grunnskolen og dens overbygning, og det vil og må være et grunnprinsipp. Overfor de øvrige forslag som er fremkommet vedkommende skolen og undervisningen er det meget rett i dem. Men på sett og vis er det samme kommet til uttrykk i innstillingen; den dekker det vesentligste som er sagt av de andre.

Colbjørnssen: Jeg vil foreslå at forslaget fra Stahrfoss blir innsendt til redaksjonskomitéen. Det er meget godt stoff i det som måtte kunne brukes.

Ordstyreren: Hvis landsmøtet ønsker *forandring* i innstillingen, vil jeg foreslå at samtlige fremkomne forslag blir sendt komitéen for å sees på.

Ved *voteringen* blev innstillingen i den foreliggende form vedtatt med stort flertall.

Ordstyreren: Dirigenten foreslår at de øvrige fremsatte forslag oversendes partiets nye centralstyre, slik at det kan se på dem og eventuelt nytte dem ut ved en senere programrevisjon.

Forslaget blev vedtatt enstemmig.

Møtet hevet klokken 14.

Eftermiddagsmøtet lørdag.

Ordstyrer: *Ingv. Rastad.*

Protokollen blev oplet og godkjent.

Fortsatt behandling av arbeidsprogrammet.

Socialpolitikk.

Ordstyreren refererte forslag fra *Wold* om at ordene «og de trygdede» utgikk under punktet om arbeidsledighetstrygd, slik at dette kom til å lyde: Loven om arbeidsløshetstrygd, bygget på tilskudd fra staten, kommunene og arbeidsgiverne blir snarest vedtatt og satt ut i livet. —

Martin Aune: Etter vår opfatning er det ganske feilaktig å legge nogen del av kontingentbyrden når det gjelder denne trygd på de trygdedes skuldre. Fagkongressen uttalte at loven må fremmes på det

grunnlag at byrdene fordeles på stat, kommune og arbeidsgiver. Da vi i sin tid arbeidet for innførelse av syketrygd var også partiets prinsipielle standpunkt at de trygdede skulde være fritatt for omkostningene ved denne oprettholdelse. Det var riktig ut fra vårt samfundssyn, og det samme bør hevdes uavkortet når det gjelder den forsikring det her er tale om. Vi er også imot at *kommunene* skal belemres med nogen ytterligere del av bundne utgifter. I tilslutning til det optar jeg på vår partiavdelings vegne forslag om at setningen endres til: *staten og arbeidsgiverne.*

Ordstyreren: Wold har efter dette trukket sitt forslag tilbake.

Ingv. Johansen: Her er et punkt om 6-timersdagen. En effektiv forkortelse av arbeidstiden er vel dagens mest brennende spørsmål. Det er et krav som er så berettiget og må komme frem med sådan kraft og styrke at de som ikke forstår betydningen av det er heller ingen god socialist. Arbeidsløshetens forbandelse setter arbeider op mot arbeider. Vi plikter å ta *hvilken som helst* innsats for en effektiv forkortelse av arbeidstiden. Og det kan bli spørsmål om å gå enda lengere ned enn til 6 timer. Jeg vil si til dere: Grip i deres egen barm og still dere ansikt til ansikt med sakens alvor, og la oss love at alt vi kan gjøre skal vi gjøre for denne sak. All kraft inn på løsningen av 6-timersdagen!

Josef Larsson: Jeg hadde ventet å skulle få høre *nogen* flere talere som hadde interessert sig for dette noget mer. Det som burde være det viktigste i debatten på dette landsmøte var hvorledes vi skulde bekjempe arbeidsledigheten. De økonomiske problemer som vi der støter på, burde kanskje ha krevet vel så bred plass som de prinsipielle betraktninger om partiets ideologiske stilling. Jeg peker som representant for jernindustriens arbeidere på de skibsbestillinger som er gjort i utlandet av norske redere. Man kan konstatere at den fedrelandskjærlighet som øver en bestemmende innflytelse her går — når vanskelighetene melder sig — den motsatte vei av hvad man skulde vente. Det er mulig at partiet på dette område kunde gjøre noget mer innsats enn der hittil er gjort. Stillingen har vel vært noget av den samme innen andre industrier som er rammet sterkt av arbeidsledigheten. Det er bra å ha våre teorier i orden, helt utmerket; men når tiden er slik som idag skulde vi ikke være så bange for om vi skulde komme litt i konflikt med de spesifikke rette linjer vi har trukket op, når vi dermed mener å kunne rette på forholdene og støtte den industri og de bedrifter som fører en konkurransekamp med utenverdenen. Jeg vil nevne når det gjelder jernindustrien at neppe nogen annen industri fører så stor virksomhet med sig utover som den gjør, når den er i sving. Det er om å gjøre at våre partiinstanser søker å utnytte de mere skjulte muligheter, om jeg så skal si, som man har. Det er et punkt her om industrireisning og om igangsettelse av de hjul som står stille. Spørsmålet er hvordan man, *før* man kommer til makten, kan gå til en realisasjon av dette. Jeg tror at i mange tilfelle er bedriftene stillet slik at det gir mulighet for at vi også skal kunne få den kontroll som vi er interessert i, når vi skal støtte op på disse felter. Kan dette landsmøte gi impulser

til praktisk tiltak her, da først får dette punkt av arbeidsprogrammet sin verdi, og jeg håper det vil skje.

Tranmæl: Anne henviste til at også fagkongressen har hatt arbeidsløshetsstrygden til behandling. Kongressen fastslo at vi måtte regne med bidrag til oprettholdelse av trygden både fra stat og kommuner og arbeidsgivere, og at også arbeiderne måtte tas med. Ut fra de forutsetninger har også stortingsgruppen arbeidet. Enda vil vanskelighetene bli store nok ved gjennomførelsen.

Arbeidstidens forkortelse er nevnt. Det er knapt nogen sak av den viktighet som en effektiv forkortelse av arbeidstiden — 6 timer til å begynne med, som vi har slått fast i programmet, og siden går vi videre. Men hvis man stiller sig på det standpunkt å kreve full kompensasjon med det samme, er det ensbetydende med at intet blir gjort. *Vil* man ned til en kortere arbeidstid, må man gå til å følge en annen aksjonslinje enn som hittil har vært fulgt. Og det får våre faglige instanser, verkstedklubbene og fagforeningene i første rekke, ta sig av. Da vil man også efter hvert tilkjempe sig den kompensasjon som er både berettiget og nødvendig.

Aune: Vi bygger i vårt forslag nettop på kongressens beslutning av 1931. Jeg vet ikke hvor man har hentet sig den bemyndigelse at også de *trygdede*, arbeiderne, skal tas med.

Ved alternativ votering mellem landsstyrets innstilling og Aunes endringsforslag blev *innstillingen* vedtatt med stort flertall.

Edruelighetsarbeidet.

Johs. Stubberud: I noten til edruelighetsposten heter det at resultatet av folkeavstemningen skal være «bindende som grunnlag for den endelige avgjørelse i kommunestyret». Vi behandlet dette i Narvik, og det er ikke for meget å si at det reiste sig en storm mot denne noten. Narvik er en av tørrlagte kommuner. Vi tenkte oss da til den situasjon at om der av borgerne i bystyret blev forlangt holdt en folkeavstemning og denne skulde vise et svakt flertall i deres favør, hvordan vilde så stillingen bli i bystyret, hvor vi sitter med et sterkt flertall? Man vilde ikke kunne få det til uten å tvinge organiserte avholdsfolk til å stemme mot sin overbevisning. Ut fra dette var det et meget stort flertall i Narvik Arbeiderparti som holdt på at siste punkt i posten og hele noten burde strykes. Det blev dog ikke vedtatt å fremme forslag herom i den form til landsmøtet, men derimot en tilføielse gående ut på at man ikke skulde *tvinge* dem til å innta en slik stilling og derved bringe partiet og de organiserte avholdsfolk i motsetningsforhold til hverandre. Jeg vil derfor fremsette følgende forslag:

«Det henstilles til redaksjonskomitéen å finne frem til en form for noten til avholdsposten slik at den ikke støter sympatiserende avholdsfolk bort fra partiet.»

Tranmæl: Forslaget fra Stubberud blev behandlet i landsstyret, men man fant ikke å kunne gå med på det. Hensikten med å anvisе folkeavstemning er jo, for en del, å trekke disse spørsmål ut av den almindelige partistrid, slik som det er blitt gjort i Stavanger. Men

skal man gi plass for en slik folkeavstemning, er det soleklart at vi bøier oss for resultatet, og da til *begge* sider. Det er ganske inkonsekvent å gå til nogen som helst særbestemmelse for de som står i avholdsorganisasjonene. Man har heller ikke sett, f. eks. i Oslo, at avholdsfolk har nogen vanskelighet for å bøie sig for partiets beslutninger; de står over *alle* andre beslutninger.

Ved *voteringen* blev Stubberuds forslag om en henstilling til redaksjonskomitéen forkastet mot nogen få stemmer.

Derefter blev edruelighetsposten og den tilknyttede note vedtatt enstemmig. I posten inngår følgende setning som ikke var medtatt av landsstyret i det utsendte forslag: *Privatøkonomiske interesser i rusdrikktilvirkning og omsetning fjernes*. Likeledes sløifes i *noten* følgende som var innskutt i det oprinnelige forslag: «av f. eks. en tredjedel av kommunestyrets medlemmer.»

Rettsvesen.

Landsstyrets forslag til post om rettsvesen på arbeidsprogrammet blev vedtatt enstemmig uten debatt.

Kommunene.

Aune: Det uttales i denne post at «partiet vil sette en stopper for overføring av byrder fra Staten til kommunene.» Ja, det skulde bare mangle om man ikke skulde gå så langt! Det er imidlertid ikke nok. Staten bør f. eks. bære utgiftene til vårt skolevesen helt og fullt og også overta andre bundne utgifter som nu påhviler kommunene. Nord-Troms Arbeiderparti foreslår derfor følgende endret ordlyd:

«*Partiet vil arbeide for at Staten overtar alle kommunenes bundne utgifter, og hevde*» o. s. v. som det heter videre i posten.

Videre foreslår vi følgende *tillegg*:

«Kommunalbanken styrkes for å kunne gi langsiktige billige lån til kommunene for å komme over i økonomisk ordnede forhold.»

Den økonomiske utjevning kommunene imellem skattemessig burde også være tatt med. Men det får vi håpe kommer i neste omgang.

Jens Teigen: Jeg kan ikke skjønne at Aune har overtenkt det første forslag. Skal Staten overta alle utgiftene kommer den også til å overta administrasjonen og det hele. Og etter de erfaringer kommunene har gjort, skulde man vel ikke ha grunn til å sette *det* op som noget ønskerdig. Jeg tror ikke erfaringen innbyr til nogen fortsettelse ad den vei. De kan heller ikke være i overensstemmelse med det kommunale selvstyre.

Nordanger: Jeg tror heller ikke at det forslag fra Nord-Norge er vel gjennemtenkt. Forholdet er jo det at når det f. eks. gjelder skoleutgiftene betaler jo Staten det aller meste av disse utgifter til Nord-Norges kommuner og til de vanskeligstilte kommuner for øvrig. Å si at det alt sammen skulde føres over på Staten vilde først og fremst bli til fordel for de økonomisk *bedre* stilte kommuner. Det vilde være et brudd med det vi har hevdet og i *strid* med våre interesser.

Når vi er gått inn for spørsmålet om løsning av de bundne utgifter

her i programmet er det ut fra de forhold vi er oppe i. Det foreligger et forslag som Arbeiderpartiet vil ta standpunkt til ut fra de synsmåter vi har hevdet både når det gjelder forholdet kommunene imellem og mellom kommunene og Staten.

Forslaget om at Kommunalbanken skulde innrette sig på å yde billige driftslån til kommunene må jeg bestemt advare mot. Gjennomført vilde det være det samme som å gjøre Kommunalbanken til en kommunal søppelkasse, som det er sagt. Det vil iallfall være noe helt annet enn det vi har hevdet tidligere.

Aune: Jeg gjør oppmerksom på at det er de *bundne* kommunale utgifter vi har talt om. Selv om kommunene lettes for disse ved at de føres over på Staten får kommunene sandelig nok av utgifter allikevel. Landsstyrets forslag er i strid med det landsmøtene tidligere har sagt, at Staten skal overta de lovbundne utgifter. Det skal altså nu *frafalles*. Med hensyn til Kommunalbanken gjør Nordanger sig skyldig i en forvanskning av vårt forslag. Vi har ikke talt om billige driftslån, men billige lån til kommunene for å bringe sin økonomi i orden. Og det er noget annet.

Ved alternativ votering mellom landsstyrets innstilling og Aunes forslag til endring blev *innstillingen* vedtatt mot nogen få stemmer.

Det av Aune fremsatte tilleggsforslag vedkommende Kommunalbanken blev forkastet likeledes mot få stemmer.

Økonomisk politikk.

Arbeidsledighetens bekjempelse.

Ingv. Johansen: Jeg har stilt forslag om at følgende setning utgår av arbeidsprogrammet: «Videre industrialisering gjennom utbygging av de nuværende og reisning av nye industrier og nasjonaløkonomisk viktige enkeltbedrifter.» Jeg finner ikke å kunne forsvare å være med på en så meningsløs post som den der. Den er også overflødig der den står.

Colbjørnsen: Jeg skjønner ikke at det punkt er overflødig og dekkes av noget annet punkt. Det er ganske klart at i dette innledningspunktet trekker man op så å si generallinjen for den økonomiske politikk, og i de følgende punkter er det spesifisert mere utførlig. Men det vil være naturlig hvis man skal debattere det, at man da tar debatten om industrireisning under det neste punkt, som handler om industrien, planlegning og forskning. Jeg vil bare si her at det kan ikke være en socialistisk oppgave her i landet bare å beskjefte sig med bureising, jorddyrking o. s. v. og la industriens problemer ligge. I Russland er industrien det *centrale* problem. Foreløbig skal jeg innskrenke mig til det.

Haslund: Det er beklagelig å skulle få delt op denne debatt under to punkter. Jeg har for min del et forslag til det neste punkt, som Colbjørnsen nevnte. Disse romantiske innslag mener jeg er skadelige og svekker det sterke og solide arbeidsprogram vi ellers har. Jeg vil som sagt forbeholde mig å fremsette et forslag når vi kommer til neste punkt.

Frisak: Jeg støtter det fremsatte forslag. Det er meningsløst å sette den foreslåtte setning inn i arbeidsprogrammet all den stund vi er overbevist om at det kapitalistiske samfund *ikke makter* å gjennomføre noget system med planøkonomi.

Meyer: Det kan ikke være nødvendig å ta debatten i to deler, idet det er temmelig nøiaktig de samme ord som går igjen på begge steder.

Ordstyreren: Vi kan diskutere de to punkter under ett. —

I det følgende ordskifte gikk debatten sammen om de to første punkter under økonomisk politikk: *Arbeidsledighetens bekjempelse og Industri, planlegning og forskning.*

Meyer (fortsetter): Vi har her det punkt i arbeidsprogrammet som uten sammenligning har vært drøftet mest. Og vi er her, så vidt jeg kan skjønne, i ferd med å slå inn på en *ny linje*, som jeg i likhet med Haslund tror er romantisk og en ren illusjonspolitikk, som ikke kan føres frem i praksis. Er *det* et brennende spørsmål som kan avhjelpe arbeidsledigheten å gå inn for en statskapitalistisk reisning av nye bedrifter i Norge — er det en aktuell oppgave for oss å ta op nu? Det er ikke en industriproduksjonskrise vi har, men en avsetningskrise, en *fordelingskrise*. Jeg er forbauset over at dette punkt i programmet er blitt stående ved landstyrets behandling etter all gjennomgåelse som har funnet sted. Jeg medgir at det nu bare er restene tilbake av det fantasiprogram som var opstillet først av Colbjørnsen. Men selv de restene burde vi nu se å bli kvitt.

Colbjørnsen: Jeg vil si at det er ganske merkelig å høre de sterke ordene nu fra Meyer og fra Haslund tidligere. Er det nogen arbeidsledighetspolitikk det å anvise de ledige i Oslo til bureising i avdalene eller hvor som helst? Nei, *det* er romantikk, det.

Vi er kommet inn i en ny periode, som er karakterisert i det prinsipielle program. Den permanente krise er blitt den *normale*. Vi har fått en industriell reservearmé som her i Norge går op i en ganske stor procent av den samlede arbeiderklasses tall. Og der er årlig en stor tilvekst i den arbeidsdyktige befolkning. Hvilke arbeidsmuligheter har vi da, hvad er det vi skal beskjeftige oss med? Bortsett fra de offentlige virksomheter og anlegg faller vi vesentlig tilbake til industrien og jordbruket. Industrireisningen har vært viet alt for liten oppmerksomhet hos oss. Vi har gått inn for bureisingen. Det har vært god folkelig politikk i Norge. Men det er ikke *socialistisk* politikk — å gjøre den til alfa og omega for arbeiderpolitikken hører intet sted hjemme. Hvis det er noget område hvor det private initiativ har spillet fallitt og hvor det samfundsmessige initiativ trenger å settes inn, er det på det *industrielle* område. Og det er på det rene at en videre utvikling av industrien til en ganske annet omfang enn den idag har, ikke kan tenkes uten samfundsmessige tiltak. I hjemmeindustrien har vi overordentlig store muligheter. Vi har her en betydelig import som kan og bør dekkes ved innenlandsk produksjon. Larsson var inne på jernindustrien, vesentlig skibsbyggingen. For *hele* jernindustrien gjelder det at den bare kan utvikles gjennom samfundsmessig initiativ i Norge. I tekstilbranchen og andre er det likeledes et overordentlig behov til stede. Og det tilsier at man setter virksomheter i gang.

Dessverre er det ikke anledning til å komme inn i detalj på spørsmålene. Men jeg vil peke på at den naive forestilling om at det er nok industri i Norge, og at det private initiativ kan klare det, den er helt igjennom tåpelig. Vi må også se på den politiske betydning av dette med industrialiseringen. Vi er snart kommet til det forhold at for hver *to* industriarbeidere er det én detaljhandler. Med en *slik* social sammensetning kan man skyte sosialiseringen hen i det blå. Ved en utvidelse derimot over hele linjen, i organisasjonen av jordbruk som industri, og med øket kjøpekraft til følge, vil vi arbeide oss over på et annet plan. Vi skal selvfølgelig gjøre alt for å opprettholde det nuværende bedriftsliv — jfr. vårt kriseprogram. Men det alene kan ikke avskaffe den permanente arbeidsledighet plus tilveksten. Vi skal overta de bedrifter som det er *fordelaktig* å overta. Men det er ellers spørsmål som må skytes hen i fremtiden når sosialiseringen kommer frem til praktisk drøftelse.

Det er spurt om dette med industrireising og den økonomiske politikk i arbeidsprogrammet er et agitasjonsprogram, eller om det skal søkes gjennomført i 3-årsperioden. Dertil vil jeg svare, at det er med dette som med kampen om 8-timersdagen. Det gjelder det vi vil ha gjennomført og konsentrere vår virksomhet om når vi kommer frem til makten, men programmet skal *også* virke til opslutning om og ny styrke for partiet og dermed legge grunnen for det kommende.

Det er ikke landsstyret og programkomitéen som er romantikere her eller «utopister». Derimot rammer det godt det syn som er uttrykt i slagordet «tilbake til jorden». For det er en borgerlig utopi; en reaksjonær utopi.

Haslund: Colbjørnsen undser sig ikke for en hel del demagogisk snakk om at vi, som ikke er enig med ham, mener at den nuværende private industri er trygg og sund. Nei! Og vi vil ha *kontroll* med den. Der snakkes som om hele arbeiderklassen skulde være gått inn for den romantiske industripost uten videre fordi om fylkesmøtene ikke stemte den ned. Colbjørnsen kan imidlertid være forvisset om at vi skal være meget interessert i alt han gjør, så lenge han holder sig på jorden. Men ellers må vi ha rett til å si fra.

Jeg optar forslag om at følgende tirade utgår under punktet Industri, planlegning og forskning:

«En omfattende planmessig industrireising under samfundsmessig kontroll, med det formål for øie å dekke behov som ikke tilfredsstillende dekkes av den nuværende industri eller som man må regne med vil øke.»

Når jeg stemmer for setningen «videre industrialisering» o. s. v. i den foregående post legger jeg *ikke* det i det som Colbjørnsen gjør, men det som uttrykker partiets almindelige opfatning.

Jørgen Dahl: Jeg anbefaler innstillingen fra landsstyret. Det må stå klart at den eneste måte hvorpå vi under de forhold som hersker, kan reise en rekke nye, store bedrifter i Norge er på statskapitalistisk vei. Skal vi få grunnlaget lagt for en nasjonal jern- og stålverksproduksjon og få jernarbeiderne i beskjæftigelse kan det ikke skje på annen måte. Tar man dette viktige pointet ut, hvad har vi da å by de arbeidsløse? Det blir vesentlig uproduktive ting. Når Meyer sier at

det som står igjen er bare restene av det opprinnelige forslag som kom fra programkomitéen, er det en fullstendig forvrengning. Hovedlinjen i forslaget er bevart; at man av praktiske grunner har konsentrert sig er en sak for sig. Men *innholdet* er igjen. Jeg henstiller til landsmøtet at det så enstemmig som mulig sørger for at disse ting ikke blir tatt ut av programforslaget.

Drogseth: Vi skal vedta en uttalelse om at det kan gjennomføres en planøkonomi under samfundets kontroll i det kapitalistiske samfund. Vi kunde like gjerne si at skjærtorsdag faller på langfredag. Den attest bør det kapitalistiske samfund ikke få. Ellers er arbeidsprogrammet godt oppbygget. Det kapitalistiske produksjonsliv er preget av kaos, og det er nødvendig at arbeiderklassen tar makten for å hitføre en systemforandring. Men det er også nødvendig at vi ikke går ut i valgkampen og i vårt organisasjons- og agitasjonsarbeide med illusjoner og opfatninger som ikke vil vise sig holdbare. Om tre år til kan vi da eventuelt snakkes ved igjen. Arbeiderklassen trenger hele makten for å gjennomføre sin planøkonomi, men før får vi den heller ikke.

Frisak: Det er i dette spørsmål to opfatninger som står i strid med hverandre. Og jeg er ikke i tvil om at den sosialistiske *ikke* representeres av Colbjørnsen.

Torp foreslo strek, og samtidig at taletiden for de efterfølgende punkter blev satt til inntil 3 minutter.

Forslaget blev vedtatt enstemmig.

Søren Hagen: Jeg stemmer for innstillingen. Det er ikke for tidlig at det kommer frem — det er godt *alt sammen*.

Colbjørnsen: Det står ikke noget sted at man skal «gjennomføre full planøkonomi under kapitalismen». Når enkelte talere her har villet tillegge landsstyret og mig en slik opfatning, er det noget vrøvl. Man har vanskelig for å finne ord for å polemisere med den slags.

Torp: Jeg kan ikke se nogen grunn til å foreta nogen forandring, selv om det kan sies at det samme kommer igjen på to steder. Det *første* avsnitt er en hovedinnledning, som opsummerer det som senere er utformet og gjentatt under de enkelte punkter. Jeg vil tilråde landsmøtet å fatte beslutning overensstemmende med landsstyrets innstilling.

Ved *voteringen* mellem landsstyrets innstilling og de to endringsforslag blev innstillingen vedtatt med stort flertall.

Jordbruket.

Torp (redaksjonskomitéens formann): I forbindelse med denne sak har Bosse foreslått at landsmøtet nedsetter en spesiell småbrukerkomité på 5 medlemmer, med nærmere angitt oppdrag. Jeg minner om at dette spørsmål tidligere har vært behandlet på flere fylkesmøter, bl. a. på Opland Arbeiderpartis kommunalkonferanse allerede ifjor. Det blev der henstillet til centralstyret å ta de spørsmålene op til utredning, og centralstyret nedsatte i samråd med stortingsgruppen en komité til å arbeide med dem. Denne komité har avgitt en foreløbig innstilling til centralstyret, hvori den konkluderer med følgende:

«Centralstyret gis i oppdrag i samråd med Arbeidernes faglige Landsorganisasjon å ta op til inngående drøftelse spørsmålet om småbrukernes faglige organisasjon og i forbindelse hermed også omsetningsmulighetene for deres produkter.»

Ved siden av dette har Bosse også innsendt en lang betenkning med utarbeidet lovforslag til en slik organisasjon. Forslaget har vært forelagt sekretariatet, som har oversendt det til centralstyret, og det danner da grunnlaget for komitéens videre arbeide.

Jeg skulde anta at landsmøtet kunde vedta det av komitéen fremsatte forslag, og dermed skulde den komité som det er fremsatt forslag av Bosse om bortfalle.

Bosse: Colbjørnsens uttalelse idag vidner om en mangel på forståelse for landsens forhold som er — mildt sagt — fremtredende. Landbefolkningen er blitt proletarisert fordi den ikke har fått den hjelp den trenger til å oprettholde sine småbruk, slik at det kunde hindre at den helt gikk til bunns. — Når jeg har foreslått nedsatt en komité som nevnt anser jeg det tryggest og riktigst at den komité blir nedsatt av landsmøtet. Jeg fastholder derfor forslaget om en landsmøtevalgt komité på 5 medlemmer som tar op de spørsmål som henger sammen med småbrukernes saker, og som forelegger sin innstilling for centralstyret. Det vil være en konsesjon til landbefolkningen og også til de mange av fiskeribefolkningen som har sitt småbruk ved siden av. Man kan da gå ut fra at den komité som blir valgt blir det rådgivende organ som står i kontakt med hele landbefolkningen.

Braathen: Jeg forstår ikke formannens motiver for ikke å kunne gå med på at landsmøtet nedsetter en slik komité. Det som interesserer mig mest er den faglige organisasjon, som kan ta op de økonomiske spørsmål for småbrukerne og jordbrukerne. Jeg forstår Torps innlegg slik at han oppfattet et slikt forslag som et mistillitsvotum. Og da må vi finne en annen form. Skal man ikke vedta Bosses forslag, må man iallfall gå så langt som til å si at *samarbeidskomitéen* mellom partiet og Landsorganisasjonen får utrede de spørsmål. Vi kan også ta op de spørsmål *uten* partiets bistand, men vi ønsker ikke det. Jeg stiller forslag om at spørsmålet skal utredes av den mellom partiet og Landsorganisasjonen oprettede samarbeidskomité.

Colbjørnsen: Bosse har fått et ganske feilaktig inntrykk av hvad jeg sa om jordbruket. Jeg har fremholdt at i og med jordbruksprogrammet måtte vi også ha et tilsvarende *industriprogram*. Ellers vilde det hele henge i luften. Jeg har også deltatt i utarbeidelsen av det punkt som foreligger her. Så hans klander kan jeg si er uberettiget.

Tranmæl: Bosse talte om fiskerne også. Det lå nær å stanse ved det. Det er oplyst at saken er under arbeide, idet det er nedsatt en komité til å beskjeftige sig med den. Videre er det gitt at når det gjelder den faglige side av spørsmålet vil man undersøke og behandle dette i fellesskap med samarbeidskomitéen. Det må vel være den mest betryggende form. Det er ingen meningsforskjell om å få disse saker videre utredet, og at man også går inn på organisasjonslinjen. Men spørsmålet

er ikke så enkelt at man kan ta stilling idag. Da skulde det være overflødig å ha mere vidnesbyrd i det spørsmål.

E. Hernes frafalt.

Bosse: For å gjøre en lang sak kort kan jeg erklære at jeg går over til Braathens forslag; det kunde vel da bli enstemmig.

Ordstyreren: Det er en serie av forslag her. Det først fremsatte forslag av *Bosse* er tatt tilbake til fordel for Braathens, som er sålydende: *Bosses* forslag *oversendes* den mellem partiet og Landsorganisasjonen oprettede samarbeidskomité.

Votering: Braathens forslag blev vedtatt enstemmig.

Torp refererte på ny det av partiets småbrukerkomité stilte forslag, som han foreslo vedtatt som *beslutning av landsmøtet*.

Votering: Forslaget blev enstemmig vedtatt.

Ordstyreren: *Førre*, *Haugesund*, har foreslått sløifet avsnittet: «Småbrukere og bønder som får bidrag eller billige lån, må være med i de samvirkelag som finnes i deres bygd, undtagen ved fritagelse i særlige tilfelle.»

Førre: Jeg vil kort begrunne forslaget med at det må ikke være nogen betingelse for støtte at man står i Melkecentralen. Ellers kommer man ut på et skråplan som vil skade oss i forskjellige distrikter i landet. Det samme gjelder under fiskeriposten.

Hognestad: Det må bero på en misforståelse av *Førre*, idet det ikke er tvungen organisasjonsplikt. Jeg oprettholder forslaget.

Ved *voteringen* blev innstillingen vedtatt uforandret — for den foreslåtte dissens' vedkommende med stort flertall, for øvrig enstemmig.

Skogbruk.

Landsstyrets innstilling blev enstemmig vedtatt.

Gjeldsspørsmålet.

Heller ikke her forelå det avvikende forslag, og posten blev vedtatt enstemmig.

Fiskeriene.

Vikre: Det har vært lagt et stort arbeide på å få et godt jordprogram. Men jeg kan ikke medgi at det er gjort så meget for fiskerne. Jeg har et par forslag til endringer å fremsette. Det ene går ut på at det efter annet avsnitt settes følgende:

«Statsbidrag og billige lån til anskaffelse av båter og fiskeredskaper.

Fiskeribanken styrkes og utvides, så den kan yde lån til innkjøp av fiskefartøier og redskaper i større utstrekning enn hittil.»

Og videre:

«Gjeldsnedskrivning for fiskere efter samme linje som for jordbrukere. Som vilkår for bidrag eller billige lån kreves medlemskap i fiskernes samvirkeorganisasjoner *hvor dertil er anledning*.

Likeså kreves garanti mot ny pantsetning.»

Det siste forslag er en endring av siste avsnitt i landsstyrets forslag. Det er opplyst at bare 13 pct. av de fiskere som deltar i storsild- og vårsildfiske kan bli medlemmer av Stor- og Vårsildlaget, slik som lagets lover nu er. Man må være redskapseier for å være medlem; resten er avskåret fra å tilhøre sin egen organisasjon. Da er det umulig å sette som betingelse for bidrag at de *skal* være medlemmer, hvorfor jeg har foreslått innskutt: «hvor dertil er anledning.»

Ingebrigtsen: Jeg støtter forslagene, også den siste tilføielse — selv om det der kan være under noen tvil.

Ordstyreren: For å spare tid vil jeg foreslå at Vikres forslag blir oversendt redaksjonskomitéen forsterket med Vikre og Ingebrigtsen.

Forslaget blev enstemmig vedtatt.

Samferdselsmidler.

Aune: Her har landsstyret brutt med en linje i partiet. Det tales i forslaget om «planmessig samarbeide mellom de statsunderstøttede dampskibsselskaper.» Det skal altså være partiets linje når det gjelder vår kommunikasjonspolitikk! Før var linjen den at Staten skulde overta dampskibsfarten, likesom den eier og driver jernbanen. Staten må nu årligårs ut med 5—6 millioner kroner til opretthold av de private selskaper. Det må da bli et klekkelig overskudd. Jeg tror ikke partiet er tilstrekkelig opmerksom på dampskibsfartskomiteéns innstilling som blev avgitt for et par år siden — særlig mindretallets forslag, som angir retningen for Statens overtagelse.

En annen ting som er mer ny av dato, er spørsmålet om kommunenes drift av dampskibsekspedisjoner. Kommunene leter med lys og lykt etter skatteobjekter. Her er et område hvor de kan iallfall forsøke å gjøre sig gjeldende.

Det vi foreslår i dette tilfelle er at den passus jeg citerte endres til å lyde: «*Staten overtar dampskibsfarten på kysten*», og at det samme avsnitt tilføies: «*De åpnes adgang, om nødvendig ved lov, for kommunene til å overta dampskibsekspedisjoner.*»

E. E. Rudlang: Jeg vil ha et tillegg, som lyder: «*Utbygging av Norges vannfall*», og foreslår det satt foran ordet «elektrisering» i næst-siste punktum.

Efter bemerkninger av *Alfons Johansen* uttalte *ordstyreren* at han vilde foreslå alt sendt til redaksjonskomitéen.

Colbjørnsen: I tilfelle postens oversendelse til komitéen vil jeg foreslå sådan tilføielse: «*Planmessig samarbeide mellom jernbanene og bilrutene, eventuelt gjennom opprettelse av et eget trafikkdepartement.*»

Ved *voteringen* blev samtlige fremkomne forslag besluttet sendt til redaksjonskomitéen.

Efter at et forslag av *ordstyreren* om at landsmøtet skulde gå videre i behandlingen og gjøre sig ferdig med de resterende poster på arbeidsprogrammet var forkastet, blev møtet hevet klokken 19.

Søndag 28 mai.

Ordstyrer: *Johan Nygaardsvold.*

Møtet blev satt klokken 9 med oplesning og godkjenning av protokollen.

Fortsatt behandling av arbeidsprogrammet.

Ordstyreren refererte postene: *Finans- og skattepolitikk, Penge- og kredittpolitikk, Handelspolitikk og Utenrikspolitikk.*

Ved særskilt votering over hver blev postene vedtatt enstemmig etter landsstyrets forslag. I posten Finans- og skattepolitikk hadde redaksjonskomitéen foreslått sløifet næst siste punktum, sålydende: «Fiskaltollen på sukker og kaffe nedsettes», idet komitéen henviste til punktet Handelspolitikk, siste avsnitt. Landsmøtet sluttet sig hertil uten bemerkning.

Redaksjonskomiteens innstilling.

Det prinsipielle program.

Oscar Torp, komitéens formann: Redaksjonskomitéen hadde et møte igår, og jeg skal fremlegge dens innstilling til de forskjellige forslag som er blitt oss oversendt.

Det første forslag som komitéen har behandlet, var det som blev fremsatt av Olav Scheflo om å foreta en redaksjonsforandring i det *prinsipielle program* gående ut på å flytte et bestemt avsnitt fra post IV til innledningen. Etter den behandling programmet har fått, med den praktisk talt enstemmige tilslutning landsmøtet har gitt landsstyrets innstilling, finner redaksjonskomitéen ingen grunn til å foreta nogen endring her. Komitéen kan heller ikke tilråde at det inntas i det prinsipielle program en uttalelse om «Krisehjelpen» som Scheflo har foreslått; den henviser for øvrig til den særskilte innstilling som foreligger i dette spørsmål fra den spesialkomité som er nedsatt.

Votering: Komitéens forslag som referert, hvorefter *landsstyrets innstilling opprettholdes uten forandring*, blev vedtatt enstemmig.

Arbeidsprogrammet.

Demokratiske rettigheter.

Torp: Til dette punkt forelå to forslag: Et av Alf Myhrer om at «21 år» utgår, og et av Lange om at ordene «Religions- og åndsfrihet» føies til efter ordet «pressefrihet». Komitéen har ikke kunnet anbefale disse forslag til vedtagelse. Med hensyn til Langes forslag mener vi at de ord som inneholdes i programmet gir den tilstrekkelige bredde for den tanke Lange har tenkt å innføre. Heller ikke finner man å kunne tilråde Myhrers forslag til endring. Komitéen foreslår derfor at disse forslag *ikke godtas.*

Oksvik: Jeg tror det er klokt å vedta Langes forslag. Lange er ikke kommet til stede, og jeg vil opta hans forslag.

Ved *alternativ votering* mellom komitéens innstilling og Langes forslag, optatt av Oksvik, blev Langes forslag vedtatt med stort flertall. Wold optok forslaget fra Meyer.

Ved *alternativ votering* blev redaksjonskomitéens innstilling vedtatt med stort flertall.

Innstillingen om å bibeholde «21 år» i programmet blev vedtatt uten dissens.

Folkeoplysningen.

Under denne post hvor *Haakon Meyer* hadde foreslått vedtatt en spesiell kirkepost, innstilte komitéen på forkastelse av forslaget.

Innstillingen blev ved *voteringen* vedtatt mot nogen få stemmer.

Av *Kr. Nordsveen* var foreslått sløifet ordene «som først og fremst setter menneskene i stand til å klare de nærmeste krav.» *Redaksjonskomitéen* foreslo avsnittet gitt følgende formulering:

«Opgaven for skolenes fagkrets må være å få en praktisk skole med tidsmessige leseplaner og lærebøker. Snarlig revisjon» o. s. v. som i innstillingen.

Ved *voteringen* blev komitéens forslag vedtatt enstemmig.

Fiskeriene.

Av *Vikre* var foreslått at det efter 2. avsnitt skulde inntas følgende:

«Statsbidrag og billige lån til anskaffelse av båter og fiskereds-kaper. Fiskeribanken styrkes og utvides, så den kan yde lån til innkjøp av fiskefarkoster og redskaper i større utstrekning enn hittil.»

Redaksjonskomitéen foreslo dette bifalt, og komitéens innstilling blev vedtatt enstemmig.

Videre var av *Vikre* foreslått følgende endring i siste avsnitt:

«Som vilkår for bidrag eller billige lån kreves medlemskap i fiskernes samvirkeorganisasjoner hvor dertil er anledning. Likeså kreves garanti mot ny pantsetning.»

Komitéen foreslo dette bifalt.

Aune advarte mot å vedta denne tilføyelse og optok den oprinnelige innstilling.

Førre og *Dahlø* anbefalte redaksjonskomitéens forslag.

Ved *voteringen* blev komitéens forslag vedtatt mot 1 stemme.

Samferdselsmidler.

I anledning av det fremsatte forslag fra *Colbjørnsen* i møtet igår foreslo redaksjonskomitéen at innledningen til posten blev gitt sådan formulering:

«Landets samferdselsmidler utbygges i langt hurtigere tempo enn hittil, og der etableres det best mulige samarbeide innen de forskjellige grener av kommunikasjonsvesenet. Dette er nødvendig.» o. s. v. som i innstillingen.

Ved *voteringen* blev forslaget vedtatt enstemmig.

I anledning av *Rudlangs* forslag om å tilføie ordene «utbygning av Norges vannfall» henviste komitéen til at dette var inntatt under

arbeidsprogrammets post om arbeidsledighetens bekjempelse, og at det således ingen tilføielse var nødvendig å foreta.

Landsmøtet sluttet sig enstemmig hertil.

Av *Aune* var foreslått inntatt følgende: «Staten overtar dampskibsfarten på kysten», samt: «det åpnes adgang til, om nødvendig ved lov, for kommunene å overta dampskibsekspedisjonene.»

Komitéen foreslo dette forslag ikke bifalt. Derimot innstilte den at ordene «bl. a. ved planmessig samarbeide mellom de statsunderstøttede dampskibsselskaper» utgikk av posten.

Ved *voteringen* blev innstillingen vedtatt mot 2 stemmer.

Torp: Til særskilt behandling hadde vi det av *Stahrfoss* optatte forslag fra mindretallet i partiets skolekomité vedrørende posten folkeoplysningen. Vi foreslår dette *oversendt det nye centralstyret* til iakttagelse.

Ved *voteringen* blev oversendelsen vedtatt enstemmig.

Torp: Dessuten er det et forslag komitéen gjerne vil ha med i landsmøtets protokoll. Vest-Agder Fylkes Arbeiderpartis årsmøte vedtok to forslag som de valgte representanter blev pålagt å fremme under *lovene*. Schefflo var ikke til stede da vi hadde revisjonen av partiets lover til behandling, og representantene fikk ikke anledning til å opta forslaget. Forslagene går ut på en endring i § 2 om å gi andre foreninger enn de som her er nevnt adgang til kollektivt å tilslutte sig partiet. Det er gjort henvendelse i saken til mig, og redaksjonskomitéen som er blitt forelagt den, var igår enstemmig om å foreslå at landsmøtet oversender de to forslag til den samarbeidskomité som er felles for partiet og landsorganisasjonen.

Ved *voteringen* blev forslaget om oversendelse til samarbeidskomitéen vedtatt enstemmig.

Det av *Ewald Bosse* fremsatte forslag til ny formulering av posten om *jordbruket* blev efter forslag av redaksjonskomitéen besluttet oversendt centralstyret til iakttagelse.

Partiets stilling til Bygdefolkets Krisehjelp.

Fra den spesialkomité som var nedsatt av landsstyret til behandling av arbeiderpartiets stilling til Krisehjelpen, forelå følgende innstilling, som *ordstyreren* refererte:

Bygdefolkets Krisehjelp er bare rettet mot en av årsakene til den nuværende krise på landsbygda, nemlig pengepolitikken, eller nærmere bestemt valutapolitikken. Den beskjeftiger sig ikke med de øvrige årsaker, sam f. eks. spekulasjonen, den borgerlige låne- og skattepolitikk, profittbegjæret o. s. v. Bygdefolkets Krisehjelp gjør ikke engang oppmerksom på at den forferdelige arbeidsløshet og de sterke lønnsnedskjæringer blandt by- og industribefolkningen skaper manglende kjøpeevne og dermed ulønnsomhet i jordbruket.

Når det gjelder Bygdefolkets Krisehjelps stilling til valutapolitikken og til følgene av denne — gjelds- og rentebyrden, tvangsauksjoner og ribbede hjem, — vil landsmøtet peke på at denne stilling faller sammen med den stilling Det norske Arbeiderparti alltid har inntatt i disse

spørsmål. De botemidler krisehjelpen foreslår, er en del av de forslag Arbeiderpartiet gjentagne ganger har fremsatt, uten å få støtte av borgerpartiene.

Landsmøtet peker på følgende fakta:

1. I 1925 fremsatte Det norske Arbeiderpartis centralstyre og stortingsgruppen dette forslag:

«For å skape et sunt og stabilt grunnlag for produksjonslivet og for Statens og kommunenes fremgang, må Det norske Arbeiderparti kreve av statsmaktene:

- a) *Kronestigningen stanses.*
  - b) Kronen stabiliseres på en nedskreven gullverdi, som står i forhold til landets økonomiske stilling og muliggjør en full og samlet utnyttelse av landets produktive krefter.»
2. I 1926 uttalte Arbeiderpartiets representant i Statens valutakommisjon i sitt særvotum bl. a.:

«Insolvente kommuner må få anledning til å likvidere gjelden gjennom tvangsakkord med sine kreditorer.

Kronekursen må bestemmes av norske myndigheter, ikke av spekulantene.

3. Samme år (1926) foreslo Arbeiderpartiets stortingsgruppe at den norske krone skulde gis en faktisk stabilisering.
4. Etter forslag fra Arbeiderpartiet blev Gjeldskommisjonen nedsatt. Den borgerlige regjering og de borgerlige partigrupper i Stortinget tok intet hensyn til Gjeldskommisjonens forslag om rådbøter for avhjelp av krisen.
5. Gang på gang har Arbeiderpartiet foreslått kontroll med valutaomsetningen for å hindre spekulasjon med den norske krone.
6. Da spørsmålet om gullfesting av kronen kom op i Stortinget i april 1928, foreslo Arbeiderpartiet avgjørelsen utsatt til gjeldskommisjonens innstilling forelå.
7. Da gullkronen var en kjensgjerning, hevdet Arbeiderpartiet at Staten skulde ta *konsekvensen* av dette, og konsekvensen er: Gjeldsnedskrivning, rentelettelser og moratorium. Allerede i samme stortingsmøte som vedtok gullfesting av kronen, foreslo Arbeiderpartiet moratorium.
8. Arbeiderpartiet har fremsatt forslag om: Lov om adgang til tvangsakkord for kommuner, lov om adgang til gjeldsopgjør for småbrukere, nedsettelse av renten i Småbruk- og Boligbanken til 3 pct., lov om nedsettelse av lånerenten, opprettelse av krisenevnder i jordbruk og fiskeri, opprettelse av lånekasse for jordbrukere og fiskere, bevilgning av midler til lån for ordning av gjeldsopgjær.

Landsmøtet konstaterer: *Samtlige forslag fra Det norske Arbeiderparti er avvist av de borgerlige partier.*

I forrige stortingsperiode hadde arbeiderpartiet og bondepartiet tilsammen flertall i Stortinget og kunde ha fremmet en lang rekke tiltak for å hindre gjeldskrisen, men bondepartiet gikk alltid i de avgjørende spørsmål sammen med høire og venstre som intet positivt vilde foreta sig.

Under krisen har de store politiske partier etter hvert hatt regjeringmakten. Arbeiderregjeringen blev kastet fordi den ikke vilde være en lydige regjering for Norges Bank og bankkapitalens menn og krevet kontroll ved valutaomsetning for å hindre spekulasjon. De borgerlige regjeringers stilling til gjeldskrisen — sist bondepartiregjeringens — er vel kjent.

Det er etter de erfaringer vi nu har på det rene at bygdefolkets krisehjelp ikke vil kunne få nogen støtte av sine krav fra borgerpartiene. De krav krisehjelpen har fremsatt, er alle lånt fra Det norske Arbeiderparti og kan bare fremmes når Arbeiderpartiet får flertall i Stortinget og derved regjeringmakten. Slik som den politiske stilling her i landet er, vil heller ikke bygdefolkets krisehjelp ved å stille egne lister ved stortingsvalget opnå nogen representasjon av nogen som helst betydning. Vi vil få et nytt småparti som bare vil bidra til å skape forvirring blandt velgerne, og nettopp blandt den velgerbefolkning som det her gjelder å samle, og krisehjelpen vil derfor gjøre dem den mener å ville gavne langt mere skade enn nytte.

Hvad nu stillingen til tvangsauksjonene angår, har Det norske Arbeiderparti alltid hevdet at tvangsauksjonene over hjem, jord og redskaper skal stanses. Partiet har fremsatt forslag i Stortinget om stansning av tvangsauksjoner. Vårt parti har tross hård motstand fått gjennomført i flere bygder at gjelden på eiendommer med lån i Småbruk og Boligbanken er nedsatt efter takst. Vi hevder at det samme må skje når det gjelder hypotekgjeld og annen gjeld, — *uten tvangsauksjon*.

I bygd efter bygd har Arbeiderpartiet innarbeidet en ubrytelig solidaritet blandt befolkninger når det gjelder tvangsauksjoner. Det er blitt en hellig lov at ingen møter på en tvangsauksjon over et hjem og arbeidsmidler. Tvangsauksjoner boikottes, og de som bryter boikotten betraktes som streikebrytere og behandles derefter. Vi har da også eksempel på at Arbeiderpartiets folk er blitt trukket for retten for sin boikott av tvangsauksjoner. Arbeiderpartiet vil selvsagt fortsette og skjerpe sin kamp mot tvangsauksjonene, inntil vår linje i gjeldsspørsmålet er helt gjennomført og dermed tvangsauksjonene stoppet.

Arbeiderpartiet hilser med glede enhver støtte partiet kan få i sine bestrebelser for å hindre at det folk som er herjet av krisen blir fratatt sine hjem og sine eksistensmuligheter. Men den eneste vei som fører frem til varig hjelp for dem som segner under gjeldsbyrden er den som Arbeiderpartiet har vist: avskaffelse av det privatkapitalistiske system med dets planløshet, spekulasjon og profittbegjær. Å plukke ut en enkelt årsak til nøden hjelper ikke.

Spontane direkte masseaksjoner i de enkelte tilfelle er naturlig og nødvendig. Men det er ikke nok. Den kriseramte befolkning må samles til en stor fellesaksjon: den nemlig å ta makten i landet, og bruke den til å gjennomføre de rådbøter som er nødvendig for hurtig hjelp og dernæst til å gjennomføre gode og varige samfundsforhold.

Når det gjelder krisehjelpens antikapitalistiske virksomhet, er det Arbeiderpartiets linje som krisehjelpen er nødt til å slå inn på. Og det er klart at vi kan ikke bekjempe våre egne forslag. Tvert imot vil partiet pålegge våre organisasjoner i handling å gå ennu sterkere inn for

partiets krav: boikott av tvangsauksjoner, lavere rente og ellers alt det som kan verne om hjem, jord og driftsmidler.

Arbeiderpartiets stilling til krisehjelpen vil være avhengig av krisehjelpens stilling til vår linje, og til krisehjelpens optreden i hvert enkelt tilfelle. I distrikter hvor krisehjelpen optrer som eget politisk parti, er medlemskap i krisehjelpen uforenlig med medlemskap i Det norske Arbeiderparti.

Under henvisning til foranstående og i samhøve med Det norske Arbeiderpartis linje i krisespørsmålene vedtar landsmøtet:

1. *Det norske Arbeiderparti vil fortsatt bekjempe tvangsauksjonssystemet og i samarbeide med fagorganisasjonen stadig skjerpe denne kamp, inntil systemet er brutt.*
2. *I hver kommune hvor forholdene tilsier det, skal Arbeiderpartiet nedsette et særskilt kriseutvalg. Disse utvalg skal såvidt mulig nedsettes i samarbeide med fagorganisasjonen. Kriseutvalgene har som nærmeste oppgaver:*
  - a) *å fremme et ubrytelig samhold blandt befolkningen til vern om hjemmene,*
  - b) *å gi opplysninger, råd og støtte til folk som står i fare for å miste hjem, jord og driftsmidler,*
  - c) *å bistå med å få istand mindelig ordning,*
  - d) *å planlegge og lede masseaksjoner for boikott av tvangsauksjoner og hindring av utkastelse.*
3. *Når det er vedtatt å boikotte en tvangsauksjon, gjøres dette kjent blandt befolkningen, og enhver som kjøper og overtar eiendommen, betraktes som en streikebryter og behandles overensstemmende hermed.*
4. *Den viktigste oppgave for Arbeiderpartiets avdelinger nu i krisespørsmålene er samhold og handling i overensstemmelse med partiets retningslinjer.*

Jørgen Dahl foreslo at det i punktet foran konklusjonen blev innsett ordene «eller støtter et borgerlig parti», så setningen kom til å lyde:

«I distrikter hvor krisehjelpen optrer som eget politisk parti eller støtter et borgerlig parti er medlemskap i krisehjelpen uforenlig med medlemskap i Det norske Arbeiderparti.»

Oscar Nilssen: Jeg er enig i dette forslag og vil anbefale det tatt med; likeså vil jeg foreslå den forandring at det i innledningsavsnittet i stedet for ordene «by- og industribefolkningen» blir satt *lønnsmotagere*. Dette har også vært forutsatt av komitéen.

Ordstyreren: Komitéen har opplyst at den er enig i og optar de to forslag i sin innstilling.

Scheflo: Jeg er ikke fornøiet med det fremlagte forslag og vil foreslå at det nedsettes en ny komité som ikke er så ensidig sammensatt som den som har forfattet dette, og som arbeider med innstilling for landsmøtet i ettermiddag. Man kommer her med et bokholderi, en liste med opregning av våre forslag for å vise at *vi* er så og så feilfri. Det som støter mig mest i forslaget er det første avsnitt. Jeg finner det høist uhensiktsmessig å innlede oppropet med en ganske skarp kritikk

over krisehjelpen. Det som man har pekt på var en *mangel* ved denne bevegelse, at den har bare et jern i ilden, er nettop dens styrke. Krisehjelpen angriper selve livsnerven i det kapitalistiske system, nemlig rentesystemet. Da å late hånt om krisehjelpen som en ikke særlig viktig bevegelse, røper mangel på politisk innsikt. Og det er ikke verdig for Det norske Arbeiderpartis landsmøte å vedta et dokument som dette her. Centralstyret blir nødt til her å føre en forstandig politikk. Det måtte kunne gå an å nedsette en tre-mannskomitè bestående av partiets formann, Landsorganisasjonens formann og formannen for stortingsgruppen til å se på dette. *De* bør være med på å avgjøre stillingen til det aller største politiske spørsmål som står på dagsordenen på dette landsmøte.

Begrenset taletid blev vedtatt.

Nordanger: Det er riktig som Oscar Nilssen sier at det i innledningen skal stå «lønsmottager». Likeså er man enig i at Jørgen Dahls forslag går inn i uttalelsen. — Det er alltid interessant å høre Schefflo. Han har evnen til å gå inn for en sak. Men jeg kan ikke nekte for at Schefflos innlegg gav et sterkt inntrykk av at han ikke har studert «krisehjelpen» optreden i de *praktiske* tilfelle utover i landdistriktene. Han talte om bokholderi som en karakteristikk av det forslag som er utarbeidet. Det er ikke for å dokumentere at vi er «feilfrie» i alt det vi har gjort at vi har pekt på de forskjellige forslag, men for å dokumentere at en rekke av de forslag «krisehjelpen» *nu* kommer med er fremsatt av vårt parti tidligere, men er blitt *nedstemt*. Det viser sig at man kommer ingen vei. Er det da nødvendig for Arbeiderpartiets folk for å få gjennomført disse forslag å gå over i bygdefolkets krisehjelp og drive arbeide der? Det er ikke praktisk politikk, og det er ingen grunn for oss til å innlate oss på det. Det foreligger bare en mulighet for å få gjennomført disse kravene, nemlig ved at Det norske Arbeiderparti skaffer sig flertallet i Stortinget og regjeringmakten. Jeg er enig med Schefflo i at krisehjelpen angriper det som er selve livsnerven i det kapitalistiske system: rentesystemet. Men det er såvisst ikke nogen oppfinnelse av krisehjelpen. — La mig også si et ubehagelig ord som kan gjelde enkelte distrikter. Skal vi være ærlige, så skyldes krisehjelpens mer eller mindre sterke stilling på forskjellige steder mangelfullt arbeide fra *Arbeiderpartiet selv*. Vi skal derfor slutte nu med å snakke om «vår stilling til» krisehjelpen i bygdene og begynne selv å handle. Og det er det dette forslag går ut på.

Ordstyren: Det er foreslått at det skal nedsettes en komitè på 3 mann som skal se på saken i middagspausen og komme tilbake med sitt forslag i eftermiddagsmøtet. Jeg foreslår at forsamlingen bifaller Schefflos forslag, og at de talere som er tegnet frafaller inntil saken kommer op på ny.

Konrad Knudsen: Jeg foreslår at Schefflo settes inn i komitéen.

Ordstyren: Gjerne for mig. Vi går med på det som et tillegg til Schefflos forslag.

Enstemmig besluttedes å velge Torp, Halvard Olsen, Nygaardsvold og Schefflo som komitè og at den videre behandling utstår til i eftermiddagsmøtet.

Stortingsvalget.

(Dagsordenens sak 6.)

Oscar Torp: I den omsendte dagsorden sier landsstyret at det vil foreslå at det — idet det henvises til det prinsipielle program og arbeidsprogrammet — stilles op et kort *stortingsprogram* til valget. I de retningslinjer som vi har utarbeidet, og som finnes inntatt i tilleggsgagsordenen, er det da trukket op et *grunnriss* og pekt på de spørsmål som blir særlig aktuelle ved høstens valg og i kommende stortingsperiode.

Efter den debatt som er ført på landsmøtet, tok jeg imidlertid op i redaksjonskomitéens møte igår de foreslåtte retningslinjer til behandling. Vi blev der enige om å foreslå en enkelt forandring i punkt 2, slik at titelen på dette avsnitt blir: *Vern om de demokratiske rettigheter*, og at posten for øvrig formuleres slik:

«Folkets demokratiske rettigheter oprettholdes og trygges. Ingen innskrenkning i stemmerett og valgbarhet. Det kommunale selvstyre oprettholdes og trygges. Vern om folkedomstolene. Lover som ensidig er rettet mot den fattige befolkning og mot den organiserte arbeiderklasse, må opheves og nye avvises.»

Landsstyrets forslag til retningslinjer.

Med den forandring redaksjonskomitéen foreslo, forelå for landsmøtet følgende forslag til retningslinjer:

Den hårde krise verden nu gjennomlever skyldes det kapitalistiske samfundssystem med dets manglende evne til å innpasse produksjonen efter behov og til å fordele så vel godene som byrdene under hensyn til alles vel.

Under den alvorlige situasjon arbeidsledigheten og pengepolitikken har skapt også i vårt land, har Det norske Arbeiderparti funnet det nødvendig å legge frem for Stortinget en samlet plan til lindring av krisen. Denne plan som både tok sikte på hurtig hjelp og på varig hjelp, blev avvist av de forente borgerlige partier. Det er derfor nødvendig at folket selv ved valget i år tar standpunkt til våre forslag.

Midt under den verste krise truer også en annen fare vårt land. Det er den fascistiske fare. En seier for den borgerlige reaksjon ved valget i år vil være en seier for fascismen og dermed den alvorligste fare for folkestyret og den indre ro og fred i landet.

Under henvisning til foranstående opfordres landets befolkning til ved valget i år å samle sig om Det norske Arbeiderpartis program og på grunnlag herav stille følgende to hovedkrav til Stortinget for kommende periode:

I.

Lindring av krisen.

a) Arbeidsledigheten.

De arbeidsledige og i første rekke ungdommen må settes i arbeide. For å skaffe hurtig hjelp, må Staten selv sette igang arbeide i størst mulig utstrekning.

Staten må kraftig medvirke til nye tiltak i industrien og i næringslivet for øvrig. Arbeidstiden må forkortes, så flere kan komme i virksomhet.

Utvidet støtte til jorddyrking og bureising og til kulturarbeider i skogen. Statsgaranti for lån til driftkapital for mindre jordbrukere.

Fiskeribedriften må frigjøres fra spekulasjonens skadelige innflytelse på produksjon og omsetning. Effektiv støtte til fiskernes samvirke i tilvirkning og felleskjøp.

b) Gjeldsregulering.

Hurtig gjeldsregulering for bønder, småbrukere, fiskere og arbeidere og for kommuner. Nedsettelse av lånerenten. Adgang for låntagere i Småbruk- og Boligbanken, Hypotekbanken, Fiskeribanken og andre låneinnretninger til å få gjeldsnedsettelse etter takst, uten tvangsauksjon. Bønder, arbeidere og fiskere som uten egen skyld er ute av stand til å klare sine økonomiske forpliktelser, må få utsettelse med renter og avdrag på gjeld som hviler på deres hjem, jord og redskaper.

Ved at folket settes i arbeide, lønnsnivået holdes oppe, og rentebyrden lettes, økes kjøpeevnen og dermed også lønnsomheten i jordbruk, fiskeri og industri. Derved avhjelpes også best kommunenes økonomi. Ingen nye byrder må veltes over fra Staten på kommunene.

II.

Vern om de demokratiske rettigheter.

Folkets demokratiske rettigheter opprettholdes og trygges. Ingen innskrenkning i stemmerett og valgbarhet. Det kommunale selvstyre opprettholdes og trygges. Vern om folkedomstolene. Lover som ensidig er rettet mot den fattige befolkning og mot den organiserte arbeiderklasse må oppheves og nye avvises.

III.

Avrustning.

Avrustning. Militærvesenet omdannes til vaktvern. Alle hvite gardes og frivillige militærorganisasjoner oppløses.

Ved voteringen blev forslaget til retningslinjer vedtatt enstemmig uten debatt.

Taktikken ved stortingsvalget.

Landsstyret foreslo:

Da det er av den største betydning ved stortingsvalget å bringe på det rene partiets styrke blandt velgerbefolkningen og dessuten å opnå den størst mulige representasjon på Stortinget, oppstiller partiet kandidater i alle valgdistrikter.

Valgallianse med andre partier må ikke finne sted.

Ved nominasjonen av partiets stortingskandidater må partiforeningene i hvert valgdistrikt gis anledning til å bringe kandidater i forslag. Nominasjonen foretas av et representantskaps- eller nominasjonsmøte for hvert valgdistrikt. De offentlige nominasjonsregler kan benyttes.

En avvikende fremgangsmåte kan ikke anvendes uten centralstyrets samtykke.

By- og distriktpartiernes styrer må påse at nominasjonene foregår på betryggende måte.

Nominasjonene skal innbringes for centralstyret til godkjenning.

Henry Karlsen: Drammens Arbeiderparti foreslår den forandring i avsnitt 2, at det kommer til å lyde: «Valgallianse med *borgerlige partier* må ikke finne sted.» Jeg optar dette forslag som vil åpne adgang for central- eller landsstyret til å godkjenne listeforbund med Norges kommunistiske Parti.

Tranmæl: Jeg må fraråde dette forslag så sterkt som mulig. Et listeforbund med kommunistpartiet — hvad det i realiteten innebærer — er jo det samme som å forskjertse og forvrøvle hele valgssituasjonen. Vi har tilbudt organisatorisk samling i ett parti, og det tilbud står der. Men å gå inn på en allianse eller et listeforbund med kommunistpartiet vil være ganske ødeleggende for den valgkamp vi går i møte. *Landsmøtet* må avgjøre den sak — selvsagt ikke landsstyret. — og landsmøtet må stemme forslaget ned.

Ved *alternativ votering* mellom forslagene blev landsstyrets innstilling vedtatt med overveldende flertall.

Kommunevalget.

(Dagsordenens sak 7.)

Landsstyret foreslo:

a) *Retningslinjer for kommunevalget 1934.*

Landsstyret bemyndiges til i samråd med landskommuneutvalget å utarbeide retningslinjer for kommunevalgene 1934.

b) *Taktikken ved kommunevalgene.*

Partiet stiller egne lister i alle kommuner hvor det er partiavdelinger. Valgallianser med andre partier må ikke finne sted.

Ved *voteringen* blev innstillingen vedtatt enstemmig.

Internasjonale forbindelser.

(Dagsordenens sak 8.)

Fra *Skedsmo Arbeiderparti* var innsendt følgende forslag:

Det norske Arbeiderparti innmeldes i den (2nen Internasjonale) Socialistiske Arbeiderinternasjonale.

Landsstyrets innstilling.

Landsstyret uttalte:

Samlingskongressen i 1927 vedtok at partiet av all evne skulde arbeide for en internasjonal arbeidersamling på klassekampens grunn. Landsmøtet i 1930 understreket dette vedtak ved å gi sin tilslutning

til hovedtankene i de motiver som lå til grunn for forslaget fra Oslo Arbeidersamfund, hvor det bl. a. heter:

«Det er påkrevet å slå fast at realiseringen av den nasjonale samling nødvendiggjør at vi også følger denne linje på det internasjonale område. Vår internasjonale innstilling tilsier oss aktivt å arbeide for internasjonal samling på klassekampens grunn.»

Landsmøtet vedtok videre enstemmig det forslag som var fremsatt av Oslo Arbeiderparti og som bl. a. bemyndiger centralstyret til:

«å søke optatt samarbeide med grupper og organisasjoner hvis syn på den internasjonale klassesamling faller sammen med Det norske Arbeiderpartis. Hensikten hermed må være å samle alle partier og grupper i og utenfor de eksisterende internasjonaler til aktivt arbeide for internasjonal samling på klassekampens grunn.»

I henhold til dette vedtak gav landsstyret og centralstyret sin tilslutning til at det blev innledet samarbeide med Det uavhengige engelske Arbeiderparti, venstrefløien i det hollandske socialdemokrati, Det uavhengige polske Arbeiderparti og det polske Bund. Da utviklingen under krisen førte til at det blev dannet et uavhengig arbeiderparti både i Holland og Tyskland, tok det uavhengige engelske Arbeiderparti initiativet til en internasjonal konferanse, som blev holdt i Berlin 5—6 mai 1932. Her blev det vedtatt å nedsette en samarbeidskomité, idet det dog blev uttrykkelig presisert både da og senere, at hensikten ikke er å danne nogen ny internasjonale, men utelukkende å arbeide for internasjonal samling på klassekampens grunn.

Således vedtok centralstyret i sitt møte den 15 august 1932 en uttalelse som blev fremlagt av vårt partis representant på den internasjonale konferanse i Amsterdam 27—28 august 1932 og bekreftet av denne.

Uttalelsen lyder slik:

«Det norske Arbeiderparti ser det som sin viktigste oppgave å arbeide for internasjonal samling på et socialistisk og klassemessig grunnlag. Forutsetningen for en seierrik fremgang for arbeiderne er at striden innenfor arbeiderklassen bringes til ophør. De samarbeidende partier må derfor positivt gå inn for en samling av de stridende internasjonaler og de frittstående grupper i en felles internasjonale på klassekampens grunn. Partiets deltagelse i det innledede samarbeide med de uavhengige revolusjonære partier er bestemt av ønsket om gjennom dette samarbeide å understøtte disse samlingsbestrebelsler. Det norske Arbeiderparti kan således ikke gi sin støtte til at det reises en ny internasjonal organisasjon ved siden av de allerede eksisterende internasjonaler.»

Denne vilje til positivt arbeide for en internasjonal klassesamling fikk også sitt uttrykk på den konferanse av de uavhengige partier som fant sted i Paris like efter Hitlers maktovertagelse. Konferansen vedtok å offentliggjøre et opprop til den internasjonale arbeiderklasse, de to internasjonaler og alle frittstående arbeiderpartier med en inntrengende oppfordring om å samles til kamp mot reaksjonen. Men i betraktning av den kritiske situasjon i Tyskland besluttet konferansen å sende føl-

gende henvendelse til Den socialistiske Internasjonale og Den kommunistiske Internasjonale:

«I betraktning av den alvorlige situasjon som den internasjonale arbeiderklasse idag står overfor og den fare som Hitler-diktaturet i Tyskland betyr, anmoder vi om øieblikkelig innkallelse av en konferanse mellom Den socialistiske Internasjonale, Den kommunistiske Internasjonale og de uavhengige socialistiske partier. Denne konferanse må ha til oppgave å planlegge en felles aksjon til støtte for de arbeidere som undertrykkes av fascismen i dens forskjellige former og slå tilbake den internasjonale reaksjon.»

Telegrammet var undertegnet av Det norske Arbeiderparti, Det uavhengige engelske Arbeiderparti, Det uavhengige hollandske Arbeiderparti, Det polske uavhengige Arbeiderparti, Det tyske socialistiske Arbeiderparti, Det franske uavhengige Arbeiderparti og Det italienske socialistiske Parti.

Utviklingen har vist at Det norske Arbeiderparti hadde rett i til enhver tid å fremholde kravet om internasjonal samling ved en forening av de to internasjonaler og de frittstående partier. Denne tanke som lenge blev avvist av de to internasjonaler, er idag et krav som reises av de arbeidende masser i hvert eneste land. Idag er samlingen ikke lenger bare ønskelig, men en bydende nødvendighet for å kunne reise en effektiv motstand mot den internasjonale reaksjon og få arbeiderbevegelsen over i en angrepsstilling igjen. Samtidig har det i den senere tid funnet sted en nyorientering innen den internasjonale arbeiderbevegelse, som letter adgangen til en samling på et klart klassebetonet grunnlag, slik som Det norske Arbeiderparti alltid har fremhevet måtte være en nødvendig forutsetning for reisingen av en handlekraftig internasjonal arbeiderorganisasjon.

På bakgrunn av den reaksjonære fare som truer arbeiderorganisasjonene i alle land, med den stigende teoretiske erkjennelse av nødvendigheten av en rettlinjert klassepolitikk og den praktiske tilnærmelse som har funnet sted mellom de to internasjonaler, må arbeidet for den internasjonale klassesamling drives med større kraft enn noensinne før.

Under disse omstendigheter er en tilslutning til en av de to internasjonaler ingen løsning, men er tvertimot bare egnet til å skade samlingsarbeidet ved at partiet midt under de pågående forhandlinger om samling, så demonstrativt tar parti for den ene part. På den annen side vil en slik tilslutning kunne vekke en strid i partiet, som vil virke svekende og som det er unødig å gi støtet til slik som samlingsspørsmålet nu ligger an, da man før eller senere må nå frem til en løsning på internasjonal grunnlag. Så lenge partiet er frittstående, vil det også kunne spille en rolle som meglar mellom de to internasjonaler.

I tilslutning til ovenstående foreslår derfor landsstyret for landsmøtet å fatte følgende

beslutning:

Landsmøtet godkjenner det samarbeide som er innledet med de uavhengige arbeiderpartier, og uttaler sin tilslutning til det initiativ som blev tatt på konferansen i Paris.

Centralstyret får i oppdrag å fortsette arbeidet for å nå frem til internasjonal samling på klassekampens grunn.

Videre får centralstyret i oppdrag å søke innledet samarbeide med de socialistiske arbeiderpartier i Norden.

Hvis en klassesamling kommer i stand i landsmøteperioden, bemyndiges landsstyret til å bringe vårt internasjonale medlemsskap i orden.

Et mindretall på 3 medlemmer, *Magnus Nilssen, A. E. Gundersen* og *Anton Jenssen*, foreslo for landsmøtet å fatte følgende *uttalelse*:

Vi er ikke enig i at partiet fortsetter med å delta i konferanser og samarbeide med uavhengige grupper i andre land. Dette har vi også gitt uttrykk for ved disse sakers behandling i centralstyret. Vi er nemlig av den bestemte opfatning at man på den måte ikke opnår nogen positive resultater i retning av en internasjonal klassesamling. Partiet kan derimot øve større innflytelse på arbeidet for en internasjonal samling ved innmeldelse i Internasjonalen.

Oscar Torp: For å spare tid og av hensyn til situasjonen som foreligger internasjonalt er Magnus Nilssen og jeg blitt enige om kort å henvise til de dokumenter som foreligger og redegjørelsen fra landsstyret i dagsordenen. Jeg anbefaler at man vedtar landsstyrets innstilling i denne sak.

Nilssen: Saken har jo vært behandlet omkring i partiforeningene og nu sist på landsstyrets møte. Slik som situasjonen for tiden arter sig, finner vi ingen grunn til å ta op en bred debatt om disse spørsmål nu. Situasjonen er jo en helt annen enn da centralstyret først behandlet forslagene. Jeg vil derfor erklære at jeg ikke finner det formålstjenlig hverken å opta nogen debatt eller opta det forslag som er innsendt til landsmøtet.

Oskar Andersen, Rjukan: Forslaget fra Skedsmo har ikke fått særlig tilslutning i organisasjonene, og heller ikke i landsstyret. Det blir altså ikke optatt. Imidlertid er det en sterk fraksjon i vårt parti som mener at vi bør gå til den annen Internasjonale. Men likeså sikkert er det at en stor fraksjon er stemt for en samling av de stridende parter gjennom en internasjonal *klassesamling*.

På Telemark Arbeiderpartis årsmøte var dette spørsmål sterkt fremme, og det blev der med tre fjerdedelers flertall vedtatt en uttalelse sålydende:

«Telemark Arbeiderparti godkjenner de samlingsbestrebelse som er ført av landspartiet for å forene de to stridende Internasjonaler og de frittstående partier i andre land.

Under de rådende forhold med fascisme og borgerskapets voldsdiktatur er det en *bydende nødvendighet* at arbeiderne samler sig organisatorisk både nasjonalt og internasjonalt.

Årsmøtet slutter sig til landsstyrets flertall om de internasjonale forbindelser, men ønsker tilføjet at en samling som setter Den kommunistiske Internasjonale utenfor er for tiden ikke aktuell politikk innen Det norske Arbeiderparti.»

Vi mente ved dette vedtak å si at vi er enig i det arbeide som føres for å forene de stridende retninger, men vi tar *bestemt avstand* fra det

som ligger til grunn for Skedsmo-forslaget, at Den kommunistiske Internasjonale skal settes utenfor de samlingsbestrebelse man arbeider med. Jeg opptar Telemark Arbeiderpartis forslag.

Magnus Kyken: Den alt overveiende majoritet iallfall i Oslo er i denne sak enig med landsstyret i at samlingsbestrebelsene skal føres videre, og jeg antar det samme er tilfelle ute i landet for øvrig. Jeg er overbevist om at den store arbeiderklasse vil at vi skal fortsette den tradisjon å viser ene, klassemessige linjer.

Det blev besluttet satt strek, samt 5 og 2 minutters taletid.

Edv. Eriksen, Akershus: Vi har sagt i motiveringen til forslaget fra Skedsmo at vi trenger å styrke våre forbindelser, og det gjelder både politisk og faglig. Vår stilling til de internasjonale organisasjoner er for mange av medlemmene ganske uforståelig. Folk på arbeidsplassene kan ikke forstå Arbeiderpartiets stilling. Det ser ut til at et par internasjonaler må avgå ved døden og en ny internasjonal dannes på deres ruiner før det nytter å få denne sak løst. Den fremgangslinje partiet nu følger er ikke bra. Den gir inntrykk av at vi er lite barn som absolutt må pusle for sig selv. Imidlertid skal jeg, efter det som allerede er sagt, ikke opta det innsendte forslag.

Johs. M. P. Ødegaard: Jeg er fullstendig enig i Magnus Nilssens uttalelse om at det ingen grunn kan være nu til å opta en bred debatt om dette spørsmål. Men jeg er ganske sikker på at Magnus Nilssens og mine premisser for dette syn er meget divergerende. Jeg er for at vi skal gå organisasjonsmessig inn i samarbeide eller samling med den internasjonale organisasjon av arbeiderklassen. Kanskje de skandinaviske arbeiderpartier kan ha et ord å si i den situasjon som vilde høres over hele verden. Det kapitalistiske system er nu som en synkende skute på oprørt hav. Spørsmålet er nu om også arbeiderorganisasjonene skal gå under med den synkende skute. Det norske Arbeiderparti kan lignede med en som kravler op på en fjellknaus og sitter trygt og ser på at andre går under. Jeg fremmer intet forslag, men jeg vil henstille til det kommende centralstyre ikke å tape synet av dette spørsmål.

Oksvik: Jeg er enig i at det ikke er formålstjenlig å fremme noget forslag nu, og min motivering er den at saken ikke tjenes ved at man får forslaget nedstemt. Rent følelsesmessig er det store lag av partiets medlemmer som ennå ikke forstår nødvendigheten av at partiet får sine internasjonale organisasjoner i orden. Det må vi ta hensyn til. Selv om jeg mener at forholdet nu er uholdbart, så er vi som sogner til denne opfatning dog ikke tjent med at saken låses fast ved en forhastet avgjørelse her. Vår opfatning er kjent nok. Så det er ikke nødvendig å demonstrere den. Den isolasjon som vi lever under nu kan ikke fortsette. Det gjelder både partiet og fagorganisasjonen. Vi må se disse ting i sammenheng. Jeg tror dog at dette spørsmål må avgjøres først for *fagorganisasjonen*. Og jeg er ikke i tvil om hvilket valg den vil treffe, slik som utviklingen nu går.

Ingv. Johansen: Det eneste positive forslag som her kan diskuteres er Telemarksforslaget. En tilslutning til II. Internasjonale er utelukket. Det vilde skape sterk strid i partiet. Ellers er jeg enig i at vi må vente til fagkongressen har tatt sin stilling.

Finn Moe: Den internasjonale politikk Det norske Arbeiderparti har ført, gir såvisst ingen grunn til fordømmelse eller kritikk, og aller minst nu; den har vært organisatorisk og teoretisk riktig, og partiet kan være stolt over den. Samlingstanken har tross alt vunnet frem — vi har eksakte beviser for det. Den II. Internasjonale er brudt sammen, og den klasekamp den vilde undvike er den blitt tvunget ut i. For et par år siden blev vårt partis forslag om samling møtt med *hån*, nu har Den socialistiske Internasjonales eksekutivkomité sendt Komintern forslag om forhandling. Kan man tenke sig en større seier for Det norske Arbeiderpartis syn?

Men nettop nu kommer man med en fordømmelse av dette syn. Det er riktig at det er små partier som vi har samarbeidet med, men hvis disse partier hadde vært sterkere, vilde vi nu vært nærmere den internasjonale klassesamling enn vi er. Det sies om oss at når vi ikke vil gå inn i Internasjonalen, er det fordi vi føler oss bedre enn andre partier. Det er selvfølgelig uriktig. Årsaken er den at vi har en *opfatning* som vi krever respekt for, og som vi vil ha gjennomført. Det er heller ingen grunn til *hån* fra nogen kant overfor de partier i utlandet som har fulgt den samme linje som vi. Vi ser at samlingstanken bryter sig vei, og på den *revolusjonære klassekamps* grunn, slik som vi alltid har hevdet. Det er derfor ikke nogen som helst reell grunn til i *dette* øieblikk å gi op den linje; tvert om har Det norske Arbeiderparti en spesiell misjon her, nemlig med øket kraft og energi å opta arbeidet for å gjøre samlingen til virkelighet.

Einar Gerhardsen: Nettop ut fra de betraktninger Finn Moe kom med, og som jeg er helt enig med ham i, mener jeg at det største bevis for solidaritet og lojalitet overfor partiet vilde det være at dette landsmøtet enstemmig vedtok landsstyrets innstilling. Det vilde ikke være noget nederlag eller nogen skam for nogen å innrømme at stillingen er adskillig endret. Det sies at den nuværende stilling er «uholdbar». Det er noget sludder. Hele spørsmålet er et politisk spørsmål, både for fagorganisasjonen og partiet. Nettop derfor vilde det riktigste være at partiet først tok standpunkt til de internasjonale forbindelser. Kampen i fagbevegelsen burde være innstilt inntil partiet hadde avgjort saken for sitt vedkommende, for å komme vekk fra den dualisme som hersker på dette område. Jeg er overbevist om at fagorganisasjonen ikke merker noget til uholdbarheten som man snakker om. Derimot er det uholdbart at partifeller innen fagorganisasjonen arbeider for tilslutning til Amsterdaminternasjonalen, når partiet ikke har tatt standpunkt for det. Telemark Arbeiderpartis forslag må være helt overflødig efter landsstyrets innstilling og burde trekkes tilbake.

Nilssen: Det viser sig altså at det ikke lyktes for mig å få i stand en votering uten nogen egentlig debatt om disse spørsmål. Hvorfor all denne argumentasjon da mot et forslag som ikke er optatt? Det er ingen som er kommet med nogen fordømmelse av det som centralstyret i perioden har gjort. Jeg gjentar at det internasjonale spørsmål ikke ligger slik til rette at det er grunn til å ta nogen større debatt nu; vi vet at det rår forskjellige opfatninger, men jeg legger den største vekt på at vi trenger et sterkt og enig parti — *det er grunnen* til at

jeg avholder mig fra å fremme noget forslag, idet jeg ser det som det viktigste at vi kan gå fra dette landsmøte med fast vilje til å slå reaksjonen ned her i landet.

Rudlang: Jeg har intet håp om at det er mulig å påvirke dette landsmøte, når endog Torp og Magnus Nilssen har stukket hodene sammen og blitt enige om å la striden hvile — som det sies, for enhetens skyld. Jeg synes dog det er noget vel lettvent. Vi ser hvorledes borgerskapet samler sig mens vi ikke er i stand til å bli enige om det samme. Det ser ut til at det, som Karl Johanssen en gang sa, er slik at hvert parti har sin hallowann som dikterer hvad hvert partis medlemmer skal si og mene. Som stillingen er, har jeg intet valg; men jeg vil da allikevel stemme for Telemarksforslaget.

Førre: Jeg akter å stemme for landsstyrets innstilling, men vil samtidig ha gjort oppmerksom på at det i partiavdelingen i Haugesund er en stigende utålmodighet over at partiet lar også dette landsmøte gå uten å få det internasjonale spørsmål i orden. Det mangler noget i selve vår innstilling her. Å være internasjonalt organisert er en hovedbestanddel i vår A. B. C., og vi føler det som om noget er amputert bort. La oss ikke gjøre disse spørsmål vanskeligere enn de er. Den ting må være på det rene at vi vil ikke tilslutte oss nogen internasjonale som binder oss slik at vi ikke kan ta en selvstendig stilling til alle spørsmål som er aktuelle og som reiser sig.

Oskar Andersen: Jeg er oppmerksom på at forslaget fra Skedsmo Arbeiderparti ikke er optatt — det skal bare hvile til man senere kan vinne større tilslutning for det. Vi er enig i de samlingsbestrebelse efter partiets linje som hittil er ført, men vi sier fra, overfor dette og lignende forslag, at vi ikke anser det for aktuell politikk for Det norske Arbeiderparti å arbeide for samling hvor den kommunistiske Internasjonale ikke er med. Jeg må oprettholde vårt forslag.

Torp: Når jeg og Nilssen kom til det resultat som jeg meddelte, skyldes det den omstendighet at situasjonen er vanskelig ute, og at det først og fremst gjelder å stå sterkest mulig hjemme, også for at vi derved kan bidra til den samling internasjonalt som det er så sterkt behov for. Jeg vil gjerne ha sagt at det ikke bare er en liten del av partiets medlemmer som føler mangelen ved internasjonale organisasjonsmessige forbindelser; den mangel føler alle ganske sikkert, fordi vårt parti kanskje mer enn noget annet er internasjonalt innstilt. Derfor følger vi også interessert med i den internasjonale arbeiderbevegelse; vi føler oss nøie forbundet og solidarisk med partiene i andre land.

Overfor Ødegaard vil jeg si at det er gjort og vil bli gjort alle de tiltak som kan gjøres for å få i stand en forening av de splittede krefter, ikke bare ute i verden, men også i Skandinavia. Jeg minner om vår henvendelse til nabolandenes broderpartier om en felles skandinavisk optreden og aksjon mot fascismen. Det norske Arbeiderparti står fullt beredt til og den norske arbeiderklasse står villig til å yde sin innsats til forsvar for den internasjonale arbeiderklasse, selv om vi ingen internasjonale forbindelser har. Og den vilje skal landsmøtet gi uttrykk for ved å vedta innstillingen enstemmig. Derfor vil jeg henstille til representanten fra Rjukan, Oskar Andersen, å ta det stilte forslag tilbake;

hvis det ikke kan etterkommes, vil jeg foreslå — for ikke at det skal stemmes ned — at man først voterer over *innstillingen* og oversender forslaget fra Telemark til centralstyret til iakttagelse.

Ordstyreren: Kan Oskar Andersen gå med på oversendelse etter at det er votert over innstillingen?

Andersen: Ja.

Ordstyreren refererte innstillingen, som ved *voteringen* blev vedtatt mot 1 stemme (Ingv. Johansen).

Derefter blev forslaget fra Telemark Arbeiderparti mot 3 stemmer besluttet oversendt det nye centralstyre.

Den økonomiske krise og krigsfaren.

(Dagsordenens sak 9).

Av *landsstyret* blev forelagt følgende uttalelse med manifest til det arbeidende norske folk:

For socialisme, frihet og kultur!

Mot kapitalisme, fascisme og barbari!

Den økonomiske krise ryster det økonomiske samfund i dets grunnvoller. Den planløse privatkapitalistiske profittproduksjons motsetninger har ført verden ut i kaos og bragt store deler av det arbeidende folk ut i nød og ulykke. Arbeidsledigheten og gjeldskrisen herjer i by og på land. Statens og kommunenes finanser er bragt i uorden. Ungdommen blir gående uten å komme i arbeide og hele landets folkekraft blir svekket. Fortvilelsen og håpløsheten brer sig blandt større og større deler av befolkningen. Det gamle borgerlige styre har vist sin viljeløshet og evneløshet til å føre kamp mot arbeidsledigheten og de borgerlige partier har ikke kunnet anvise nogen farbar vei ut av krisen.

Grunnårsaken til krisen er at samfundets økonomiske og sociale organisasjon ikke har holdt tritt med den tekniske og kulturelle utvikling. Den private eiendomsrett og det kapitalistiske profittsystem er blitt til stengsler for den videre fremgang. Menneskene kan ikke utnytte de veldige produksjonsmuligheter som er skapt. Det kan først skje når samfundet får fullt herredømme over de økonomiske krefter og de reelle verdier. Det politiske folkestyre må trygges og utvides og det må grunnlegges et økonomisk folkestyre, som kan gjennomføre en rasjonell, planmessig samfundsøkonomi.

Det bestående finans- og arbeidsgivervelde søker av all kraft å forhindre et systemskifte som vil føre den politiske og økonomiske makt over på det arbeidende folks hender. Det betrakter det mer og mer som en hovedoppgave å utnytte krisen til å rette et avgjørende slag mot det arbeidende folks politiske og økonomiske organisasjoner, således at den herskende klasse kan stabilisere det privatkapitalistiske samfund og varig utnytte det arbeidende folk for sine formål. I denne undertrykkelseskamp søker det hjelp hos den fascistiske bevegelse.

Fascismen er i sin opprinnelse et blindt oprør mot den økonomiske

ødeleggelse etterkrigstiden bragte med sig og et forsøk på med front både mot storkapitalen og den organiserte arbeiderbevegelse å hevde mellemlklassens interesser. Den herskende klasse bruker den fascistiske bevegelse til å søke å knekke den socialistiske arbeiderbevegelse. Sammen søker fascismen og reaksjonen å splitte det arbeidende folk. Arbeidsløse skal hisses mot dem som er i arbeide, uorganiserte egges op mot de organiserte, bønder og småprodusenter som skal selge, settes op mot lønnsarbeiderne som må kjøpe o. s. v. De som verner om de undertrykte og vanskeligstilte blir fremstillet som samfunnsnedbrytere og tvilsomme individer, mens spekulanter og flåere presenterer sig for folket som velgjørere, rett-troende og gudfryktige.

I Italia, i Finnland og særlig i Tyskland har herskerklassen hatt hell med sig i sine splittelsesbestrebelse. Norges mer oplyste, politisk modne og mer kritisk innstilte befolkning har ennå ikke latt sig forvirre i nogen faretruende utstrekning.

Høire og bondepartiet er etterhånden blitt mer og mer interessert i og smittet av fascismen. Venstre er restene av et gammelt fremskrittsparti som ikke har fulgt med tiden. Det vil verne om demokratiet, men allikevel la finans- og arbeidsgiverveldet råde. Det viser undfallenhet overfor reaksjonens planer og har gått sammen med de andre borgerlige partier i arbeidet for å innskrenke de demokratiske rettigheter og gjennomføre særlover rettet fortrinnsvis mot arbeidernes organisasjoner.

Det er ikke lykkes og skal heller ikke lykkes hos det norske arbeidende folk i by og på land å skape nogen tro på at hensynsløs kapitalisme og militarisme, vold og mindretalldiktatur, er veien til dets redning. Bare en socialistisk løsning av krisen vil bringe det arbeidende folk ut av det økonomiske kaos og over i varig trygge forhold. De eneste effektive rådbøter mot krisen er de som ligger i flukt med den socialistiske linje og som er fremsatt i Arbeiderpartiets arbeids- og kriseprogrammer.

Norge er et uferdig og enda litet utbygget land, som byr på store og omfattende arbeidsmuligheter. Men det private initiativ og det borgerlige styre evner ikke å organisere arbeidet og utvikle den økonomiske virksomhet i landet. Det samfunsmessige initiativ må settes inn i arbeidet for å mobilisere landets produktive krefter, øke arbeidsvirksomheten i jordbruket, industrien og de øvrige næringsgrener og utbygge landets samferdselsmidler. Kjøpekraften må økes. Den ledige arbeidskraft må slippes til, slik at landets naturherligheter og et større produksjonsapparat kan utnyttes til å skape nye verdier og øke vareproduksjonen under samfundets regulering og kontroll. Det må bli slutt på det nuværende kolossale spill av krefter og muligheter. Vi har ikke råd til å la være å arbeide. Å organisere arbeidet på planmessig grunnlag, å sette og holde folk i arbeide, å øke kjøpekraften, må bli den hovedoppgave som Statens økonomiske og finansielle politikk først og fremst må være innstilt på. Denne oppgave kan bare tilfredsstillende løses av et arbeiderstyre som av folkeviljen blir utstyrt med den fulle politiske og økonomiske makt i samfundet. På folkestyrets grunn

kjemper idag Det norske Arbeiderparti for å vinne denne makt og for å forsvare arbeidernes, bøndernes, fiskernes, de arbeidsløses og hele det arbeidende folks interesser.

Til kamp mot fascismen, mot dens åndsmørke, dens chauvinisme, det kapitalistiske utbyttersamfund og den terroriske politistat!

Frem for det politiske og økonomiske folkestyre, for folkeoplysning og kultur, for internasjonal forståelse og avrustning!

Til kamp for en socialistisk løsning av krisen, som åpner nye og store arbeidsmuligheter for folket og fører frem til lyse og trygge levevilkår for alle!

Et socialistisk Norge!

Hele folket i arbeide!

Flertallet og regjeringsmakten til Arbeiderpartiet!

Arnfinn Vik: På grunn av fravær fra landsstyret har jeg ikke vært med på utarbeidelsen av det forslag. Jeg vil si at jeg finner det helt og aldeles umulig i den form det har fått. (Tal. gjennomgikk forslaget og heftet sig ved forskjellige punkter). Jeg vil ikke fremsette noget som helst endret forslag, men det kunde være riktig enten å sende det til en komité for å sees på, eller — om man finner det mere oppportunt — at det sendtes over til centralstyret med fullmakt til å utstede og offentliggjøre opropet — efter at det er blitt gjennomgått og revidert. Jeg vil nærmest holde meg til det siste.

Torp oplyste at det gjaldt to endringer som *Vik* hadde antydnet forslag om.

Efter forslag av *Meyer* besluttet landsmøtet å sende uttalelsen til redaksjonskomitéen forsterket med et par medlemmer opnevnt av ordstyreren.

Klassesamlingen.

(Dagsordenens sak 10).

Landsstyret behandlet i møte 19 mars en henvendelse fra Norges kommunistiske Parti om enhetsfront mot fascisme og kapitaloffensiven.

Landsstyret vedtok å sende Kommunistpartiet følgende svar:

«Idet vi bekrefter mottagelsen av Deres henvendelse av 11 ds. med anmodning om enhetsfront mot fascismen og kapitaloffensiven, skal Det norske Arbeiderpartis landsstyre uttale:

Vi gir vår tilslutning til Deres uttalelse om at «arbeiderklassen trenger enheten med klassekampen for øie, for enig og samlet å kunne kjempe mot fascismen og reaksjonen, mot angrepene på arbeidernes levestandard og våre politiske rettigheter.»

Ut fra dette grunsyn om enheten innen arbeiderbevegelsen som en politisk og historisk nødvendighet, er det at Det norske Arbeiderparti har optatt arbeidet for *organisatorisk klassesamling*. Ett parti, en vilje, en ledelse for arbeiderklassens kamp mot reaksjonen, for socialismen.

En «enhetsfront» med oprettholdelse av den politiske og organisa-

toriske splittelse, innebærer ikke at arbeiderklassens slagkraft styrkes. En organisatorisk samling, politisk så vel som faglig, er derimot i hele arbeiderklassens varige interesse.

Den alvorlige krise, de tusener arbeidsløses vanskelige stilling, er idag det sterkeste argument for en organisatorisk samling av arbeiderklassen for å kunne opnå positive resultater i kampen mot fascismen og reaksjonen.

Vi erklærer oss derfor beredt til å drøfte spørsmålet om organisatorisk samling med representanter fra Norges kommunistiske Parti så fremt det gis klart og utvetydig beskjed om, at hensikten med forhandlingene er å nå frem til en slik samling.

Vi er helt enig i Deres bemerkning om at «tidene er alvorlige. Situasjonen krever samling. Situasjonen krever handling.»

Såfremt dette er en realitet, imøteser vi Deres bekræftende svar på vår oppfordring om forhandlinger med sikte på å nå frem til organisatorisk samling.»

Kommunistpartiet svarte at det ikke kunde opta forhandlinger på det grunnlag landsstyret hadde vedtatt.

Landsstyret innstillet at landsmøtet vedtok følgende beslutning:

Idet landsmøtet erklærer sig enig i det vedtak landsstyret har fattet i spørsmålet om klassesamling eller enhetsfront, gis det nye styre i oppdrag å fortsette arbeidet for samling i ett parti.

Ingv. Johansen: Den eksisterende splittelse har ikke så liten rot blandt massen som man gjerne tillegger den. Den alvorlige situasjon vi er oppe i, krever at arbeiderklassen samles om mulig i ett parti med én ledelse. Skulde en slik samling vise sig umulig, må det iallfall sørges for at vi kan samles på en *felles front* mot den felles fiende. Det er et spørsmål om ikke vår ledelse i dette spørsmål om klassesamlingen har vært litt for steil. Det må settes alt inn på å bringe massen i fellesskap i kampen. Jeg vil fremlegge her — hvis ingen andre gjør det — den *resolusjon* som blev vedtatt i det spørsmål av årsmøtet av jern- og metallarbeidere i Oslo nylig.

Uttalelsen av jernarbeiderne konkluderte med følgende:

«Da det oss bekjent ennå ikke har funnet nogen direkte forhandlinger sted mellem de parter det gjelder, forlanger vi at ledende representanter for *Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, Det norske Arbeiderparti, Norges kommunistiske Parti, Mot Dag* og *Norges syndikalistiske Federasjon* straks trer sammen til forhandling for å undersøke mulighetene og eventuelt formen for en samling av alle krefter innenfor den norske arbeiderklasse til effektiv kamp mot fascismen og for arbeiderklassens interesser.

Vi forlanger at resultatet av disse forhandlinger blir forelagt for fagforeningene, slik at de menige medlemmer selv kan ta stilling til hvem det er som bærer det eventuelle ansvar for at splittelsen blir opprettholdt.»

Ordstyreren foreslo en generell begrensning av taletiden. Forslaget blev vedtat mot nogen få stemmer.

Birger Aamodt: Hvad det gjelder for oss arbeidere, er å nå frem til en samling og fellesoptreden i det *praktiske arbeide*. Og her blir vi hemmet på grunn av splittelsen. Det viser sig i fagforeningene — også ved interessen for valget til dette landsmøte. Men på arbeidsplassen er vi enige, *der* er ingen vanskeligheter. Her skulde ledelsen gå i spissen og finne muligheter for å samle oss, i stedet for at vi skal ødelegge hverandre. Jernarbeidernes forslag har vært oppe i sekretariatet og centralstyret. Jeg kjenner ikke til hvilke beslutninger er fattet. Men det måtte da kunne gå an å føre partene *sammen*.

Jeg ønsker å fremme et forslag, sålydende:

«Landsmøtet gir sin fulle tilslutning til den holdning som partiets centralstyre og Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat har inntatt til henvendelsene fra N. S. F. og organisasjonen Mot Dag.

Landsmøtet bemyndiger centralstyret til å ta de skritt som måtte være hensiktsmessige eller nødvendige for å nå frem til en samling uten hensyn til de spesielle beslutninger som tidligere er truffet om utelukkelse av grupper eller enkeltpersoner fra partiet.»

Gerhardsen: Så lenge det dreier sig om bare deklamasjoner om samling, er det lett å snakke. Men kommer man til realiteter, endrer billedet sig. Det som det faktisk dreier sig om, er om en samling i et parti, eller om man skal samles i form av en «enhetsfront». Og det er dette prinsipp landsmøtet nødvendigvis må ta standpunkt til. Jeg er enig med Birger Aamodt når han sier at vi hemmes i vårt indre organisasjonsarbeide, og at arbeiderne er enige på arbeidsplassen, når det gjelder de faglige spørsmål. Men hvordan arter de faglige konflikter sig i praksis ofte? Man kommer ikke forbi at årsaken til striden, med de forskjellige utslag den får, er den enkle at det finnes *to eller flere partiet* eller grupper. Og enhver annen løsning enn samling i ett parti er *ingen* løsning. Ved en organisatorisk samling *ophever* man splittelsen. Hvad skal enhetsfronten bety? Et fritt samarbeide om det man er uenig om — og det bare oprettholder og beforder splittelsen. Kommunistpartiet klarer ikke i åpen agitasjon og åpent arbeide å skape sig tilhengere — så skal det skje ved spekulasjon i en enhetsfront. Den vil i sig selv ikke være mulig, for det er nettopp der, i oprettholdelsen av flere partier, at skillet ligger. Hvad er årsaken til at kommunistpartiet fremmer sin taktikk? Det vil på død og liv ha Det norske Arbeiderparti til et nasjonalt fascistparti, som skal slåes ned! Først skal man omfavnes, mens de holder dolken i bakhånden. Ved samling i ett parti borttar man selve grunnlaget for det som holder striden gående, nemlig splittelsen. Derfor skal man skjære den vekk ved roten.

Tallak Flaten: Alle politiske avskygninger var til stede på jernarbeidernes møte. Når man har villet ta den resolusjon som blev vedtatt der til inntekt for kommunistpartiets enhetsparole, er dette helt feilaktig; det er en hensikt som ligger jernarbeiderne i Oslo fjernt. Henstillingen går ut på at man skal søke å komme frem til en effektiv samling. Det er gledelig at representanter også *utenfor* jern- og metallfolkene er gått inn for den resolusjon her, og jeg vil håpe at det vil vekke gjenklang på landsmøtet. Hvis det gjøres noget effektivt fra

vårt partis side, er jeg klar over at klassesamlingen vil komme i stand selv om kommunistpartiets ledelse stamper imot; det vil i tilfelle arbeiderne selv blandt medlemmene sørge for. Jeg vil slutte med det gamle ord: nu gjelder det å henge sammen, hvis man ikke vil bli hengt enkeltvis.

Ordstyreren foreslo strek med 15 talere tegnet. — Forslaget blev vedtatt. — Han opplyste samtidig at *Ingv. Johansen* hadde fremsatt følgende forslag i stedet for å opta resolusjonen fra jernarbeidernes møte:

«Landsmøtet uttaler at centralstyret øieblikkelig innleder nye forhandlinger med kommunistpartiet, syndikalistene og Mot Dag om effektiv organisatorisk samling. Kan ikke organisatorisk samling opnåes, må enhetsfront øieblikkelig opnåes.»

Rudlang: Jeg har inntrykk av at det er som å stikke hånden bort i et hvepsebol. Det later til å være et prestigespørsmål for ledelsen — en kamp om medlemmene. Det vilde vært bedre om man i en sak som denne hadde kunnet komme til en gjensidig forståelse, og jeg tror ikke det skulde vise sig uoverkommelig å komme frem på den vei, hvis viljen er til stede. Det er noget av en fallitterklæring for vårt store parti med de hjelpemidler det har, at man ikke kan trekke over til sig den lille gruppen ad overbevisningens vei. Jeg stemmer for Birger Aamodts forslag.

Tranmæl: Den alvorlige situasjon for arbeiderklassen gjør det til en bydende nødvendighet å samles på felles linje, ikke minst av hensyn til arbeidet i fagforeningene. Men da er organisatorisk samling, samling i ett parti det eneste som har vist sig å føre frem. Dette med enhetsfront er ensbetydende med å anerkjenne og forlange splittelsen. Kommunistpartiet opererte med sin enhetsfront også i 1923, 24, 25 og 26. Senere fikk vi Labor Party-manøvren. Vi vilde ha *samling*. Klassesamlingen i 1927 betød en veldig vinning. Den gav uttrykk for arbeidernes vilje og samhörighet. Det står litt igjen. Og vi trenger å føre samlingen videre. Men da må vi holde på enhetslinjen og bringe splittelsen til ophør, ikke forlange den. Hvad er «enhetsfront»? Er det samhörighet? *Nei!* En oprettholdelse av kommunistpartiet og andre grupper, med de samme resultater og nye splittelsesforsøk, er ødeleggende for fagforeningene. For dem er det et *selvmorderisk* standpunkt å holde på enhetsfronten.

Jern- og Metalls resolusjon er uklar. I Oslo Arbeiderpartis representantskap stemte Aamodt sammen med de øvrige jernfolk for landsstyrets vedtak i samlingsspørsmålet. Det tales om å opta forhandlinger. Vårt parti har overfor kommunistpartiet erklært sig villig til å drøfte samlingsspørsmålet. Men dette parti har tilbakevist denne utstrakte hånd. Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen er likeledes beredt til å konferere om klassesamling også med *andre* grupper. Men det må da være måte på hensyntagen til grupper som har *sprengt sig ut av Det norske Arbeiderparti*. Det forstår også de *fagorganiserte* som i sin egen virksomhet stiller sig på et fullstendig organisasjonsstandpunkt, men som får sitt arbeide svekket ved politisk splittelse. *Vil* man ha fremmet

noget, må det skje på et reelt, et solidarisk grunnlag. Å innlate sig på drøftelser eller forhandlinger på nogen annen basis, er spillfekteri. Det finnes ingen annen vei å nå arbeiderne enn gjennom full og hel organisatorisk samling. Og det bør landsmøtet fastholde så samstemmig som mulig.

Arthur Arnesen: Når samlingstanken er kommet op, skyldes det den enkle kjensgjerning at man på de faglige møter kjekler fra morgen til kveld. De *interesserte* i fagforeningsarbeidet blir borte. Det er dette forhold vi vil ha slutt på. Fascismen trenger sig så nær inn på oss fra Mellemeuropa, at vi vet ikke, *når* den kommer til oss. Og da må vi iallfall være enige vi som skal ta imot dem. Jeg vil på det innstendigste henstille at man vedtar Aamodts forslag.

Nygaardsvold: Alle er vel enig om — som det er gitt uttrykk for før i debatten — at en klassesamling er overmåte viktig nettop nu. Vi fikk samlingen i 1927. Det må erkjennes at den samling har virket, og på aller beste måte for arbeiderklassen. Forholdene idag skulde tilsi at en full organisatorisk samling av kreftene er tifold mer nødvendig nu enn den var i 1927. Men den gang var det et parti som ikke vilde se de vanskeligheter splittelsen bevirket for arbeiderklassen; det foretrakk også den gang å drapere sig med dette enhetsfrontsnakket, som vi siden er så vel bekjent med — samtidig som det fortsatte sin nedrakning av Det norske Arbeiderparti. Denne agitasjon stiller «enhetsfronten» i sitt rette lys. Tror man det blir mindre av kjeklingseksperter i fagforeningene med en enhetsfront? — Det forekommer mig at Aamodts forslag stort sett ikke er noget annet enn en kamouflasje for at Det norske Arbeiderparti skal samles med Erling Falk og folk av den typen. Og det tror jeg ikke vårt parti eller bevegelsen vil være tjent med. Jeg anbefaler landsstyrets innstilling, den gir uttrykk for det som er mest nødvendig nu, ikke bare her i landet, men også i *andre* land: organisatorisk samling av arbeiderklassen.

Per Lie: Det var vel ikke spøk da socialdemokratene ved samlingen opgav sitt partiapparat og sine internasjonale forbindelser. Men det måtte være spøk, da kommunistene dannet sitt Arbeiderklassens Samlingsparti. Når så disse andre grupper har spillet fallitt, innbys vi til å legalisere fortsatt splittelse. Man kan imidlertid ikke uten videre sette en strek over *alt* som er skjedd. Aamodts forslag om ophevelse av de tidligere beslutninger vi har måttet fatte, og som gjelder både grupper og *enkeltpersoner* skal vi ikke vedta. Jeg ser jernarbeidernes resolusjon som et svakhetstegn. Vi skal i all vår optreden føre en revolusjonær kamp, en aktiv politikk, også faglig, som tvinger våre kamerater til å innse at kommunistpartiet er unødvendig. Gjør vi det, da rykker vi ethvert grunnlag for dette parti bort. Samling på grunnlag av et parti og samling for en valgseier til høsten, det er det vi vil.

Valdemar Nielsen: Det er en kjensgjerning at det samlingsarbeide som har vært drevet gjennom Det norske Arbeiderparti har bragt gode og rike resultater. Og bare en fortsatt organisasjonsmessig samling vil kunne føre frem. Det er heller ikke mange land som kan påvise nu å ha en så vidt samlet arbeiderklasse som Norge og de skandinaviske land. Når vi står så sterkt idag, er det absolutt ingen grunn til å gå

inn på en *ny* linje eller endre signaler. Landsstyret har fremlagt et forhandlingsgrunnlag overfor de grupper som eventuelt vil inngå i forhandling med partiet om samling. Og det forslag vil de ha anledning til å ta stilling til. Vi bør se nøkternt på dette spørsmål og ikke bruke talemåter som ikke hører noget sted hjemme. Vi kjenner metoden i fagforeningene, hvor kommunistene lager kiler inn for å gjøre stillingen usikker for våre medlemmer og forvrøvler det hele. Det er dette våre folk vil ha slutt med. Og ved en hel og full samling om partiet kan splittelsen og de partitaktiske spekulasjoner bringes til endelig ophør.

Lind: Jeg trodde det var alvor i det oprop som utgikk fra konferansen i Paris, og som også de norske representanter stemte for. Jeg er fullstendig enig i at vi *bør* ha organisatorisk samling. Men hvis det ikke for tiden finnes mulighet for det, hvorfor kan man da ikke enes om den enkle oppgave som blev satt op av konferansen i Paris: at man skulde gå samlet til kamp mot fascismen? Om et aldri så litet parti blir slått ned i en kamp vil det svekke også Arbeiderpartiet.

Meyer: Jernarbeidernes forslag var et ytterst uklart forslag, men det foreligger liten grunn til å angripe det her, fordi det overhodet ikke er optatt på landsmøtet. Med hensyn til Aamodts forslag må det vel nu være klart — selv om han ikke tidligere har vært klar over hvad han har ment — at han er kommet frem til det resultat som vi alle mener: at det må en *organisatorisk samling* til gjennom Det norske Arbeiderparti. Noget annet kan det vel ikke ligge i et forslag som sier «samling». Jeg synes Aamodt burde gjøre dette helt klart, så man kan komme ut av alt vrøvlet. Det som blir tilbake i Aamodts forslag og som er omtvistet — og som formodentlig vil gjøre at det blir nedstemt — innebærer den realitet at det ophever tidligere landsmøters beslutninger om utelukkelse av enkelte medlemmer av «Mot Dag».

Schultz frafalt.

G. Braathen: Jeg frafaller og anbefaler landsstyrets innstilling.

Josef Larsson: Jernarbeiderne mente organisatorisk samling, og organisatorisk samling må fastholdes. Det er intet som hindrer en virkelig samling mer enn det at partiets medlemmer ikke optrer på en fast linje i fagforeningene og på arbeidsplassen for øvrig, hvor dette spørsmål diskuteres. Jeg vil anbefale at centralstyret innkaller til en samlingskonferanse uten at man nevner betingelsene på forhånd ved innkallelsen, men at man samtidig er enig om at på samlingskonferansen skal vårt parti sette frem betingelser som er overensstemmende med landsstyrets uttalelse. Hvis den konferanse blev holdt, tror jeg det vilde gi en utløsning for de forskjellige opfatninger og avklare situasjonen betraktelig. Man vil da også få fastslått hvor kommunistpartiet idag står. Jeg har derfor et forslag å fremsette — jeg er ikke imot innstillingen, men jeg vil peke på innkallelsen til en slik konferanse. Forslaget lyder:

«Partiet innkaller til samlingskonferanse av de nevnte partier og grupper. Først på konferansen fremlegges og diskuteres betingelsene for samlingen — for vårt partis vedkommende i henhold til landsstyrets innstilling.»

Ordstyreren opplyste at strek var satt, hvorved forslaget bortfalt.

Haugli: Jeg kan ikke forstå jernarbeidernes forslag og at de skal ha glemte den strid og splid som kommunistenes fraksjonskamper har skapt. Det man opnår ved en såkalt «enhetsfront» i kampen mot fascismen vil bli å utlevere arbeiderklassens interesser, fordi vi ikke kan stole på lojaliteten fra de folks side. Parolen fra den kant har alltid tatt sikte på å splitte og skjulte ut enkelte til fordel for kommunistpartiet. Jeg advarer mot å slå inn på den linje. Representantene for de mange bygdelag som møter her vil forstå — kanskje *bedre* enn mange av de som møter her fra Oslo — hvor ødeleggende den trafikk har virket. Og de vil ikke være i tvil om sin stilling.

Rolf Olsen: Jernarbeiderne er enig i Aamodts forslag; vi har aldri vært enig i en enhetsfront. Vi har på ingen måte glemte både den splittelse og de samlingsmanøvrer kommunistene til forskjellig tid har satt i scene. Men det er uforståelig for oss at man her skal skjulte ut enkelte personer som vel ikke er *verre* enn enkelte av dem vi har fått inn. Jeg anbefaler Aamodts forslag.

Torp: Såvidt jeg har kunnet forstå av debatter også tidligere hvor Birger Aamodt har vært til stede, og her på landsmøtet, er det riktig som Meyer sa, at det essensielle ved det forslag Aamodt har fremsatt gjelder forholdet til de utelukkede medlemmer av Mot Dag, og da særlig Falk. Jeg er enig i at vi ikke skal oprettholde straffer for gamle synder. Men det er dog nogen forskjell på folks opptreden, både tidligere og i fortsettelsen. Arbeiderklassen har plikt til å påse at man ikke tar inn i partiet folk som bare kan være til skade. Jeg skal ikke her komme inn på transaksjoner som er foretatt, men bare be dere erindre den aktivitet som blev utfoldet i forbindelse med landsmøtet nu sist i Norsk Skog- og Landarbeiderforbund på Hamar. Jeg var der, og jeg måtte med sorg se hvor hensynsløst enkelte spekulanter kunde opptre når det gjaldt arbeiderklassens dyreste interesser. Hvis ikke Det norske Arbeiderparti hadde *tillit* blandt arbeiderne og medlemmene og stod der som den samlende faktor, vilde ikke det forbund vært den enhet det er idag.

Lind gikk tilbake til konferansen i Paris og det oppdrag som der blev vedtatt. Men er man ikke oppmerksom på at nettop det tilbud som blev gjort der er *avslått* av Den kommunistiske Internasjonale? Den har ikke villet gå inn på en samling av arbeiderklassen. Dermed er den sak oppgjort. Til Larsson vil jeg si at jeg har også i landsstyret hatt den sak oppe til behandling. Vi har villet vise viljen til samling, og det har vi gjort ved å gå med på konferansene med «Mot Dag» og syndikalistene. Vi har også vært villig til å drøfte spørsmålet om å innta samme holdning overfor Trond Hegna og Johan Vogt, og jeg har for min del ikke noget å innvende mot at landsmøtet gir landsstyret fullmakt til — forstå det blir spørsmål derom — å foreta det nødvendige når det gjelder disse to personer, idet eksklusjonen av Falk opprettholdes. Når den sak som foreligger er avgjort ved votering over forslagene kan vi jo ta det spørsmål op, hvis landsmøtet så måtte ville.

Ordstyreren opplyste at Ingv. Johansen hadde endret sitt forslag i

siste punktum slik at det i stedet for enhetsfront blev satt «kampfellesskap».

Ved *voteringen* blev Johansens forslag forkastet mot 4 stemmer.

Birger Aamodts forslag blev forkastet mot 26 stemmer.

Landsstyrets innstilling blev derefter vedtatt enstemmig.

Per Lie: Overfor det som Torp nevnte vil jeg ha sagt som min mening at det kan ingen grunn være for landsmøtet til å diskutere hvorvidt det skal være noget skille mellom Erling Falk og de andre to med hensyn til eksklusjonsbestemmelsen.

Oskar Karlsen: Jeg vil henstille til formannen i partiet ikke å gjøre noget skille her, når den sak skal avgjøres. Falk har ikke i sitt forhold til organisasjonen gjort noget uhederlig, selv om hans *handlinger* kan kritiseres. Jeg vil fremsette forslag om at det ikke gjøres nogen undtagelse for Falks vedkommende, og at *samtlig*e disse eksklusjoner blir *ophevet*.

Torp: Etter de innvendinger som er kommet, frafaller jeg på landsstyrets vegne, som har behandlet denne sak, å få nogen ytterligere debatt og beslutning i denne sak, og at vi godtar det som er besluttet som endelig *votering*.

Ordstyreren foreslo: Under henvisning til resultatet av *voteringen* over Aamodts forslag går landsmøtet videre i dagsordenen.

Ordstyrerens forslag blev ved *voteringen* vedtatt mot 4 stemmer.

Valgene.

(Dagsordenens sak 13.)

Valg av centralstyre.

Av valgkomitéen blev fremlagt følgende innstilling på medlemmer av centralstyret:

Formann: Oscar Torp.

Næstformann: Magnus Nilssen.

Redaktør: Martin Tranmæl.

Einar Gerhardsen.

Halvard Olsen.

Alfred Madsen.

Valdemar Nielsen.

Eugen Johannesen.

Osvald Johnsen, 9 stemmer (Halvard M. Lange 2 st.)

Kaare Hansen 8 stemmer (Eugen Pettersen 3 st.)

Varamenn:

1. Martin Liengen.

2. Olaf Hansen.

3. Jens Teigen.

4. Helga Karlsen.

5. Halvard M. Lange.

6. Erling Antonsen.

7. Herman Stordalen.

Torbj. Henriksen, valgkomitéens formann, anbefalte kort innstillingen på formann, næstformann og redaktør som blev å velge ved særskilt valg av landsmøtet.

Enstemmig og med akklamasjon gjenvalgtes *Oscar Torp* til formann, *Magnus Nilssen* til næstformann og *Martin Tranmæl* til redaktør.

Henriksen: For de 5 førstes vedkommende som er innstillet til øvrige medlemmer av centralstyret, er det enstemmighet i komitéen. For de to siste er det, som man vil se, dissens, idet 2 stemte for Halvard M. Lange istedenfor *Osvald Johnsen* og 3 stemte for *Eugen Pettersen* istedenfor *Kaare Hansen*. Jeg anbefaler flertallet forslag på *Osvald Johnsen* som medlem av centralstyret etter *A. E. Gundersen*, som har ønsket å tre ut, et ønske som komitéen har funnet å måtte ta hensyn til. *Johnsen* tilhører *N. N. N.* som medlem av *Møllearbeidernes Forening* og er en aktiv mann i fagbevegelsen som i partiet. Likeså anbefaler jeg mindretallets forslag på *Eugen Pettersen*, som siden *Bulls død* har vært fast medlem av centralstyret. Han er, som vi vet, representant for jernarbeiderne.

Om innstillingen blev det ført en lengere debatt, hvorunder tale-tiden blev begrenset.

Haslund optok forslag om *Finn Moe* som medlem av centralstyret i *Osvald Johnsen*s sted.

Ingv. Johansen foreslo *Halvard Lange* i stedet for *Einar Gerhardsen*.

K. Nordahl: Representantene for Jern- og Metalls avdelinger besluttet igår å utpeke en fra vår gruppe, og jeg optar mindretallets forslag på *Eugen Pettersen*.

Mindretallets forslag blev støttet i debatten av *John Johansen*, *Arthur Arnesen*, *Søren Hagen*, *Torbj. Dahl* og *Ingv. Rastad*.

Per Lie anbefalte valget av *Gerhardsen* og *Moe*, den siste i stedet for *Alfr. Madsen*, samt *Kaare Hansen* fra *A. U. F.*

Fostervold anbefalte *Halvard Lange* istedenfor *Osvald Johnsen*, samt *Kaare Hansen* istedenfor *Eugen Pettersen*.

Arnfinn Vik anbefalte *Kaare Hansen* og *Moe*.

Olsen-Hagen støttet innstillingen som den forelå.

Ingv. Johansen endret sitt forslag til valget av *Lange*, uten å peke på hvem som skulde gå ut.

Ingv. Haugen (valgkomitéen) sluttet sig til *Torbj. Henriksen*.

Johs. Hulthin foreslo *Emil Torkildsen* i *V. Niensens* sted.

A. Nygaard talte for valget av *Kaare Hansen* og *Halvard Lange*.

Strømsnes anbefalte gjenvalg av *Alfred Madsen*.

Torp vilde bringe inn for avgjørelse om det ikke vilde være riktig, når det var så mange forslag, at det blev krevet absolutt flertall for hver av de valgte.

Dette blev enstemmig besluttet, hvorefter man gikk til skriftlig valg.

Partiformannen hyldes.

Før avslutningen av møtet tok partiets næstformann, *Magnus Nilssen*, ordet og uttalte:

Det er en begivenhet i partiets historie i år, idet formannen, *Torp*, har 10 års jubileum. Det er i februar ti år siden han første gang blev

valgt til formann for vårt parti, og da under meget vanskelige — man kan vel si oprevne — forhold. Vi vet alle at han med stor interesse og sjelden arbeidskraft og med varme og dyktighet er gått inn for dette arbeide, og har utført det på en så tilfredsstillende måte, at han siden gang på gang er blitt enstemmig gjenvalgt.

Centralstyrets øvrige medlemmer er blitt enig om at vi her på landsmøtet skal takke Oscar Torp for det arbeide han har utført for partiet i disse år, og vi ønsker ham hell og krefter til det arbeide som forestår. Personlig føler jeg en dyptfølt trang til å takke Torp for det utmerkede samarbeide vi har hatt og for den forståelse han har lagt i arbeidet etter samlingen; han har en stor og særlig del i at dette samarbeide er gått så utmerket, og at vi har rukket frem til en enhet og fasthet i partiet som kanskje aldri før.

Som et synlig bevis på vår takk og vår erkjennelse ber jeg Torp ta mot disse *blomster* og det som disse blomster står i! (langvarig og begeistret bifall).

Dermed overrakte Nilssen en sølvbolle fylt med roser.

Torp takket beveget og svarte med en tale, hvori han bl. a. uttalte:

10 år! Hver dag i de ti år, så å si, har vært en opplevelse for sig. Hver dag, hver time har man følt at det som er det *sterkeste* ved livet, er det som banker og vil frem. Det store ved vår bevegelse er jo at den favner vidt, og at den har store oppgaver å løse. Og det som har vært gleden, har vært å merke de hundre tusener i vårt vidtstrakte land, når de har stått op og forsvart partiet, idéen. Det som kan sies om disse år er at arbeiderbevegelsen har vokset i tall, men ikke det alene: den er i ennu større grad vokset i evne til å ta de store takene. Småtingene løser man lett, fordi alle går inn for de store oppgavene. Det gir forjetelsen om at komme hvad komme vil, så skal vi stå sammen og føre vår sak frem til seier.

Det kan trygt sies at dette landsmøte på mange måter varsler en ny opdrift og ny fremgang. Vårt landsmøte er ennu ikke avsluttet, men de som har sittet her og har vært med i behandlingen av sakene har følt først og fremst viljen til å treffe de rette beslutninger. Og noget annet man har merket, er at Det norske Arbeiderpartis landsmøter alltid har stått på et høit nivå. Debatten har ligget på et høiere plan enn vanlig i andre forsamlinger. I år har landsmøtet ligget på et høiere nivå enn nogensinde tidligere. Nettopp dette trekk av landsmøtets karakter forteller oss om arbeiderbevegelsens stilling i vårt land — det forteller at det skal lykkes for oss å nå frem til et socialistisk Norge, at makten i dette land skal legges over i arbeiderklassens hender.

Takken skulde *jeg* bringe — og det gjør jeg! Takk, kamerater, for at dere har gitt mig anledning til å føle at de som har satt mig på denne plass også har fulgt med og øvet kontroll. Takken er partiets, medlemmenes — det er bare de som kan muliggjøre fremgangen. Atter en takk for oppmerksomheten dere har vist mig, og det ønske jeg uttaler er det: La oss komme sammen om ikke rett lenge og kunne si: Norge er blitt et nytt — *socialismen har seiret!*

Minuttlangt bifall fulgte partiformannens tale.

Møtet blev derpå hevet klokken 14.

Eftermiddagsmøtet søndag.

Ordstyrer: *Ingv. Rastad.*

Protokollen blev lest op og godkjent.

Fra styret for Det socialistiske arbeiderparti i Tyskland og styret for Det socialistiske ungdomsforbund referertes ved *Finn Moe* et innkommet brev med hilsen til landsmøtet.

Efter forslag av *ordstyreren* blev det nye centralstyre gitt i oppdrag å sende tilbake en takk med hilsen fra landsmøtet til de kjempende tyske kamerater.

Ved en foretatt *innsamling* på landsmøtet til støtte for våre tyske klassefeller innkam et beløp på kr. 322.65, som blev overlevert Arbeidernes Justisfond.

Valgene. (Fortsatt).

Ordstyreren refererte resultatet av centralstyrevalget. Valgt var: *Halvard Olsen* med 310 stemmer, *Eugen Johannesen* 309, *Einar Gerhardsen* 308, *Alfred Madsen* 291, *Valdemar Nielsen* 282, *Osvald Johnsen* 246, og *Eugen Pettersen* med 228 stemmer.

Dernæst hadde *Kaare Hansen* 109, *Halvard M. Lange* 84, *Finn Moe* 39, *M. Liengen* 7, *Emil Tordkildsen* 3, *Haakon Meyer*, *Trygve Lie*, *Osvald Eriksen* og *Erling Antonsen* hver 1 stemme. I alt blev avgitt 321 stemmer. Samtlige 7 var således valgt med absolutt flertall.

Varamen til centralstyret.

Torbj. Henriksen redegjorde for valgkomitéens innstilling, som han anbefalte vedtatt.

Som 1. varamann var innstilt formannen i Norsk Skog- og Landarbeiderforbund, *Martin Liengen*.

Johs. Hulthin foreslo *Halvard M. Lange*.

Rolf Forsberg foreslo *Rolf Hofmo*.

Haakon Lie støttet *Langes* valg, mens *Oscar Nilssen* og *Hartvig Svendsen* støttet innstillingen.

Ved voteringen blev *Liengen* valgt med stort flertall.

Som 2. varamann var innstilt formannen i Oslo Transportarbeideres Forening, *Olaf Hansen*,

Eugen Johannesen henstilte til landsmøtet å samle sig om *Lange* som 2. varamann.

Nygaard hadde tatt forbehold i valgkomitéen om å foreslå *Lange* som nr. 2 og vilde støtte *Eugen Johannesens* henstilling.

Petter Andersen oprettholdt innstillingen på *Olaf Hansen* fra transportarbeiderne.

M. Jul. Halvorsen og *Haakon Hoff* anbefalte *Langes* valg.

Ved voteringen blev *Halvard M. Lange* valgt med stort flertall.

Som 3. varamann var innstilt *Jens Teigen*.

Torbj. Henriksen optok forslag om den som nr. 2 innstilte, *Olaf Hansen*.

Ordstyreren sluttet sig hertil, likeså *Per Lie*.

Nygaard anbefalte at *Teigen* blev stående.

Komitéens flertall gikk over til Henriksens forslag, og ved voteringen blev *Olaf Hansen* valgt med stort flertall.

Som 4. varamann blev valgt *Jens Teigen*, 5. *Helga Karlsen*, 6. *Erting Antonsen* og 7. *Herman Stordalen*, Asker.

Landsstyret.

Valgkomitéen fremla følgende innstilling på medlemmer av landsstyret:

Trygve Lie, Akershus, Magnus Johansen, Østfold, Oscar Nilssen, Hedmark, Hans Haugli, Opland, Karl Nedberg, Buskerud, Albert Christiansen, Vestfold, Ole Moen, Telemark, Albert Karlsen, Aust-Agder, Aasmund Kulien, Vest-Agder, Nils Norheim, Stavanger, I. K. Hognestad, Rogaland, Mons Lid, Bergen, Jakob Kolrud, Hordaland, Hans Kvam, Sogn og Fjordane, M. Landstad, Møre, Johan Nygaardsvold, Sør-Trøndelag, Ole Øisang, Trondheim, Wilhelm Flotvik, Nord-Trøndelag, Andreas Moan, Nordland, Sverre Stople, Nordland, Gitta Jønsson, Troms, Gustav Engedal, Finnmark.

Et mindretall på 2 medlemmer stemte for Trygve Bratteli, Vestfold, i stedet for Albert Christiansen. Et annet mindretall, 1 medlem, stemte for Anton Jenssen, Vestfold.

Varamenn:

Ivar Opsal, Drammen, Albert Vang, Østfold, Johan Magnussen, Telemark, Anders Otting, Nordland, Ida Nordahl, Nord-Trøndelag, Harald Skutvik, Møre, Bertrand Bakka, Rogaland, Kr. Fjeld, Hedmark.

Ordstyreren uttalte at da han gikk ut fra at landsmøtet var enig i den opsatte *fordeling på distriktene*, vilde det praktiske vel være å avgjøre valget av hver enkelt fylke for fylke.

Heri var *landsmøtet* enig, og man gikk til behandling av hver enkelt av de foreslåtte.

Trygve Lie, Akershus, blev gjenvalgt enstemmig.

Magnus Johansen, Østfold, blev valgt enstemmig etter innstillingen.

Oscar Nilssen, Hedmark, blev gjenvalgt enstemmig.

Som landsstyremedlem for Opland var Hans P. Haugli innstilt til gjenvalg.

Arnfinn Vik foreslo Bjarne Borgan, støttet av *Haakon Lie*.

Valgt blev *Bjarne Borgan* med stort flertall.

Fra Buskerud var innstilt til gjenvalg Karl Nedberg

Vik foreslo Ivar Opsal, Drammen.

Tranmæl, A. *Nygaard*, *Johnsrud* og *Sandvold* talte for innstillingen, idet de bl. a. gjorde opmerksom på at Drammen var eget byparti.

Torbj. Henriksen: I innstillingen er Opsal, Drammen, opført som 1. varamann til landsstyret.

Torp anbefalte likeledes innstillingen.

Valgt blev *Karl Nedberg* mot nogen få stemmer.

For Vestfold distrikt var innstilt av flertallet Alb. Christiansen, Larvik.

Torbj. Henriksen anbefalte innstillingen.

Lien foreslo Vestfold Fylkespartis formann, Carl Gulbrandsen.

A. Nygaard talte for gjenvalg av Anton Jenssen, støttet av *Nygaardsvold*. *Steinsett* anbefalte også Jenssen; subsidiært var han for innstillingen.

Bj. Borgan, *Finn Moe*, *Reidar Johansen* og *Haslund* anbefalte den av et mindretall foreslåtte, Trygve Bratteli.

Ved voteringen blev *innstillingen* forkastet. Derefter blev *Trygve Bratteli* valgt med 138 stemmer. Anton Jenssen hadde 101 stemmer og Gulbrandsen nogen få stemmer.

For Telemark var innstilt til gjenvalg Ole Moen.

Karsten Torkildsen foreslo fylkespartiets formann, Johan Magnussen.

Oskar Andersen talte for valget av Moen, som var innstilt til gjenvalg av Rjukan Arbeiderparti.

Haakon Lie støttet forslaget på Magnussen, mens *Torbj. Henriksen* holdt på innstillingen.

Valgt blev *Johan Magnussen* med stort flertall.

Albert Karlsen, *Aust-Agder*, blev valgt enstemmig efter innstillingen.

For Vest-Agder var innstilt Aasmund Kulien.

Arthur Arnesen foreslo Olav Schefflo.

Eugen Johannesen, *Meyer*, *Vik*, *Olsen-Hagen*, *Haslund* og *Haakon Hoff* støttet innstillingen.

Efter henstilling av valgkomitéens formann tok Arnesen sitt forslag tilbake og *Aasmund Kulien* blev valgt enstemmig.

Nils Norheim, *Stavanger*, *I. K. Hognestad*, *Rogaland*, og *Mons Lid*, *Bergen*, blev valgt enstemmig. Det opplystes at det tidligere landsstyremedlem for Bergen, *Ture Johanson*, var flyttet til Hordaland.

Jakob Kolrud, *Hordaland*, blev gjenvalgt enstemmig.

Hans Kvam, *Sogn* og *Fjordane*, blev valgt enstemmig efter Østen- sen, som hadde meddelt at han ikke ønsket å motta gjenvalg.

M. Landstad, *Møre*, *Johan Nygaardsvold*, *Sør-Trøndelag*, *Ole Øi- sang*, *Trondheim*, *Wilh. Flotvik*, *Nord-Trøndelag*, og *Andr. Moan*, *Nord- land*, blev valgt efter innstillingen enstemmig.

Birger Aamodt foreslo Schefflo i stedet for den annen innstilte fra Nordland, *Sverre Stople*.

Torbj. Henriksen opplyste at Nordland hadde hatt to representanter i landsstyret på grunn av de geografiske forhold og avstandene der. Han opprettholdt innstillingen.

Jul. B. Olsen, *Ingebrigtsen* og *Gitta Jønsson* talte likeledes for gjenvalg av *Stople*.

Efter at Aamodt derefter hadde tatt sitt forslag tilbake, blev *Sverre Stople* valgt enstemmig.

Gitta Jønsson, *Troms*, og *Gustav Engedal*, *Finnmark*, blev valgt enstemmig efter innstillingen.

Som *varamenn* for landsstyret blev enstemmig valgt *Ivar Opsal*, *Drammen*, *Albert Vang*, *Østfold*, *Oskar Andersen*, *Rjukan* (i stedet for *Johan Magnussen*, som var valgt til medlem), *Anders Otting*, *Nord-*

land, Ida Nordahl, Nord-Trøndelag, Harald Skutvik, Møre, B. Bakka, Rogaland, og Kr. Fjeld, Hedmark.

Til revisorer valgtes *Alfred Nilsen* og *Hilmar Norby* med *A. Løkkeberg* og *Olaf Eriksen* som varamenn, samtlige etter innstillingen.

Stillingen til Bygdefolkets Krisehjelp.

(Se side 83).

Torp meddelte at den nedsatte 7-manns-komité hadde hatt et møte om middagen og kommet frem til enighet om det tidligere fremlagte forslag med enkelte redaksjonsforandringer.

Efter forslaget kom *innledningen* til å lyde:

«*Bygdefolkets Krisehjelp er rettet mot en av de vesentligste årsakene til den nuværende krise på landsbygda*», o.s.v. I samme avsnitt, siste punktum, var «by- og industribefolkningen» forandret til *lønns-mottagere*.

Komitéen optok videre følgende *tilføielse*: «I distrikter hvor Krisehjelpen optrer som eget politisk parti eller støtter et borgerlig parti er medlemsskap i Krisehjelpen uforenlig med medlemsskap i Det norske Arbeiderparti.»

Dessuten foreslo komitéen følgende *tilføielse i konklusjonen*, punkt 2 d.:

«*Skulde samarbeidet med Krisehjelpen for løsningen av disse oppgaver melde sig i en bygd, gir landsmøtet centralstyret bemyndigelse til å treffe avgjørelsen herom.*»

Torp anbefalte kort innstillingen, som han oplyste var enstemmig fra komitéens side.

Scheflo frafalt.

Ved *voteringen* blev innstillingen vedtatt enstemmig av landsmøtet.

Den økonomiske krise og krigsfaren.

(Se side 97).

Under dagsordenens punkt *Fascismen og krigsfaren* fremla *Haakon Meyer* følgende nye innstilling til punktet, avgitt av den forsterkede redaksjonskomité:

Til det arbeidende norske folk!

For socialisme, frihet og kultur!

Mot kapitalisme, fascisme og barbari!

Den økonomiske krise ryster det kapitalistiske samfund i dets grunnvoller. Den planløse profittproduksjons motsetninger har ført verden ut i kaos og bragt store deler av det arbeidende folk ut i nød og ulykke. Arbeidsledighet og gjeldskrise herjer by og land. Statens og kommunenes finanser er undergravet. Ungdommen blir gående uten å komme i arbeide, og hele landets folkekraft svekkes. Fortvilelsen og håpløsheten brer sig blandt større og større deler av befolkningen. Det gamle borgerlige styre er viljeløst og evnel st i kampen mot arbeidsledigheten, og de borgerlige partier kan ikke vise vei ut av krisen.

Grunnårsaken til krisen er at samfundets økonomiske og sociale organisasjon ikke har holdt tritt med den økonomiske utvikling. Den private eiendomsrett og det kapitalistiske profittsystem er blitt stengsler for den videre fremgang. Menneskene kan ikke utnytte de veldige produksjonsmuligheter som er skapt. Det kan først skje når samfundet får fullt herredømme over de økonomiske krefter og de reelle verdier. Det politiske folkestyre må trygges og utvides, og det må grunnlegges et økonomisk folkestyre som kan gjennomføre en rasjonell, planmessig samfundøkonomi.

Det bestående finans- og arbeidsgivervelde hindrer av all kraft et systemskifte som vil føre den politiske og økonomiske makt over i det arbeidende folks hender. Det betrakter det mer og mer som en hovedoppgave å nytte krisen til å rette et avgjørende slag mot det arbeidende folks politiske og økonomiske organisasjoner. Derved vil den herskende klasse stabilisere det privatkapitalistiske samfund og varig kunne utbytte det arbeidende folk. I denne undertrykkelseskamp søker den hjelp hos den fascistiske bevegelse.

Fascismen er i sin opprinnelse et blindt opprør mot den økonomiske ødeleggelse i etterkrigstiden og et forsøk på å hevde mellomklassens interesser ved å vende front mot den organiserte arbeiderbevegelse. Den herskende klasse bruker den fascistiske arbeiderbevegelse til å søke å knekke den sosialistiske arbeiderbevegelse. Sammen søker fascismen og reaksjonen å splitte det arbeidende folk. Arbeidsløse hisses mot dem som er i arbeide, uorganiserte egges op mot de organiserte, bønder og småprodusenter som skal selge, settes op mot lønnsarbeiderne som må kjøpe. De som verner de undertrykte og vanskelig stilte, fremstillies som samfundsnedbrytere, mens spekulanter og flåere presenterer sig for folket som velgjørere, rett-troende og gudfryktige.

Høire og bondepartiet er etterhånden blitt mer og mer smittet av fascismen. Liberalismen lider ubønhørlig nederlag i den skjerpede kamp og drives til å arbeide sammen med de andre borgerlige partier for å innskrenke de demokratiske rettigheter og gjennomføre særlover, rettet mot arbeidernes organisasjoner.

Det har ikke lyktes og skal ikke lykkes hos det norske arbeidende folk i by og på land å skape nogen tro på at en hensynsløs kapitalisme og militarisme, vold og mindretallsdiktatur er veien til dets redning. Bare en socialistisk løsning av krisen vil bringe det arbeide folk ut av det økonomiske kaos og over i varig trygge forhold. De eneste effektive rådbøter mot krisen er de sosialistiske som Arbeiderpartiet har pekt på i sine arbeids- og kriseprogrammer.

Norge byr på store og omfattende arbeidsmuligheter. Men det private initiativ og det borgerlige styre evner ikke å organisere arbeidet og utvikle den økonomiske virksomhet i landet. Det samfundsmessige initiativ må settes inn for at landets produktive krefter kan utnyttes, for at arbeidsmulighetene i jordbruk, industri og andre næringsgrener kan økes og landets samferdselsmidler utbygges. Kjøpekraften må økes. Den ledige arbeidskraft må slippes til slik at landets naturherligheter og et større produksjonsapparat kan utnyttes til å skape nye verdier og øke vareproduksjonen under samfundets regulering og kontroll. Det

må bli slutt på det kolossale slipp av krefter og muligheter. Vi har ikke råd til å la være å arbeide. Å organisere arbeidet på planmessig grunnlag og sette og holde folk i arbeide, og å øke kjøpekraften må bli den hovedoppgave som Statens økonomiske og finansielle politikk først og fremst må være innstilt på. Denne oppgave kan bare løses av et arbeiderstyre som av folkeviljen er blitt utstyrt med den fulle politiske og økonomiske makt i samfundet. På folkestyrets grunn kjemper idag Det norske Arbeiderparti for å vinne denne makt og for å forsvare arbeidernes, bøndernes, fiskernes, de arbeidsløses og hele det arbeidende folks interesser.

Til kamp mot fascismen, mot dens åndsmørke, dens chauvinisme, det kapitalistiske utbyttersamfund og den terroriske politistat!

Frem for det politiske og økonomiske folkestyre, for folkeoplysning og kultur, for internasjonal forståelse og avrustning!

Til kamp for en socialistisk løsning av krisen som åpner nye store arbeidsmuligheter for folket og fører frem til lyse og trygge levevilkår for alle i et nytt, et socialistisk Norge!

Hele folket i arbeide!

Flertallet og regjeringsmakten til Arbeiderpartiet!

Komitéen foreslo videre at *titelen* på uttalelsen og manifestet skulde endres til: *Den økonomiske krise og krigsfare.*

Finn Moe: Hvis det kommer til et fascistisk anslag og det gjelder spørsmålet om hvad det *da* skal gjøres, gir dette opropet intet svar på det. For å gi arbeiderne den trygghetsfølelse å vite at våre organisasjoner står beredt til å ta kampen op for arbeiderklassens rettigheter, og også for å gi det fascistiske borgerskap den advarsel det fortjener, vil jeg foreslå *tilføiet et avsnitt* sålydende:

Under denne maktkamp må organisasjonene settes i kampdyktig stand for å verge sig mot forsøk på fascistisk terror. Reaksjonens og fascismens taktikk består i å trenge arbeiderbevegelsen tilbake ved hensynsløse enkeltaksjoner. Derfor må allerede de første forsøk på å terrorisere arbeiderbevegelsen slæes tilbake.

Men det vil også være fare for at reaksjonen ved Statens hjelp vil frata arbeiderklassen rettigheter som den ikke kan gi avkall på. Organisasjonene må derfor stadig være kamperedt for på korteste varsel og med alle organisasjonsmessige våben å forsvare arbeidernes organisasjonsfrihet og deres demokratiske rettigheter.

Torp: Jeg finner at dette forslag bør oversendes til lands- eller centralstyret til nærmere behandling. For øvrig anbefaler jeg redaksjonskomitéens innstilling vedtatt så enstemmig som mulig. Det er jo til det arbeidende folk i Norge at vi retter denne opfordring; skal det rettes en bestemt opfordring til *organisasjonene*, vil det måtte skje i form av sirkulære til våre parti- og fagforeninger.

Arnfinn Vik: Heller ikke i den nu foreliggende form finner jeg at forslaget på sett og vis er tilfredsstillende. Jeg vil derfor foreslå at hele forslaget oversendes til centralstyret. For det er oplagt og gitt at dette er et hastverksarbeide.

Ordstyreren: Strek er satt.

Colbjørnsen: Dette er, som Torp sa, ment som et manifest til det arbeidende folk, og som sådant bør landsmøtet vedta å sende det ut. De organisatoriske foranstaltninger som skal treffes blir jo en ganske annen ting, og det vil være helt urimelig å koble det spørsmål sammen med et oprop som dette.

Drogseth erklærte sig enig med Vik i hans kritikk av forslaget.

Lange: Jeg vil stille et forslag om å stryke følgende ord i forslaget: «og et forsøk på å hevde mellomklassens interesser». Jeg anser at det kan og bør utgå.

Meyer: Jeg går ut fra at komitéen uten videre aksepterer den endring, så nogen votering herom behøves ikke.

Ved derpå foretatt *votering* blev manifestet vedtatt enstemmig i den ordlyd det hadde fått ved den siste gjennomgåelse, idet Langes endring blev optatt i forslaget.

Finn Moes forslag besluttedes enstemmig oversendt centralstyret.

Kommunistpartiets støtteorganisasjoner.

I forbindelse med punktet *klassemøtingen* uttalte landsstyret (tilleggsdagsordenen):

Den oppløsningsprosess som er et resultat av utviklingen innenfor det kapitalistiske samfund øver også sin virkning på arbeiderklassen. Arbeiderbevegelsen er under disse omstendigheter utsatt for en sterkere påkjenning enn nogen gang og det er av stor viktighet at disiplinen opprettholdes. Partimedlemmene må under slike forhold være på vakt overfor alle anslag som har til hensikt å skape forvirring innen deres egne rekker.

Kommunistpartiet benytter fortrinsvis Det norske Arbeiderparti og fagorganisasjonen som arbeidsfelt for å hverve medlemmer og tilhengere. Dette hvervningsarbeide foregår ikke som et åpent agitasjonsarbeide for Kommunistpartiet, men det drives for en vesentlig del gjennom partiets forskjellige støtteorganisasjoner. Det gjelder organisasjoner som Sovjet-Unionens Venner, Røde Hjelp, Internasjonale Arbeiderhjelp, Den revolusjonære Fagopposisjon, Kampforbundet for rød Sportsenhet, de såkalte antikrigskomiteer o. s. v. De spesielle formål som disse organisasjoner sier sig å ha, kan imidlertid partiets medlemmer på den mest effektive måte fremme gjennom partiet og fagorganisasjonen.

Medlemmer av partiet må derfor ikke ved medlemsskap eller på annen måte støtte disse former for Kommunistpartiets kamp mot Det norske Arbeiderparti.

I henhold hertil foreslo landsstyret følgende *beslutning* vedtatt av landsmøtet:

Medlemsskap i Kommunistpartiets støtteorganisasjoner (Sovjet-Unionens Venner, Røde Hjelp, Internasjonale Arbeiderhjelp, Den revolusjonære Fagopposisjon, Kampforbundet for rød Sportsenhet, de såkalte antikrigskomiteer og andre lignende organisasjoner) er uforenlig med medlemsskap i Det norske Arbeiderparti.

Forslaget gav anledning til en del debatt, hvori deltok *Ingv. Johansen, Nyborg, Torp, Søren Hagen, Eyv. Dahl, Hartvig Svendsen, Tranmæl, Torbj. Dahl og Birger Aamodt.*

Lind fremsatte forslag om at ordene «Sovjet-Unionens Venner» utgikk av landsstyrets innstilling.

Videre fremsatte *Rudlang* et forslag til forandring i partilovens § 15 angående medlemsskap i partiet.

Tranmæl: Av landsstyret er vedtatt en uttalelse og opfordring som er sendt ut, og som *delvis* er respektert; derfor har det vært nødvendig å bringe det inn for landsmøtet. Her er i innstillingen regnet op vedkommende organisasjoner konkret, slik at medlemmene vet hvordan de skal forholde sig. De av våre medlemmer som er blitt med i disse «støtte»-organisasjoner, har vel gjort det av reelle grunner. Men de kan jo ikke, efter å ha stiftet nærmere bekjentskap med dem, være i tvil om hensikten. Og da må stillingen være oplagt. De særopgaver som her foreligger, må fremmes innen partiet og innen fagorganisasjonèn. Alle saklige hensyn tilsier derfor at landsmøtet vedtar den foreliggende innstilling.

Lind: Det er tusen partifeller om ikke flere, som allerede står tilsluttet Sovjet-Unionens Venner. Og arbeidet går utelukkende ut på å spre opplysning om Sovjet-Unionen og formidle delegasjoner dit.

Gerhardsen: «Sovjet-Unionens Venner» står akkurat i samme stilling som alle de andre støtteorganisasjoner kommunistpartiet har. Det er en sideorganisasjon som våre folk ikke har nogen kontroll over, og som dertil er helt unødvendig. Er det feiler ved partiet, så ta det op innen partiet; vi skal ikke løpe over på gaten og drøfte særinteresser med *andre*.

Efter forslag av *ordstyreren* besluttet landsmøtet å fortsette til dagsordenen var ferdigbehandlet. Samtidig blev strek satt.

Torp: Samtidig som jeg kort anbefaler forslaget for landsmøtet, vil jeg gi beskjed om, at den komité som er nedsatt av partiet, Landsorganisasjonen og ungdomsfylkingen for formidling av opplysninger om Sovjet-Russland, har vedtatt følgende retningslinjer for sitt arbeide:

Komitéen har til hovedoppgave å samle, bearbeide og fremlegge for den norske arbeiderklasse pålitelige og mest mulig utførlige opplysninger om stillingen og utviklingen i Sovjet-Samveldet, fortrinnsvis på det økonomiske og sociale område. Den vil herunder søke samarbeide med Sovjet-Samveldets organisasjoner og representasjoner og i videst mulig grad utnytte stoffet i aviser, tidsskrifter og offisielle publikasjoner fra Sovjet-Samveldet.

Komitéen vil søke å formidle nyhetsstoff og artikler til den norske arbeiderpresse, fagbladene o. s. v. og vil foranledige utgitt en hektografert pressebulletin og brosjyrer og eventuelt bøker om forhold og begivenheter i Sovjet-Samveldet. Den vil også stå til tjeneste for arbeiderorganisasjonene med å iverksette spesielle undersøkelser og gi oversikter over emner av særlig interesse for vedkommende organisasjon.

Nyborg anbefalte det av *Lind* fremsatte forslag.

Lind repliserte til *Gerhardsen*.

Det blev først stemt over centralstyrets innstilling med forbehold om særskilt votering over *Olaf Linds* forslag.

Landsstyrets innstilling blev ved *voteringen* enstemmig vedtatt. *Linds* forslag blev derpå forkastet mot 16 stemmer.

Den av formannen gitte meddelelse om Russlands-komitéen blev tatt til etterretning.

Edruelighetsspørsmålet.

(Dagsordenens sak 11.)

Landsstyret foreslo at landsmøtet vedtok følgende uttalelse:

Forutsetningen for arbeiderklassens fremrykning og seier er at den frigjør sig fra de gamle borgerlige forestillinger og fordommer, dyktiggjør sig personlig for de store og krevende opgaver man nu står overfor, skaffer sig opplysning om og innsikt i de økonomiske og sociale spørsmål som er brennende, stiller sig uavkortet på et klassesolidarisk grunnlag og går inn for en ny og høiere, en socialistisk og alkoholfri kultur. Alle sociale bedøvelsesmidler, og da i første rekke alkoholismen, virker svekkende og nedbrytende. Derfor må det reises en uforsonlig kamp mot den.

Arbeiderpartiet ser det som en viktig oppgave å vekke sans og respekt for avhold og edruelighet. Av den grunn er det nødvendig å opta et planmessig opplysningsarbeide også på dette område.

Landsmøtet vil anbefale at partiavdelinger — de faglige som de politiske — tar alkoholspørsmålet op til behandling på sine møter, og at edruelighetskravet skjerpes. Av særlig viktighet er det at arbeiderungdommen opdras til å innta en klar og grei stilling.

Ved alle arbeidersammenkomster må det herske orden og edruelighet. Videre er det nødvendig å verne om arbeidsplassen og dens omgivelser. Likeså om arbeiderhjemmene og om arbeiderstrøkene. Derfor må kampen tas op mot smugling, gauking og hjemmebrenning.

På de steder hvor det er plass og behov for en organisasjon som særskilt tar sig av edruelighetsspørsmålet innen arbeiderbevegelsen og arbeiderklassen, vil landsmøtet anbefale opslutning om Arbeidernes Avholdslandslag.

Rudlang: Det er i grunnen jo ingen konklusjon til den uttalelse. Jeg vil beklage at landsstyret synes å være gått så lettvindt over dette viktige spørsmål. Imidlertid vil jeg håpe at landsstyret så vel som centralstyret tar sig mere aktivt av edruelighetsarbeidet innen arbeidernes rekke.

Efter bemerkning av *Hulthin* blev landsstyrets uttalelse vedtatt ved *voteringen* mot nogen få stemmer.

Partiet og ungdommen.

(Dagsordenens sak 12.)

Fra *landsstyret* forelå følgende forslag med begrunnelse:

Det norske Arbeiderparti som er bæreren av den nye tid og forkjemperen for det socialistiske samfund, har alltid vært i pakt med ungdommen og sett det som sin oppgave å hevde dens interesser. Derfor er Det norske Arbeiderparti ungdommens parti.

Likevel er det nødvendig at våre organisasjoner på bakgrunn av den alvorlige situasjon som arbeiderbevegelsen nu står oppe i, i høiere grad enn før kommer ungdommen i møte, varetar dens interesser og søker å knytte den fastere til bevegelsen.

Den langvarige økonomiske krise har i særlig grad rammet ungdommen og vært en voldsom påkjenning for den. Den opvoksende slekt har ikke kunnet finne nogen plass i arbeidslivet og føler sig satt utenfor. Den arbeidsløse ungdom har derfor heller ikke hatt nogen anledning til å kunne delta i de økonomiske organisasjoner og der finne støtte for livskampen.

Det borgerlige samfund har alltid stengt veien for ungdommen og avslått dens krav om arbeide og brød. Det er bare når det gjaldt opplæringen i morderhåndverket at det borgerlige samfund har hatt bruk for ungdommen. Men nu har borgerskapet plutselig fått voldsom interesse for ungdommen. Borgerskapet vil erobre ungdommen, ikke for å innrømme dens rett, men anvende den som støtte i reaksjonens maktkamp. Denne kamp for erobring av arbeiderungdommen gir sig ikke alene utslag ved dannelsen av slike organisasjoner som Arbeidsfylkingen og Ledingen, men i et planmessig arbeide innen de såkalte nøytrale ungdomsorganisasjoner.

Overfor disse bevisste bestrebelsler fra borgerskapets side, vil partiet energisk og målbevisst gå inn for ungdommens interesser ved i ennu sterkere grad å gi plass for ungdommen og ungdommens egen kamplyst og virketrang. Dette faller sammen med partiets tidligere innstilling, men den nuværende økonomiske og politiske utvikling nødvendiggjør at arbeidet på dette felt øker i styrke.

Ungdomsfylkingen må fortsatt være den grunnleggende organisasjon for arbeiderungdommens politiske virksomhet og kamp, men utover dette må båndene knyttes fastere med den ungdom som ennu står utenfor. Store deler av denne ungdom føler sig i kontakt med arbeiderbevegelsen, men den nærmeste fremtid vil kreve deres aktive og nære medvirken. Det gjelder først og fremst den arbeidsløse ungdom. *For denne ungdom må det, i forståelse med Arbeidernes fagllge Landsorganisasjon, finnes frem til en organisasjonsform som kan knytte den til fagorganisasjonen.*

Partiet vil også utnytte ungdommens aktivitet i kampen mot den fremtredende reaksjon og fascisme. Nettop på dette område trenger partiet mere enn nogensinne ungdommen. Partiet vil søke sin støtte for dette arbeide i Arbeidernes Ungdomsfylking og Arbeidernes Idrettsforbund.

I usvikelig solidaritet med den arbeidende og den arbeidsløse ungdom, vil partiet ved å trekke den direkte inn i kampen, gi den plass og muligheter for å kjempe for sine interesser.

Under henvisning til foranstående foreslår landsstyret at det fattes følgende beslutning:

1. Partiet vil med øket styrke gå inn for at den arbeidsløse ungdom kan komme i varig beskjeftigelse. Partiet vil opta en energisk kamp mot den grove politiske spekulasjon i en ungdom i nød som nu finner sted gjennom Arbeids-Fylkingen.

2. I forståelse med Landsorganisasjonen optas arbeide for at den arbeidsløse ungdom kan organiseres i tilslutning til fagorganisasjonen.

3. Centralstyret får i oppdrag sammen med A. U. F. og A. I. F. å organisere det antifascistiske arbeide blandt ungdommen som en motvekt mot Ledingen og andre fascistiske organisasjoners virksomhet.

4. Partiet vil understreke nødvendigheten av at unge krefter i høiere grad enn før trekkes aktivt inn i arbeiderbevegelsens ansvarlige arbeide.

H. Moe Jacobsen: I dette forslag tales jo vesentlig om arbeidsløsheten og retningslinjene for hvordan den skal bekjempes. Jeg savner imidlertid noget, nemlig om *stiftelsen av lag* og om det samarbeide som derav må følge. Vi har tilsvarende bestemmelser når det gjelder opplutningen om idrettslag og barnelag, om kooperasjonen o. s. v. Det er gjennom *organisasjonen* og ved ungdommens aktive arbeide innen partiet at man best motarbeider fascismen. Jeg vil derfor fremsette følgende forslag (punkt 2):

«På hvert sted hvor det er partiavdeling plikter denne å dra omsorg for at det blir dannet arbeiderungdomslag på stedet.»

Arnfinn Vik: Det vi først og fremst vil ha frem ved dette forslag, er at vi skal være opmerksom på at spørsmålet om den *arbeidsløse ungdom* er et problem som idag ligger og brenner. Det kan trygt sies at det er en besøkelsestid vi nu har. Vi bør ikke være blind for den utvikling arbeiderbevegelsen har hatt i andre land. Og vi plikter å trekke lærdommen av og innrette oss etter det så langt det står til oss.

Det er gjort forsøk fra ungdommens side på å reise de saker, som vi er optatt med, på organisasjonsmessig basis og innenfor alle lovlige instanser. Jeg minner i den forbindelse om det forslag fagkongressen i 1927 oversendte sekretariatet, et forslag som det blev gitt tilslutning til. Det er gått 6 år. Beslutningen blev gjentatt på siste kongress. Men hvad er gjort? I særlig grad når det gjelder ungdommen er det makt-påliggende at fagorganisasjonen går aktivt og positivt inn for en løsning av sakene, slik at ungdommens hånd ikke skal vendes *mot* deres organisasjoner og bevegelsen. Alle i partiet som har politisk forståelse må innse at dette er uomgjengelig nødvendig.

I punkt 3 i forslaget nevnes det antifascistiske arbeide blandt ungdommen og hvordan det skal organiseres. Det har tidligere vært utarbeidet konkrete forslag i den retning. Om disse i ett og alt ikke passer, så blir det nødvendig å finne frem til en form her som kan muliggjøre at man kan opta i sig ungdommen og aktivisere den politiske kamp.

I siste punkt uttales at de unge krefter i høiere grad enn før må «trekkes aktivt inn i arbeiderbevegelsens ansvarlige arbeide». Vi har i flukt med dette forsøkt under dette landsmøte å få noen flere med av ungdommens representanter i landsstyret. Jeg vil bare om den ting si her at jeg tror partiet vil tjene på å slippe ungdommen til.

Per Lie: Vi som sitter i Fylkingens centralstyre har ofte følelsen av at det kunde være bra å få vedtatt et forslag som Moe Jacobsens. Man må komme til det at det er en partiplikt å gå inn for dannelse av arbeiderungdomslag, spesielt kanskje i kampen med den «frilynte» ungdomsbevegelse på landet.

Jul. Halvorsen: Ungdomsbevegelsen fortjener å støttes. Men da skal det være en ungdom som går inn og står der til en bestemt *alder*, og etterpå skal den være pliktig til å gå direkte over i *partiet*.

Ved *voteringen* blev landsstyrets forslag vedtatt enstemmig.

Efter forslag av *ordstyreren* blev Moe Jacobsens forslag enstemmig besluttet oversendt central- og landsstyret.

Arbeidernes speiderbevegelse.

Samarbeidskomitéen mellem Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes Idrettsforbund, bestående av Elias Volan, Olav Hindahl, Oscar Torp, Einar Gerhardsen, Ola Brands-torp og Trygve Lie, og som i nærværende sak var tiltrådt av Arnfinn Vik og Finn Moe fra Arbeidernes Ungdomsfylking, hadde avgitt nedenstående *innstilling til centralstyret*:

Kampen om ungdommen føres idag fra alle hold med større kraft enn nogen gang før. Særlig de politiske organisasjoner er opmerk-somme på hvor nødvendig det er å vinne ungdommen.

De borgerlige partier har lite håp om å vinne de unge direkte for sine politiske organisasjoner. De legger derfor hovedvekten på å vinne den gjennom såkalte politisk nøytrale organisasjoner, som den borgerlige idrettsbevegelse og den borgerlige speiderbevegelse.

Arbeidernes idrettsbevegelse har formådd å nøytralisere virkningene av den borgerlige idrettsbevegelses virksomhet. Gjennom A. I. F. er titusener unge arbeidere knyttet til arbeiderbevegelsen. Når det gjelder speiderbevegelsen derimot har man ingen tilsvarende organisasjon som arbeiderbarna kan slutte sig til. Tusener unge jenter og gutter fra arbeiderhjemmene søker nu til den borgerlige speiderbevegelse. Den på-virkning barna der blir utsatt for og det miljø de trekkes inn i kan resultere i at de tapes for arbeiderklassen og dens organisasjoner. Det vil derfor være av stor betydning om det kunde bli organisert en egen arbeidernes speiderbevegelse som kan samle de arbeiderbarn som setter pris på friluftsliv.

Det har tidligere vært organisert røde speiderorganisasjoner, men det har ikke vært den fasthet over dem som er nødvendig for slike orga-nisasjoner, og fremforalt har det vært en svakhet at de har manglet den sterke og direkte tilknytning til den øvrige arbeiderbevegelse.

På arbeiderungdommens samlingskongress i 1927 blev det besluttet at speiderarbeidet skulde være underlagt Ungdomsfylkingen. Det har

i den siste tid vært arbeidet en del for på ny å reise en arbeidernes speiderbevegelse. Belært av tidligere erfaringer har Ungdomsfylkingen funnet det nødvendig å gi en fremtidig speiderorganisasjon et bredere og sikrere grunnlag enn tidligere. Arbeidet med en sådan organisasjon er så ansvarsfullt og av en slik art og omfang at det er vanskelig for Ungdomsfylkingen alene å make det. Speiderarbeidet bør derfor legges under en ledelse valgt av partiet, Ungdomsfylkingen og arbeideridrettsbevegelsen.

Komiteén foreslår at det vedtas sådan *beslutning*:

1. Det organiseres en speiderbevegelse som underlegges et styre bestående av 9 medlemmer, hvorav Det norske Arbeiderpartis centralstyre velger 3, Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat 2, Arbeidernes Ungdomsfylkings centralstyre 2 og Arbeidernes Idrettsforbunds styre 2 medlemmer.
2. Styret utarbeider i forståelse med hovedorganisasjonene lover, utgir nødvendig materiale og forestår organiseringen av speiderbevegelsen.
3. Det søkes samarbeide med ledelsen for barnelagsvirksomheten for om mulig å få speiderarbeidet og barnelagsarbeidet under den samme ledelse.

Mindretallet, *Volan* og *Hindahl*, kan ikke slutte sig til flertallets standpunkt om at det skal opprettes en ny organisasjon ved navn av Arbeidernes Speiderforbund.

Man er av den opfatning at det ikke er behov for et nytt selvstendig forbund innenfor arbeiderbevegelsen.

Mindretallet er enig i at det er påkrevet at barna og den aller yngste ungdom kan samles i organisasjonen, hvor de kan få så vel den fysiske oppdragelse som er nødvendig og samtidig bli kjent med det arbeide som utføres av den organiserte arbeiderklasse og de idéer man kjemper for.

Arbeidernes hovedorganisasjoner, partiet, Landsorganisasjonen, Ungdomsfylkingen og Arbeidernes Idrettsforbund, har til oppgave hver på sine områder å samle de krefter som skal hevde arbeiderklassens interesser overfor borgerskapet.

Arbeidernes Idrettsforbunds oppgave er å spre kjennskap til den fysiske kultur blandt den arbeidende ungdom. Og dette forbund har allerede gått i gang med å organisere gutter og jenter innen sine lag, så grunnlaget for en arbeidernes speiderbevegelse kan derfor sies å være lagt.

Det er klart at stiftelsen av et nytt forbund vil kreve økonomiske offer fra hovedorganisasjonenes side, og kanskje må man også regne med et konkurranseforhold mellom de organisasjoner som idag arbeider for å samle den ungdom som også speiderforbundet vil ha innen sine rekker.

I henhold til ovenstående foreslår *mindretallet* at partiets landsmøte fatter følgende *beslutning*:

1. Arbeidernes speiderbevegelse organiseres som en underavdeling av Arbeidernes Idrettsforbund.

2. Partiets centralstyre opnevner et medlem av speideravdelingens styre som skal ha ansvaret for den politiske ledelse av denne avdeling.

Dessuten skal Landsorganisasjonen, partiet, Ungdomsfylkingen og Arbeideridrettsforbundet være representert i styret med hver sin representant som velges av idrettssamarbeidskomitéen.

Speideravdelingen velger selv 2 medlemmer av styret.

3. Det opnevnte styre får i oppdrag i forståelse med idrettssamarbeidskomitéen å utarbeide lover og utgi nødvendig materiale for den nye speideravdeling og straks gå i gang med organiseringen.

Landsstyrets innstilling:

Landsstyret foreslo at landsmøtet fattet følgende beslutning:

Idrettssamarbeidskomitéens forslag til beslutning vedtas.

O. Hindahl optok og begrunnet mindretallets forslag, støttet av *Torbj. Henriksen* og *Gunnar Braathen*.

Eyv. Dahl, *Einar Gerhardsen* og *Haakon Lie* anbefalte flertallsforslaget, likeså *Trygve Lie*, som dog vilde ta den reservasjon at når det gjaldt barne- og skoleidretten så skulde ikke denne komme inn under den samme organisasjon, idet vi der allerede hadde vår organisasjon i orden.

Ved *alternativ votering* mellom flertallets og mindretallets forslag fra komitéen blev flertallsforslaget, overensstemmende med landsstyrets enstemmige innstilling, vedtatt med stort flertall.

Forholdet til arbeideridretten.

(Dagsordenens sak 13.)

Samarbeidskomitéen mellom Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes Idrettsforbund, bestående av *Elias Volan*, *Olav Hindahl*, *Oscar Torp*, *Einar Gerhardsen*, *Ola Brandstorp* og *Trygve Lie*, hadde avgitt nedenstående *innstilling til centralstyret*:

I de år som er gått siden Arbeidernes Idrettsopposisjon og senere Arbeidernes Idrettsforbund blev stiftet, under medvirkning fra *D. N. A.* og *A. F. L.* har *A. I. F.* møtt velvilje og forståelse og fått økonomisk støtte fra arbeiderklassens hovedorganisasjoner i Norge. Uten denne støtte og uten det samarbeide som er foregått mellom forbundet og *D. N. A.* og *A. F. L.*, vilde Arbeidernes Idrettsforbund idag ikke ha stått i den relativt sterke stilling som det gjør.

Allerede samlingskongressen i 1927 uttalte sin glede over fremgangen i *A. I. F.* og anmodet alle partifeller om å yde arbeideridrettsbevegelsen sin uforbeholdne støtte gjennom sine organisasjoner, sin presse og sin virksomhet for øvrig. Samlingskongressen satte imidlertid som betingelse for partiets støtte, at arbeideridrettsbevegelsen skulde sette en stopper for det kommunistiske partis cellevirksomhet, idet kommunistene ikke lenger måtte få adgang til å utnytte arbeideridretten for sitt partis særformål.

Fagkongressen i samme år vedtok en uttalelse i samme retning og oppfordret de fagorganiserte medlemmer som var tilsluttet borgerlige idrettslag til å melde sig ut av disse og slutte sig til A. I. F.

Inntil 1930 blev arbeidet innen A. I. F. utført overensstemmende med de retningslinjer som var trukket op av samlingskongressen og den siste fagkongress. Det lyktes således på A. I. F.s landsmøte i 1929 å få vedtatt beslutninger som var helt i flukt med D. N. A.s synsmåter på arbeideridretten. Landsmøtet besluttet overensstemmende med forslag fra forbundsstyret å samarbeide med D. N. A. og A. F. L. gjennom en samarbeidskomité.

A. I. F. kom etter dette landsmøte over i en ny periode og stod foran nye oppgaver, og disse blev forsøkt realisert ved opplysningsarbeide, så vel i tale som i skrift.

Den nedsatte samarbeidskomité utarbeidet i 1930 et forslag for partilandsmøtet samme år som trakk op de praktiske arbeidslinjer som man innen for D. N. A. skulde følge når det gjaldt partimedlemmer og disses overgang til A. I. F. Landsmøtet vedtok følgende beslutning:

1. Det er ethvert partimedlems plikt aktivt å støtte arbeideridretten.
2. Fylkes-, by- og herredspartiene nedsetter i samråd med arbeideridrettsmennene utvalg som innenfor sine bestemte distrikter opptrer de fremgangslinjer som skal følges. Hver krets og bygd må undersøkes og sees for sig. Består der borgerlige idrettslag, må det nøie overveies om dette kan vinnes for arbeideridretten. Fører den «indre linje» ikke frem, må arbeideridrettslag dannes. Utvalgene bestemmer i hvert enkelt tilfelle hvad som skal foretas.

I kretser eller bygder hvor det ikke finnes idrettslag, optas i forståelse med de lokale partiavdelinger et energisk arbeide for dannelse av arbeideridrettslag.

Den øverste myndighet og ansvaret for at det blir arbeidet aktivt av partiorganisasjonene og partimedlemmene, har herreds-, by og fylkespartiene.

3. Partiets representanter i Storting, fylkes- og kommunestyre må fortsette arbeidet med å støtte arbeidernes idrettsorganisasjoner i alle spørsmål av betydning for arbeideridretten.
4. Landsmøtet gir centralstyret i oppdrag sammen med den felleskomité som er nedsatt av Arbeiderpartiet, Landsorganisasjonen og Arbeidernes Idrettsforbund å opta et landsomfattende opplysnings- og organisasjonsarbeide for å støtte arbeidernes idrettsbevegelse.

Fagkongressen i 1931 vedtok en lignende beslutning og oppfordret alle fagorganiserte arbeidere til aktivt å støtte arbeideridrettsbevegelsen. Kongressen oppfordret på det innstendigste alle fagorganiserte idrettsmenn som stod tilsluttet Norges Landsforbund for Idrett, å bryte med den borgerlige idrettsbevegelse og slutte op om A. I. F.

I henhold til landsmøtebeslutningene i 1930 og kongressbeslutningene av 1931 og A. I. F.s egne landsmøtebeslutninger av samme år, har A. I. F.s forbundsstyre fortsatt sitt arbeide med støtte av partiet og Landsorganisasjonen og forbundet.

Samarbeidskomitéen mener at årene 1930, 31 og 32 har vært nogen

av A. I. F.s beste arbeidsår. Organisasjonen er øket i indre styrke og fasthet, samtidig som tilsiget av nye lag og medlemmer har vært meget bra.

Imidlertid hersker det fremdeles innen arbeiderbevegelsen i en rekke byer og distrikter stor uklarhet og delvis uvilje likeoverfor A. I. F. Det er nemlig en kjensgjerning at arbeideridretten på mange steder ligger helt nede. Dette skyldes ikke bare at de stedlige partier og fag- og partimedlemmene ikke har optatt aktivt arbeide for dannelselse av arbeideridrettslag eller gjort forsøk på erobre borgerlige idrettslag. Årsaken er den — efter de erfaringer samarbeidskomitéens medlemmer har gjort ved sine personlige iakttagelser og undersøkelser på reiser m. v. — at det innenfor arbeiderbevegelsen finnes personer som bekljemper A. I. F. derved at de fortsetter sitt medlemskap i borgerlige idrettslag. Og dessverre er det ennå på en rekke steder fremtredende medlemmer innen fag- og partiforeninger som innehar hverv som formenn eller styremedlemmer i borgerlige idrettslag, uten at man kan se at disse — overensstemmende med partilandsmøtets og fagkongressens beslutninger — legger to pinner i kors for å erobre vedkommende lag for A. I. F. Disse fremtredende borgerlige idrettsfolk med medlemskap og tillitshverv innen parti- og fagorganisasjonen er for tiden den verste anstøtssten for A. I. F. og betraktes som det borgerlige landsforbunds beste støtter og utnyttede i agitasjonen av denne organisasjon og dens presse mot A. I. F.

På fylkespartienes og samorganisasjonenes årsmøter fremkommer det av og til klager fra representanter som står tilsluttet A. I. F. over den stedlige partipresses stilling til arbeideridretten. Det bebreides lokalpressen at den vier den borgerlige idrett for stor oppmerksomhet og gir den for stor spalteplass på bekostning av arbeiderbevegelsens egne idrettsorganisasjoner. «Arbeiderbladet» blir påberopt som mønster for den øvrige partipresse, og de unge A. I. F.s partirepresentanter tar til orde for at den utenbys presse skal følge «Arbeiderbladet»s eksempel.

Samarbeidskomitéen er på det rene med at dette spørsmål og de krav som kommer fra de yngste innen partiet bør søkes etterkommet i størst mulig utstrekning under hensyntagen til avisenes økonomi og de spesielle stedlige forhold.

Samarbeidskomitéen konstaterer at landsmøtets beslutning av 1930 om opprettelse av lokale og fylkessamarbeidskomitéer ikke er gjennomført over alt. I de fylker hvor landsmøtets beslutninger av 1930 er satt ut i livet har det vist sig at resultatene for A. I. F. har vært meget gode. Det er således blitt stiftet en rekke nye lag og så vel partier som fagorganisasjonen og fylkingen er blitt tilført nye krefter og et stort antall nye unge medlemmer. Samarbeidskomitéen finner det derfor riktig at landsmøtet gjentar beslutningen av 1930 og innskjerper at alle fylkespartier må ta spørsmålet om forholdet til arbeideridretten op til behandling og søke gjennomført 1930-landsmøtets beslutninger.

Enkelte by- og herredspartier har truffet særlige beslutninger om partimedlemmenes avbrytelse av medlemsforholdet til Landsforbundet for Idrett. Disse beslutninger fordrer imidlertid at det nødvendige forhåndsarbeide er utført, således at gjennomførelsen av beslutningen ikke

volder særlig oprivende strid innen vedkommende parti. Hensikten med beslutningen om partimedlemmers avbrytelse av ethvert medlemsskap i Landsforbundet for Idrett må nemlig kunne ut i øket styrke for partiet og fylkingen og aktivt arbeide for A. I. F. Beslutningen må ikke ha karakteren av en tvangsbestemmelse, men skal være en beslutning som er kommet etter moden overveielse og vedtas fordi den er prinsipiell riktig og praktisk gjennomførbar.

Akers Arbeiderparti vedtok således i sitt representantskapsmøte 24 mai 1932 mot 7 stemmer en beslutning hvor det bl. a. uttales:

Arbeidernes Idrettsforbund er sammen med D. N. A. og A. F. L. og Arbeidernes Ungdomsfylking et nødvendig ledd i den organiserte norske arbeiderbevegelse.

Alle partiets medlemmer og foreninger opfordres til på ny å opta et intenst agitasjons- og opplysningsarbeide for øket tilslutning til arbeideridrettslagene.

Fra 30 juni 1932 kan ingen som er medlem av kretsforeningene, ungdomslagene og kvinneavdelingene tilhørende Akers Arbeiderparti stå som medlem av lag tilsluttet Norges Landsforbund for Idrett. Hvis medlemsskap i Akers Arbeiderparti vil opprettholdes, må utmeldelse av de borgerlige idrettslag foreligge.

Medlemmer av fagforeninger som kollektivt er tilsluttet Akers Arbeiderparti og som etter 30 juni 1932 ikke har brutt sitt medlemsskap i borgerlige idrettslag, kan etter denne dag ikke inneha tillitshverv i partiet eller velges som tillitsmenn for partiet i nogen som helst form.

Lignende beslutninger er senere vedtatt også andre steder.

Beslutningene bestemmer at ingen kan være medlem av de politiske organisasjoner hvis vedkommende er tilsluttet Landsforbundet, og de slår fast at medlemmer i fagforeninger som står kollektivt tilsluttet den politiske organisasjon, og som ikke vil bryte sitt medlemsskap i de borgerlige idrettslag, ikke kan inneha tillitshverv i partiet.

Samarbeidskomitéen er av den opfatning at disse beslutninger bør søkes gjennomført av de enkelte by- og herredspartier på steder hvor det er arbeideridrettslag, når forholdene ligger til rette for sådanne beslutninger, overensstemmende med hvad komitéen har fremholdt foran.

Samarbeidskomitéen vil foreslå for centralstyret at landsmøtet vedtar følgende beslutning:

1. *Landsmøtets beslutninger av 1930 gjentas og innskjerpes.*
2. *Det henstilles til partipressen mest mulig å etterkomme arbeideridrettsmennenes ønske om å innta mere stoff om arbeideridretten enn før.*
3. *Det henstilles til herreds- og bypartiene på steder hvor det er arbeideridrettslag å gjennomføre beslutninger om at medlemmer av partiforeninger, kvinneavdelinger og ungdomslag ikke kan stå tilsluttet lag som står i Landsforbundet for Idrett, og at medlemmer av fagforeninger, som kollektivt er tilsluttet partiet, ikke kan inneha tillitshverv i partiet hvis de står som medlemmer av borgerlige idrettslag.*

*Landsstyrets innstilling:**Landsstyret innstillet:**Idrettssamarbeidskomitéens forslag til beslutning vedtas.*

Rolf Hofmo: Da jeg leste innstillingen blev jeg skuffet. Det viser sig at vi skal, som alltid tidligere, nøie oss med å «henstille». Arbeidernes Idrettsforbund teller idag omkring 34 000 medlemmer. Det er et etter forholdene meget godt resultat av det agitasjons- og påvirkningsarbeide som er blitt drevet. Men jeg er ikke i tvil om at forbundet og arbeideridretten som sådan vilde ha stått meget, meget sterkere i det hvis partimedlemmene etterlevet det man vedtok. *Nu* er forholdet det at mange er aktive motstandere av arbeideridretten. Det er et uholdbart forhold, som vi snarest må komme vekk fra. Derfor bør landsmøtet pålegge medlemmene at de iallfall *ikke* støtter den borgerlige idrett, og at der ikke legges arbeideridretten vanskeligheter i veien. Jeg vil i henhold hertil foreslå at uttrykket «det henstilles» endres til at *det pålegges*, for dermed å gjennomføre de tidligere beslutninger.

Moe Jacobsen: Jeg er enig med Hofmo. Samtidig vil jeg ha sløifet ordene: «På steder hvor det er arbeideridrettslag». Også på steder hvor der ikke er arbeideridrettslag, må man stille medlemmene valget mellom partiet og den borgerlige idrett.

Alf Ottosen: Jeg vil bare si at det synes mig nødvendig at partiet tar et klart standpunkt til dette spørsmål og vedtar Hofmos forslag. *G. Engelstad* sluttet sig hertil.

Torp: Det vilde sikkert være ønskelig om samtlige partiavdelinger fattet beslutninger i den retning som som er uttrykt i Rolf Hofmos forslag. Men jeg tror at det neppe idag vilde styrke arbeideridretten om det blev gjennomført ved et bindende pålegg fra landsmøtet. Det vil iallfall ganske sikkert skade *partiet*. Og dermed vil det også virke til å svekke arbeideridretten som sådan. Når vi er kommet frem til denne innstilling, tror jeg at landsmøtet tjener både partiet og idrettsbevegelsen best ved å vedta den som den foreligger.

Borgan: Jeg er enig med Torp. Arbeideridretten må kunne vokse sig frem i distriktene uten slike voldsbeslutninger. Vi har ikke krefter overalt til å sette ut i livet slike beslutninger. Og man skal ikke legge unødige sterke byrder for oss som sliter i distriktene ofte under vanskelige forhold.

Tranmæl: Det vi kan konstatere, og med glede, er at arbeideridretten er vokset med veldig styrke. Den har erobret distrikt etter distrikt. Det er *der* vi kan måle veksten. Dette tilsier oss nogen forsiktighet i formen. Ved beslutninger som kan føre til vanskeligheter innad, kan det skapes uvilje mot selve saken. Og det skal vi undgå. Derfor bør vi nøie oss med den *henstilling* som er rettet, idet man legger vekt på at man skjerper kampen og øker aktiviteten ute i distriktene; det tjener partiet og arbeideridretten best på.

Trygve Lie: For at det ikke skal bli misforstått av nogen her vil jeg si straks at A. I. F. vilde aldri ha stått i en så sterk stilling idag hvis ikke hovedorganisasjonene og deres ledelse hadde trådt så aktivt i bresjen som de har gjort. Når man diskuterer denne sak må man ta

beslutningene på grunnlag av *premissene*. Nyansen imellem de to uttrykk: å henstille eller pålegge, forekommer mig da å være nokså svak; det er *viljen* til å gjennomføre beslutningene det kommer an på, og det er først og fremst arbeideridrettsmennesenes eget arbeide innad i partiet som er det avgjørende. Jeg anbefaler innstillingen.

Ved alternativ votering medlem landsstyrets innstilling og Hofmos forslag blev *innstillingen* vedtatt med stort flertall.

Partiets lover.

Efter beslutning av landsmøtet første dag var § 15, *punkt 2*, i partiets lover forbigått.

Bestemmelsen var i *landsstyrets forslag* gitt følgende form:

«Det er uforenlig med medlemsskap i partiet å være medlem av en annen organisasjon som i sin virksomhet motarbeider partiet eller ved valg bekjemper partiets kandidater.»

Torp: Efter den avgjørelse som er truffet om stillingen til det kommunistiske partis støtteorganisasjoner og dette med medlemsskap i borgerlige organisasjoner o. s. v. mener jeg man må kunne vedta denne bestemmelse og undlate å gå videre enn foreslått av landsstyret. Jeg vil anbefale det.

Eyv. Dahl: Jeg optar det forslag som tidligere er stillet av Wold og Rudlang om at det skal være uforenlig med partimedlemsskap å være medlem enten av borgerlige idrettsorganisasjoner eller borgerlige avholdsorganisasjoner. Å stå i en *borgerlig* organisasjon må da være mer uforenlig med medlemsskap i Det norske Arbeiderparti enn å delta i en arbeiderorganisasjon, av hvilken art den enn er. La oss ta skrittet fullt ut.

Lindø sluttet sig til Dahl.

Tranmøl: Vi har jo nu behandlet vår stilling til både idretten og arbeideravholdsbevegelsen og likeså vår stilling til edruelighetskravet innad i bevegelsen. *Der* har vi grunnlaget lagt; og vi skal nu ta fatt på å sette disse beslutninger ut i livet. Det avgjørende da må være at vi kan drive et virksomt opplysningsarbeide når det gjelder disse felter, og at de som er avholdsinteressert blandt oss finner veien til Arbeidernes Avholdslandslag. Som medlem av laget tror jeg man vilde gjøre den bevegelse en *bjørnetjeneste* ved å vedta forslaget fra Stavanger. Jeg anbefaler bestemmelsen vedtatt som den er foreslått av landsstyret.

Ved alternativ votering blev *innstillingen* vedtatt med stort flertall.

Ordstyreren foreslo:

«*De vedtatte lovforandringer* trer i kraft straks.»

Forslaget blev enstemmig vedtatt.

Tid og sted for neste landsmøte.

Ordstyreren foreslo:

«*Bestemmelse om tid og sted for neste landsmøte overlates til centralstyret.*»

Ordstyrerens forslag blev vedtatt enstemmig.

Landsmøtets avslutning.

Ordstyreren: Vi er hermed ferdig med dagsordenen. Jeg vil på dirigentenes og sekretærenes vegne takke representantene for behagelig samarbeide.

Johs. M. P. Ødegaard: På vegne av de representanter som har hatt anledning til å være til stede her som innbudne gjester, vil jeg få lov til å fremføre en hjertelig og kameratslig takk for det samvær som vi har kunnet pleie i de tre dager forhandlingene er foregått. Det har vært en overmåte stor glede for mig, og jeg tror jeg kan si det på vegne av representantene også for de andre innbudne organisasjoner at det har vært en glede å se den store interesse som er vist, og fremfor alt den sjeldne og store *enstemmighet* som har preget de beslutninger landsmøtet har fattet.

Det er så mange ganger sagt på dette landsmøte at man nærmer sig det tidspunkt at arbeiderklassen ikke bare i dette land, men i den hele civiliserte verden må innstille sig på å ta et avgjørende oppgjør med borgerskapet. Det har vært nevnt så mange ganger at reaksjonen er kommet sterkt og langt frem på trappene, og at det er det fascistiske diktatur som holder på å prege situasjonen i hele vår verdensdel. Dette stiller den organiserte, den socialistiske arbeiderklasse over alt overfor nye og krevende oppgaver. Men den kraft vi legger i selve vårt organisasjonsarbeide kan her bety meget for å slå den borgerlige reaksjon og de fascistiske diktaturtendenser tilbake. Det blir vel ikke lenge før vi får anledning til en holmgang også her i landet og ta et oppgjør med det kapitalistiske samfund og dets vanstyre — jeg henviser til det i år forestående *stortingsvalg*. Jeg vil si til denne forsamling, som utgjør eliten av arbeiderklassen i landet, at det må være vår ubrytelige plikt å sørge for at det ikke skal være en eneste betenkelighet tilstede hos nogen av oss når det tidspunkt kommer at vi skal gå ut og slå et slag for partiet, men at vi da går alle, kvinner og menn, av huse. Jeg føler mig også forvisset om at hvis vi gjør det, skal vi spore de aller beste resultater, med rik fremgang for partiet. Jeg uttaler det ønske at det etter den holmgang skal vise sig at arbeiderklassen er gått ut av kampen uten å etterlate nogen på valen, at vi går ut av kampen med reist panne og med en absolutt styrkelse av arbeiderklassens organisasjoner. (Bifall.)

Ordstyreren, Rastad: På landsmøtets vegne takker jeg Landsorganisasjonens representant for de gode ønsker for partiet. Jeg ser i det som er uttalt en erkjennelse av at den faglige organisasjon og partiet trenger hverandre. Vi er alle klar over at vi står overfor kamper som vil utsette våre organisasjoner for en stor påkjenning; derfor er det en glede og tilfredshet å vite at de to hovedorganisasjoner som representerer klassens samlede styrke står i den nøieste og intimeste forbindelse med hverandre. Jeg tror å kunne si med visshet at de evner og krefter og organisatoriske maktmidler som Det norske Arbeiderparti disponerer over, vil alltid bli satt inn når Landsorganisasjonen og de fagorganiserte arbeideres interesser krever det. Og når *partiet*

er ute i kamp, vet vi at da støtter ingen bedre enn våre fagforeninger. Derfor skal det være en opgave for oss alle, hver i vår organisasjon, å bidra i vårt daglige virke til å støtte den annen broderorganisasjon; dermed styrker vi klassens samlede organisatoriske makt. Jeg ber Landsorganisasjonens representant ta med fra landsmøtet en hilsen fra Arbeiderpartiet, idet vi i denne vår hilsen innbefatter et løfte om at vi med alle evner og krefter vil stå last og brast med Landsorganisasjonen i den kommende alvorlige kamp. (Bifall.)

Partiets formann, *Oscar Torp*: Jeg vil også, i tilslutning til dirigentens ord, si en hjertelig takk til de andre gjester som har deltatt i landsmøtet. Jeg ber hver især om å ta en hilsen med til sine respektive organisasjoner, og understreker de ord Rastad sa, at de vil i *partiet* også kunne regne med det håndslag som skal til for å føre den felles sak frem til seiren.

Samtidig vil jeg benytte anledningen til å rette en hjertelig takk til de medlemmer som nu trer ut av central- og landsstyret. En av våre eldste partifeller som har deltatt lengst og mest aktivt i arbeidet, A. E. Gundersen, har med dette landsmøte frasagt sig valg. Jeg håper, idet jeg takker Gundersen for samarbeidet, at vi enda lenge får nyttiggjøre hans arbeidskraft og interesse for partiarbeidet. Også av landsstyrets medlemmer trer en rekke av våre veltjente partifeller tilbake: Johan Pettersen, Hans Haugli, Ole Moen, Anton Jenssen, Ture Johansen, Anders Østensen og Peder Holt. De har vært å finne blandt dem som ikke bare i landsstyrets møter, men også rundt om i sine distrikter har representert partiet, og de har vært med å påse at de beslutninger som er tatt er skjedd fyldest. Vi er fornøid med det arbeide de har nedlagt og takker dem for enhver innsats som er bragt.

Ved siden av det arbeide som er utført under selve landsmøtet, vet vi at der bak landsmøtets forberedelse ligger et ganske betydelig arbeide, hvori mange partifeller har tatt del med interesse og dyktighet. Jeg vil fra denne plass si en takk til alle disse som har vært med ved partikontoret i en eller annen form for det iherdige arbeide de har nedlagt. En takk til landsmøtets dirigenter og sekretærer og til funksjonærene ved partikontoret for forberedelsen av landsmøtet.

Vi står da ved *avslutningen*. Jeg vil gjenta her hvad jeg tidligere sa, og vi kan vel alle fastslå nu, at neppe noget landsmøte har ligget på et høiere plan. Det har vært en begeistring for saken som man bare sjelden ser, og man er gått inn i debattene og forhandlingene med et alvor som kanskje aldri tidligere. Landsmøtet har også på mange måter i selve sin sammensetning uttrykt veksten i vår organisasjon. Dette landsmøte har gitt et lignende uttrykk som det vi var vidne til ved arbeideridrettsungdommens opslutning om det store propagandatog som gikk gjennom byens gater. Også i den den veldige 1. mai-mønstring for nogen uker siden var det de tusener av vår ungdom som satte sitt preg på dagen. Vi har lagt merke til på dette landsmøte at ungdommen er gått inn sterkere i stemmen; det forteller oss at partiet vårt er et *ungt* parti. Men det forteller oss ikke bare at ungdommen er sterk i stemmen og sikker i takten; det sterke og forgyttingsfulle er det at de eldre *forstod* ungdommen. Det å kunne forstå ungdommen og dens krav

vil si å forstå den tid vi er oppe i. Og skulde vi forsøke å trekke sluttsummen av det forhold og av dette *landsmøte*, som generalnevneren for den norske arbeiderklasse, da er det den at det gjennom alle debatter og beslutninger har ligget viljen til *seir*, viljen til *makt*. Mitt ønske er at vi, når vi kommer hjem, setter alle krefter til for å trekke alle klasser med i det samme arbeide, og i den samme *ånd* som har behersket dette landsmøte — med det resultat at når reaksjonen møter op skal den møte arbeiderklassen i fullt vernedyktig stand, slik at det er *vi* som skal seire og ikke reaksjonen! Med disse ord erklærer jeg det 29. ordinære landsmøte hevet. (Bifall.)

Efter avsyngelsen av første vers av Internasjonalen blev landsmøtet derpå avsluttet klokken 21.

